Őshüllők katasztrófája

Lapunkban a közelmúltban — a fenti címen — rövid hírt közöltünk, amely szerint egyes dániai csontleletek és montanai kövületek legújabb vizsgálata mindenben alátámasztja a Nobel-díjas *L. Alvarez* azon elméletét, amely szerint az ősgyíkokat egy kisbolygó lezuhanása pusztította ki.

Jól ismeretes, hogy a földtörténeti Középkorban, főként annak vége felé, a kréta időszakban (130—165 millió évvel ezelőtt) Földünk felszínét, légkörét, tengereit és óceánjait gigantikus testméretű hüllők népesítették be. A *Tyrannosaurus* nevű ragadozó például 10 méternél is hosszabb volt, s két hátsó lábára állva fejét 4—6 méter magasan tartotta; a *Diolodocus* nevű növényevő 25 méter hosszú volt; a legújabban felfedezett észak-amerikai *Supersaurus* pedig még az 50 méteres testhosszúságot (!) is meghaladta, élősúlya pedig több volt 100 ezer kilogrammnál. A repülősárkányok szárnytávolsága 6—7 méter, de a legújabban talált egyik sárkányé 14—15 méter volt!

A Középkor végén és az Újkor elején, mintegy 65 millió esztendővel előttünk azonban ezek a groteszk szörnyetegek egycsapásra eltűntek az élet színpadáról, s helyükbe az emlősök léptek. Vajon mi lehetett az oka gyors ütemben lezajlott kipusztulásuknak? Ez az őslélettudomány egyik legrégibb és legizgalmasabb kérdése. Az idők során számos elmélet látott napvilágot: egyesek szerint az időjárás hirtelen megváltozása, mások szerint betegségek elterjedése lett volna az ősgyíkok eltűnésének az oka, azonban ezek az elméletek előbb-utóbb mind helytelenek bizonyultak. Egészen más módon közelíti meg a kérdést Alvarez professzor és munkatársainak csoportja.

Az új kihalási elmélet alapját az a felfedezés szolgáltatta, hogy az olaszországi *Gubbia,* a dániai *Stevans Klint,* az új-zélandi *Woodside* és a spanyolországi *Caravaca* környékén — később pedig a Csendes-óceán néhány pontján is — a kréta időszak legvégéről származó vöröses agyag- és márgaüledékekben egymással teljesen azonos korú, iridiumban gazdag, egyébként azonban csupán néhány centiméternyi vastagságú rétegekre bukkantak. A kréta időszaki mészkő, amely az említett üledékek alatt nagy vastagságban található, ezernyi különféle fosszíliát tartalmaz, ami az élővilág hajdani gazdagságáról tanúskodik. Az agyag- és márgarétegek azonban ebből a szempontból teljesen meddőek. Ez az üresség viszont arra utal, hogy e réteg képződésének idején valamilyen nagy katasztrófa történt, amely csaknem az egész növény- és állatvilágra kihatott. Az őslénytani vizsgálatok világosan mutatják, hogy a tengeri hüllők, a repülőgyíkok, a szárazföldi dinosaurusok, a mészvázas foraminiferák (apró, egycellájú, keményhéjú tengeri állatok), valamint a meszes nannoplankton (50 mikronnál is kisebb átmérőjű, a tengerben lebegő szervezetek) mind, valamennyien, alaposan megfogyatkoztak.

Az iridium a platinafélék csoportjába tartozó kémiai elem, kristályos szerkezetű nemesfém, amely a földkéregben csak igen kicsiny mennyiségben fordul elő. Mi magyarázza tehát, hogy a kérdéses rétegekben a normális iridiumkoncentrációnak 30—160-szorosát találták? Minden bizonnyal arról van szó — állítja Alvarez professzor —, hogy ez az iridiumfeldúsulás kozmikus okra vezethető vissza. Az óriásmeteorok és kisbolygók egy-egy térfogategysége néha több százszor annyi iridiumot tartalmaz, mint a földkéreg egy ugyanakkora egysége. Ha feltesszük, hogy a kréta időszak végén egy kisbolygó zuhant a Földre, vagy felrobbant bolygónk légkörében, akkor a belőle származó, iridiumtartalmú por szinte az egész földi atmoszférát beszennyezhette. De vajon miért vezetett ez a folyamat az ősállatok nagy csoportjának kihalásához?

A kutatócsoport számításai szerint a kisbolygó átmérője 6 és 14 kilométer közötti lehetett, legvalószínűbben 10 kilométer volt. Másodpercenként 20 kilométeres végsebességgel lépett be Földünk légkörének sűrűbb rétegeibe. Robbanásakor, vagy a felszínre történt becsapódása alkalmával 2200 köbkilométernyi finom, porszerű törmelékanyag szóródott szét az atmoszférában. (Ebből az anyagból 856 ezer Kheopsz-piramist lehetne felépíteni!)

A kisbolygó megérkezése után a por néhány hét alatt az egész földgolyó fölött szétoszlott. Olyan felhő alakult ki, amely a beérkező napfény 99 százalékát teljesen kirekesztette, s ez a felhő 3—5 éven át fennmaradt. Ilyesformán megakadályozta a fotoszintézist, vagyis a zöld növények alapvető életfolyamatát, amelynek során a Naptól kapott fény energiájának felhasználásával a talajban levő szervetlen vegyületekből szerves vegyületeket építenek föl és közben oxigént termelnek. Emiatt a növényzet életfolyamatai lelassultak. Csak a magvak, a virágporszemek és a gyökérrendszerek nem semmisültek meg teljesen, de a növényzet gyors ütemben mindenütt elsatnyult és elhalt. Ez végzetes hatással volt a nagytestű, növényevő ősgyíkokra, amelyek a szó szoros értelmében véve éhenpusztultak. A húsevők így nem találtak kellő mennyiségű prédát maguknak, mert az elhullott növényevők tetemeinek elfogyasztásához nem tudtak e rövid idő alatt hozzászokni. Arra kényszerültek, hogy egymást pusztítsák el. Felbomlott tehát az élőlények táplálékláncа. Csak a madárvilág képviselői és az akkoriban még kicsiny testű, kezdetleges ősemlősök maradhattak fenn, minthogy mindig találtak maguknak magokat, gyökereket, növénymaradványokat és rovarféléket. A helyzet a tengerekben sem volt kedvezőbb. Az algák nem nőttek tovább, s ez a nagy, tengeri állatok kihalásával járt, éppen azoké, amelyek a táplálékláncа felső végén voltak. De mivel e lánc szemei összefüggenek egymással, a pusztulási folyamat gyorsan tovaterjedt az egész táplálékláncа mentén. Az iridiumtartalmú rétegek mikroszkópikus vizsgálata arról tanúskodik, hogy ebben a végzetes időszakban a vízben lebegő növényi szervezetek is csaknem teljesen kipusztultak!

Egyes vizsgálatok arra utalnak, hogy a világűrből érkezett, hatalmas tömegű kozmikus test nem a szárazföldre zuhant, illetve nem a kontinensek valamelyike fölött robbant szét a légkörben, hanem az ősóceánba hullt, mégpedig az Egyenlítő környékén. De ekkor már nem lehetett egységes test, mert még mielőtt a víz felszínét elérte volna, kisebb-nagyobb darabokra és megszámlálhatatlanul sok, finom szemcsére bomlott szét a robbanás miatt. Az 1908. június 30-án Szibéria fölött felrobbant kozmikus tömeggel kapcsolatos ismeretek alapján következtetnek erre. A kérdéses objektum, az úgynevezett Tunguz-test (feltehetően egy üstökösmag darabja) 7—8 kilométerrel a talaj fölött szétrobbant és kisebb testek sokaságára bomlott. A kréta-időszaki katasztrófa azonban sokkal nagyobb arányú volt, mint az, amelyet a Tunguz-test hozott létre.

Dr. Hédervári Péter

FENÁKEL JUDIT:

Változatok egy meghívásra

Egy unalmas, őszi délután — ilyen napokon talán még a fű se nő — Jójárt Antal az utca végéről azzal a meglepő kérdéssel állított be hozzám, hogy tudok-e angolul. Tudni éppen nem tudok, de ha esetleg fordítási nehézsége támadt, az angol szótárban utánanézhetünk. Az neki kevés — vakargatta hatalmas, ősz üstöke alatt a feje bőrét —, mert momentán egy levelet kellene angolra lefordítani. Hát, csak olyan egyszerűbb levél, mondjuk néhány üdvözlő mondat...

Egyszerűnek, egyszerű, és nem is lenne hosszadalmas, de...

De?

Szóval...

Szóval?

Szóval, egy meghívást szeretne tollbamondani.

Ahá! Tehát meghívólevél valamelyik angolszáz nyelvterületen élő rokonnak.

Nem éppen rokonnak, nem is szabályos meghívólevél, az angolszász nyelvterület viszont stimmel.

Vagyis?

Vagyis... egy ebédmeghívásról van szó.

No, látja, azt talán még össze tudom ütni szótári segédlettel. Legfeljebb nem lesz kifogástalan kancelláriai angolsággal.

Pedig a dolog úgy áll, hogy a kancelláriai angolság momentán elengedhetetlen.

Hát sajnálom. Azzal nem szolgálhatok.

De valami ismerősöm, aki tökéletesen bírja a nyelvet... csak akad?

Bizonyára akadna, ha keresnék.

Mert neki úgy is jó. Ebben az esetben tőlem azt kérné, hogy a magyar szöveget ellenőrizzem nyelvhelyességi és etikett-szempontokból.

Etikett-szempontok? De hát kinek írja azt a levelet? Egy angol lordnak?

Följebb — bökte ki Jójárt Antal, s mind a két kezével beletúrt ősz sörényébe.

Üldögéltünk zavartan, és torokköszörüléssel, hümgetéssel töltöttük meg a kínos perceket. Aztán elszánta magát.

— Tetszik tudni, van énnekem egy régi tervem. Nem igen tudják mások, mert itt az utcában kiröhögnének, azt mondanák, begolyózott a Jójárt Tóni. De bent az irodában már beszéltem róla egy munkatársamnak. Na, ő is megmosolygott. De azért nem megy ki a fejemből, hogy megpróbálom. Olyan kísérletféle lenne. És ha angolul tudnék, nem szorulnék én senkire. Senkire az ég világon. Persze az én neveltetésem... Ne mondjak mást, itt születtem ebben a temetősori utcában, és itt élek idestova ötvennégy éve. Na már most, itt az utcánkban nem szokás angolul tanulni, mi itt a magyart is csak alapfokon beszéljük. És éppen ezért engem nem hagy nyugodni, hogy mi történne, ha Jójárt Tóni innen a Temető sorról meghívná ebédre az angol királynőt.

Kicsodát?

Jól tetszett hallani. Az angol királynőt.

Éppen őt?

Igenis. Mert én úgy gondolom, hogy ő van az előkelőség csúcsán.

Lehetséges. Ezen még nem gondolkoztam.

De én annál többet. Persze nem írnám bele a levélbe a temetősort. Hanem olyasmit, hogy Jójárt Antal innen és innen, Beloiannisz utca huszonkilenc tisztelettel meghívja Őfelségét egy jó magyaros ebédre. Ezt kellene rendesen megfogalmazni, hogy eljusson a Királynő színe elé. Ezért mondtam, hogy a legtökéletesebb angolság momentám elengedhetetlen. Látom a szemén, hogy maga is bolondnak néz. Pedig én csak arra vagyok kíváncsi... Szóval, hogy mit válaszol a királynő egy ilyen levélre. Mert valamit válaszolni kell neki, ha ad magára. Márpedig a nagy emberek nem engedhetik meg maguknak, hogy válasz nélkül hagyják egy magyar állampolgár szívélyes ebédmeghívását.

Gondolja?

Biztos vagyok benne. De azt sehogy se tudom kitalálni, mit íratna a válaszlevélbe? Persze elutasítaná, az tuti. Csak az a kérdés, hogyan? Hogy utasítanak vissza a királyok egy jóindulatú alattvalói jánlatot?

Maga nem is alattvalója az angol királynőnek.

Akkor pláne vigyázni kell neki a renoméra. Nem sérthet meg egy idegen állampolgárt. Ez nagy baklövés lenne tőle. Amennyire tudom, a királyok törődnek a népszerűségükkel, az nekik fontosabb, mint nekem a villanyvilágítás, vagy a csapvíz. Mert én megvoltam petrólámpával is, ittam a kútvizet, de mi történik egy királlyal, ha elveszti az alattvalók rajongását? Ez nagy kérdés, ugye? Azonkívül diplomácia is van a világon.

A maga ebédmeghívása kívül esik a diplomácia hatáskörén.

Azt nem tudhatjuk. Nincs kipróbálva. Én mindenesetre szeretném kipróbálni. Magának ebben semmi kockázata, csak nézze át a levél piszkozatát.

Már erősen sötétedett, sietve beleegyeztem. Jójárt Antal köszönte, elnézést kért a zavarásért és hónapokra eltűnt a szemem elől.

Én azért kérdezgetni kezdtem a szomszédokat, ugyan miféle ember ez a Jójárt Antal? De a mindentudó Veronka néni is csak annyit mondott róla, hogy jóravaló, csöndes ember, olyan, aki egész életében sokat dolgozott kis pénzért. Ettől nem lettem okosabb.

Később hallottam, hogy Jójártéknál nagy a sürgés-forgás, valaki gyereket csinált a kisebbik lánynak, az apja kedvencének, Tóni elbujdosott a házból, csak három nap múlva került elő, addigra Jójártné megszervezte az esküvőt, de most már sietni kell a szertartással, nehogy Irénke hasa kidagadjon a menyasszonyi ruhából. Aztán pénz után futkosott szegény Jójárt Tóni, minden alja munkát elvállalt a kertásástól a favágásig, hogy megkeresse a lakodalomra valót. No, gondoltam, az élet a maga furkósbotjával kiverte a rögeszmét a fejéből.

De még az esküvő előtt beállított hozzám egy teleírt papírlappal. Hogy ő megcsinálta a piszkozatát annak a bizonyos levélnek. Sőt, arról is tudomást szerzett közben, hogy van egy fordító munkaközösség, csupa hivatásos nyelvészből, hozzájuk kell vinni a szépen kitisztázott fogalmazványt? Tőlem tehát azt kéri, hogy nyelvhelyességi és etikett-szempontokból...

Rendben van Tóni, holnapra elolvasom.

Inkább hétfőre, mert holnap esküszik a lánya, úgyse tudna időt szakítani.

Mikor viszontlátta a piros tintával telehúzgált piszkozatát, egészen megzavarodott.

Ennyi hiba volt benne?

Még több is, csak nem akartam a kedvét rontani. Itt van mindjárt a megszólítás: egy királynőnek mégse írhatja az ember, hogy tisztelt Őfelsége. Továbbá nem vághat bele a dolog közepébe, minden magyarázat nélkül. Mert az angol királynő talán nem is tudja, hogy létezik valahol egy Magyarország.

Nem tudja?

Bizony, elképzelhető, hogy nem tudja.

Akkor neki ezt az egész dolgot újra kell gondolnia. Mert ha még azt se tudja... — apróra hajtogatta a papírt, és elsüllyesztette a farzsebébe.

Aztán megszületett az unokája. Veronka néni hozta a hírét, fiúcska volt, elég hitvány szegény, még a harmadik szomszédban is felriadtak a sírására. De a szomszédok riogatásáról nemcsak a kisbaba gondoskodott. Hamarosan kiderült, erőszakolt házasságon nincs áldás. Jójárték veje ki-kimaradozott éjszakára, s harsány énekszóval meg a felesége hangos becsmérlésével vonult haza hajnalban. Szívesen szabadultak volna tőle, de a fiatalember nem hagyta magát kiutálni a házból, amit cserébe az esküvőért sajátjának tekintett. Utóbb Jójárt Tóni belevágott az építkezésbe, s hogy Irénkét garázda férjétől megvédelmezve, új szárnyat ragasztott volna a házhoz. Előtte meglátogatott.

Hát megírtam — lobogtatta az újabb fogalmazványt, mintha tegnap találkoztunk volna. Unokáról, garázda vőről, házépítésről nem esett szó. Belenéztem a papírba, se megszólítás, se befejezés, valami vázlatféle volt a kezemben. Bevezetés: néhány szó Magyarországról. Tárgyalás: én, Jójárt Antal, a Beloiannisz utca huszonkilencben lakok. Rátérés a tárgyra. Befejezés: a királyné újbóli meghívása, üdvözlése.

Mi ez Tóni?

Hát... ez olyan... előkészület. És ragaszkodott hozzá, hogy mondjam el a véleményem. Mert neki olyan levél kell, amire föltétlenül válasz érkezik. Különben az egész vállalkozás értelmetlen és nevetséges. Ő ugyanis tudni akarja, hogy ha Jójárt Antal innen a Temetősorról meghívja az angol királynőt egy magyaros ebédre...

Miért olyan fontos ez magának?

Fontos. És elkomorodott. Ha nem volna fontos, nem járna vele a nyakamra.

Újabb másfél év telt el. Irénke elvált a férjétől, persze továbbra is közös fedél alatt éltek, mert a házépítés abbamaradt az alapozásnál. Jójártné megbetegedett közben, kórházba vitték, operálták. Csak hetekkel élte túl a műtétet. Csöndes temetése volt, az utcából alig hárman-négyen kísérték a koporsót. Veronka néni feketébe öltözött, csokorba kötötte a legszebb pünkösdi rózsáit, utcabeli halott nem költözött el innen az ő búcsúja nélkül.

Jójárt Antal még viselte a gyászt, amikor bezörgetett hozzám.

Hogy él mostanában? Próbáltam faggatni, hátha jólesne neki egy kis panaszkodás. Nem akart másról beszélni. Ő meghányta vetette magában ezt a levél dolgot, s mégint odajutott, hogy meg kell próbálni. Mert mit válaszolhat a királynő? Valószínűleg elhárítja a meghívást. Persze az se érdektelen, hogyan hárítja el. Valamilyen üres diplomáciai formasággal? Netán az elfoglaltságára hivatkozik? Vagy éppen kitalál egy magánemberi kifogást? Mondjuk, betegeskedik a férje, a nénikéje, esetleg ő maga. De hagyjunk egy százaléknyi esélyt annak a valószínűtlen feltevésnek, hogy elfogadja az ebédmeghívást. Ép elmével elképzelhetetlen, de mégis... Muszáj a királynőknek az ép elme logikája szerint dönteni? Egy királynő azt is megteheti, hogy ellátogat ide a temetősorra, Jójárt Antal asztalához. Miért ne tehetné meg? Ha azt vesszük, egy ilyen gesztussal olcsón szerezne magának híveket, az egyszerű emberek között. Végtére leereszkedett a szegény magyar kisemberhez. Aki még magyar viszonylatban is a legnyomorultabb. Mit szólnának ehhez például az egykori brit gyarmatokon? Valljuk be legalább magunk között, nem is olyan rossz üzlet leülni Jójárt Antal piroskockás abrosszal terített asztalához, és ott az olcsó fajansz tányérok, színehagyott lábasok társaságában — no természetesen riporterektől és tévékameráktól kísérve — elbeszélgetni ezzel a szerencsétlen kis Jójárt Antallal, ezzel a rosszul fizetett postai alkalmazottal, ezzel a nímanddal ugye, aki öregségére elérte, hogy se felesége, se háza, se családi élete, csak egy nagy csőd, amit összegyűjtött a sír szélén...

Jójárt Antal hirtelen fölugrott, elnézést kért, és kihátrált a szobából.

Még egyszer eljött. Alig ismertem meg, lefogyott, fogait elhullajtotta, vagy már annyira sem törődött magával, hogy a protézisét használja. Azt mondta, legalább harminc piszkozata van otthon, de egyikkel sem elégedett. Olyan levelet szeretne írni, aminek nem lehet ellenállni. Igenis vendégül akarja látni az angol királynőt. Képzeljem el, mekkora hecc lenne. Ilyen felfordulást úgysem látott még a temetősor. Mi jut itt a szegényembereknek? Egy-egy temetés, esküvő, gyerekszülés, részeg ember randalírozása, válóper, kutyák-macskák megmérgezése. Igazán megérdemelnének egy valódi világraszóló szenzációt. Az angol királynő, a temetősoron? Talán a történelemkönyvekbe is bekerülne.

Olyan csöndesen halt meg, hogy alig vették észre. Vacsora után ráborult az asztalra — régóta egyedül vacsorázott a kamrából alakított szobájában, mert a nagyobb szobát Irénke lakta az unokával, a kisebbet a másik lánya, a konyhát a veje —, és nem kelt föl többet. A kisebb lány találta meg másnap reggel, mikor az érettségi bankettra való pénzt kérte volna tőle. Azt mondják, kisimogatta az összegyűrt papírt, amit a halott markából feszített ki, és elképzelten olvasta: Kegyes és tisztelt Felséges Asszony! Én, Jójárt Antal egy kicsi, de barátságos ország állampolgára vagyok Európa közepén. Az én hazám neve Magyaror...

Vincze Lajos rajza

Letűnt korok orvosainak vágyálma mára valóság lett: a levágott végtagok, ujjak átültetése semmiféle szenzációt nem jelent a nyolcvanas évek emberének. A replantáción vagyis az amputáció után valamennyi fontos szöveti struktúra műtéti helyreállításán kívül azonban más, eddig elérhetetlennek látszó távlatokat nyitott a sebészetben a mikrosebészeti technika. Például: lábujjak szabad átültetését kézre, lábujjízületek átültetését sérült ujjízületekre, bőrhiányok pótlását, még a skalpolt koponya bőre is pótolható az új orvosi technikával. A mikroszkópos sebészet lehetőségeiről *Renner Antal* professzort, az Országos Traumatológiai Intézet főigazgató-helyettesét kérdeztük.

— *Amint az Orvosi Hetilapban olvasom: egy bizonyos Höpfner 1903-ban már levágott kutyavégtagot replantált. A svéd Nylen először 1921-ben használt mikroszkópot egy középfülműtétnél. Ugyanakkor az első amputált hüvelykujj visszavarrására 1965-ig kellett várni. Lemaradt volna a mikroszkópos technika az érsebészetben?*

— A 2—5 milliméteres, és annál kisebb átmérőjű erek eredményes varrata csak az ötvenes évek második felében vált lehetővé, amikor az ehhez szükséges technikai feltételeket megteremtették. Az 1—2 milliméternél kisebb átmérőjű erek varrata mikrosebészeti módszerekkel csak később, a hatvanas évek közepén valósult meg, először persze csak állatokon. A kísérlet *Buncke* és *Schulz* nevéhez fűződik, akik egy levágott nyúlfület és egy majom levágott ujjait replantálták. A mikroszkópos technikát az orvoslás számos területén alkalmazzák. Ami a sebészetet illeti: a gyökerek a transzplantációkhoz, összetett szervek, szervrendszerek átültetéséhez nyúlnak vissza. A szakma fejlődése azonban elképzelhetetlen lett volna az emberi szem feloldóképességét megsokszorozó nagyítók, lencserendszerek nélkül.

Kés és mikroszkóp

— *Mondhatjuk tehát: a korszerű kézsebészetet nem is annyira az orvostudomány belső fejlődése, inkább a technika fejlődése hozta létre?*

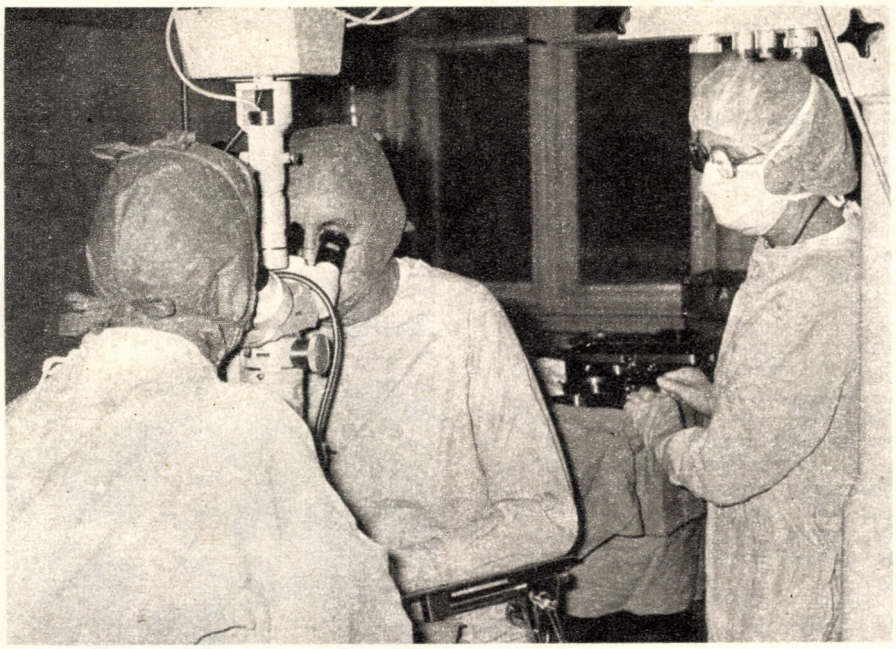
— A korszerű kézsebészetet, amely Európában sem tekint vissza 20 esztendőnél hosszabb időszakra, az a körülmény hozta létre, hogy korunk technikai fejlődése következtében megsokszorozódtak és súlyosbodtak a kézsérülések. A balesetek egyharmada kézsérülés. E sérüléseket már nem lehetett a korábbi évek szemlélete és sebészeti gyakorlata alapján kezelni. Az emberi kézről, amely egykoron fogóeszköz, munkaeszköz volt csupán, kiderült: az egyik legkifinomultabb érzékszerv; a kvalifikált, a „finom" munkákat az ember érzékszervi képesség nélkül nem tudná elvégezni. Ez a felismerés volt az alapja a kézsebészet forradalmának, bár az is kétségtelen, hogy a célhoz az eszközt a technika adta.

— *Voltaképpen tehát a kéz szerepének felértékelődése vezette el az orvostudományt az atraumatikus, vagyis a szövetkímélő műtéti technikához?*

— Ez kissé leegyszerűsítve: így igaz. A két alappillér az elv és a technika volt. Az elv, vagyis, hogy sérült kézen a károsodott szöveteket nem szabad tovább károsítani, s a technika; a kifinomult műszerek, horgok, kampók, csipeszek, vékonyodó varróanyagok, ami ezt lehetővé tette. Világszerte e két „tartópillér" alapján indult fejlődésnek a kézsebészet, s vált le az általános és baleseti sebészetről.

— *Levált, azaz külön, önálló utakon jár. Az eredmények igazolták a különválás jogosságát?*

— Mindenképpen. Az optimális kezelési módot ugyanis úgy lehetett meghatározni, hogy a kéz eredeti funkciója vagy teljesen helyreálljon, vagy az eredeti állapotot megközelítse, azaz a rokkantság mértéke minimális legyen. Ez a fejlődési periódus a hatvanas évek végéig tartott, s a hetvenes évek elején Európában ki-

csiny kaliberű erek varratát kezdték szorgalmazni, ekkor már operációs mikroszkópokkal. Előtte ugyanis az amputált ujjakat még nem lehetett eredményesen visszaültetni, mert a kicsiny ereket nem tudtuk varrni. A fejlődésnek ezt az állomását nevezzük mikroszkópos technikának.

— Hol alkalmazzák ezt a technikát?

— Részint az akut eseteknél, vagyis, amikor a frissen amputált ujjak, kezek, felső és alsó végtagok ellátásáról kell gondoskodni, részint pedig a programozható műtéteknél, a rehabilitációs baleseti sebészetben. Ez az a területe a mikrosebészetnek, amikor teljes szöveti egységeket ültetünk át ugyanazon egyénről, például lábujjat kézre, teljes vastag bőrt a test különböző területéről a kézfejre. Az átültetett szöveteket a befogadó területen mikroszkópos módszerekkel ércsatlakoztatással helyezzük át, de ízületeket is lehet átültetni. Ez az orvosi gyakorlat európai viszonylatban sem tekint vissza nagy múltra, alig tízéves. Elterjedtebb formában lényegében 1978-ban indult meg ez a munka.

— Magyarországon hány orvos tud ilyen műtéteket végezni?

— Az első tanfolyamot a müncheni *Biemer* professzor és munkacsoportja 1979-ben tartotta Budapesten. Ezen több mint 50 fiatal hazai sebész vett részt, és sajátította el a mikrosebészet legkorszerűbb ismereteit. Szegeden és Pécsett működik lelkes fiatalokból álló munkacsoport. Nagy visszhangot kiváltó műtéteket végeztek. Budapesten a Honvéd kórházat, a Péterfy Sándor utcai kórház plasztikai sebészetét említhetem, és természetesen az Országos Traumatológiai Intézet kézsebészeti osztályát. Intézetünkben négyen végzünk operációs mikroszkópon műtéteket, és négy orvos most tanulja a szakmát.

— A kísérleti nyúl?

— Patkányok. Negyven-ötven, patkányon elvégzett érvarrat után lehet alkalmas egy orvos arra, hogy operáljon.

— Gondolom, a potenciálisan elvégezhető műtéteket befolyásolja az operációs mikroszkópok száma is. Hány ilyen készülék van az országban?

— Ha jól tudom: tizenöt. Hetvenhatban, amikor Biemeréknél jártam Münchenben tanulmányúton, egy ilyen készülék ára 40 ezer márka volt, ma már 50 ezer fölött van.

— Akut, tehát azonnali orvosi beavatkozást kívánó műtétet hány kórházban végeznek az országban?

— Rajtunk kívül a pécsiek és Budapesten a Szövetség utcai Kórház plasztikai sebészeti osztályán. Programozott műtétek több helyen is folynak.

— Eddig két felső végtag-visszaültetés volt Magyarországon. Nem tartja ezt kevésnek?

— Biztos, hogy több is lehetne, de ehhez egyelőre még hiányoznak a feltételek. Intézetünk főként az akut eseteket látja el, de esetlegesen, és nem szervezetten. Időnként telefonokat kapunk: megcsinálnátok-e egy műtétet, egy lábujjat kellene átültetni? Persze, megcsináljuk. A szervezett ellátáshoz azonban hiányosak a körülmények. Több kritériumnak — időtényező, szállítás, szállítás módja, van-e szabad műtő, van-e orvos — kell optimálisan egybeesnie, s ez nem mindig sikerül. Nagyon fontos ugyanis, hogy a levágott végtag minél előbb jégkockák közé kerüljön, mert különben annyi mérgező anyag (toxinok) szabadul fel, hogy életveszélyes állapotba sodorhatja a beteget. A megoldást a replantációs központok megszervezése jelentheti, s már nem kell sokat várni rá: a következő ötéves terv időszakában az országban öt baleseti regionális centrum jön létre, amelyekben kézsebészeti osztályok is alakulnak. Nem csupán a délibábos távlatokra kell figyelnünk, hanem a realitások talaján maradva, a traumatológiai és kézsebészeti ellátás jelenlegi helyzetének ismeretében kell a mikrosebészet jelenét és jövőjét meghatározni.

Bán Károly

Az új orvosi szakvizsgaszabályzat lehetővé teszi a baleseti sebészeti szakvizsgának, mint első szakvizsgának a megszerzését. Korábban ugyanis csak az általános sebészeti ismeretek elsajátítása után — második képesítésként — lehetett ezt megszerezni. Ez a gyakorlat pedig rendkívül megnehezítette a traumatológus utánpótlást.

A baleseti sebészet számára további szakosodást sürget az élet: a balesetek számának emelkedése, a politraumatizált sérültek számának növekedése. Az követelte meg a kézsebészeti technika ugrásszerű fejlődését, és ezzel összhangban a kézsebészetnek, mint önálló diszciplinának a jogosultságát, hogy a sérülések egyharmada kézsérülés, s e balesetek különösen a 39 év alatti korcsoportot, tehát a munkaképes korosztály derékhadát érintik. A gyógyulás, a munkaképesség visszanyerése főképp azon múlik, hogy milyen színvonalú a sérülés első ellátása, vagyis hozzáértő kézsebészhez kerül-e a beteg a sérülést követő órákban.

Ezt a különösen jó állóképességet, fizikai erőnlétet is megkövetelő szakmát — hiszen 8—9 órás műtétet is megkívánhat egy-egy letépett ujj vagy kézfej replantációja — egyelőre csak egy szűk sebészréteg műveli. S azok számára, kik kedvet éreznek ehhez a nehéz, de valójában hálás és szép teammunkához, azzal lehetne vonzóbbá tenni, ha a kézsebészet is szakvizsgához kötött orvosi szakmává válna. Az új traumatológiai regionális központok fokozatos kialakítása — amelyek nem nélkülözhetik a kézsebészeti teamek jelenlétét — sürgetik ennek a szakmának szervezett, nemcsak tanfolyamokhoz kötött — képzését és a szakvizsga lehetőségét.

(légrády)

Elítéltek az iskolapadban

Burger Antal, 1948 óta nevelő a Váci Büntetésvégrehajtási Intézetben:

— Orsós kívülről tudja az olvasmányt, de a betűt még nem ismeri. Mások is vannak, akik négy-öt évig járják az első két osztályt, az istennek sem megy nekik, de nem mondunk le róluk...

Dr. Klenyán Mihály parancsnokhelyettes:

— Rendelet írja elő, hogy az elítélteknek *negyenéves korig* kötelező általános iskolába járni a börtönben. Túl a negyedik ikszen, aki be akarja fejezni a nyolc osztályt, megteheti, ennek mi csak örülünk...

Körmendi Károly, a nevelési szolgálat vezetője:

— Nemcsak analfabétákat tanítunk, gimnáziumi oktatás is van nálunk, szaktanfolyamainkon pedig targoncavezetőnek, szakácsnak képezzük a jelentkezőket.

A Váci Büntetésvégrehajtási Intézetben a Városi Dolgozók Általános Iskolájának tanárai oktatnak. Az igazgató, *Berkó Árpád*. — A felsőtagozatosokat 320 órában tanítjuk. Az Országos Pedagógiai Intézettel közösen speciális kísérletbe fogtunk. A szociokulturálisan elmaradottakat 65 korrekciós órában külön is tanítjuk, és foglalkozunk velük egyénileg is. Az első két osztályban 160 órából mindössze 92 jut írás- és olvasástanulásra. Felnőtteknél ez nem valami sok. Míg régen egy jó eszű, írástudatlan parasztember minden erejével azon volt, hogy elsajátítsa a betűvetést, itt egész más a helyzet. Azért is vontuk össze sok egyéb közt az első két osztályt, mert amit elsőben tanultak, azt másodikra, a nyári szünidő alatt majdnem mind elfelejtették.

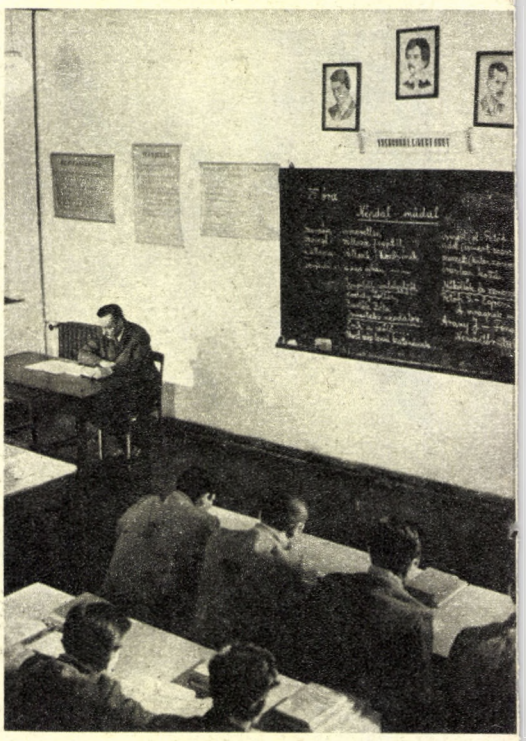
K. K.: — Az iskolaszárnyban hat tanteremben folyik az oktatás. 15 ezer kötetes könyvtárunk van. Filmvetítéseket is tartunk. Televíziót állítottunk be a zárkába. Itt, Vácott — többek között — szigorított őrizeteseket is fogva tartunk. Megszerveztük a nyitott zárkarendszert, az elítéltek szabadon érintkezhetnek egymással.

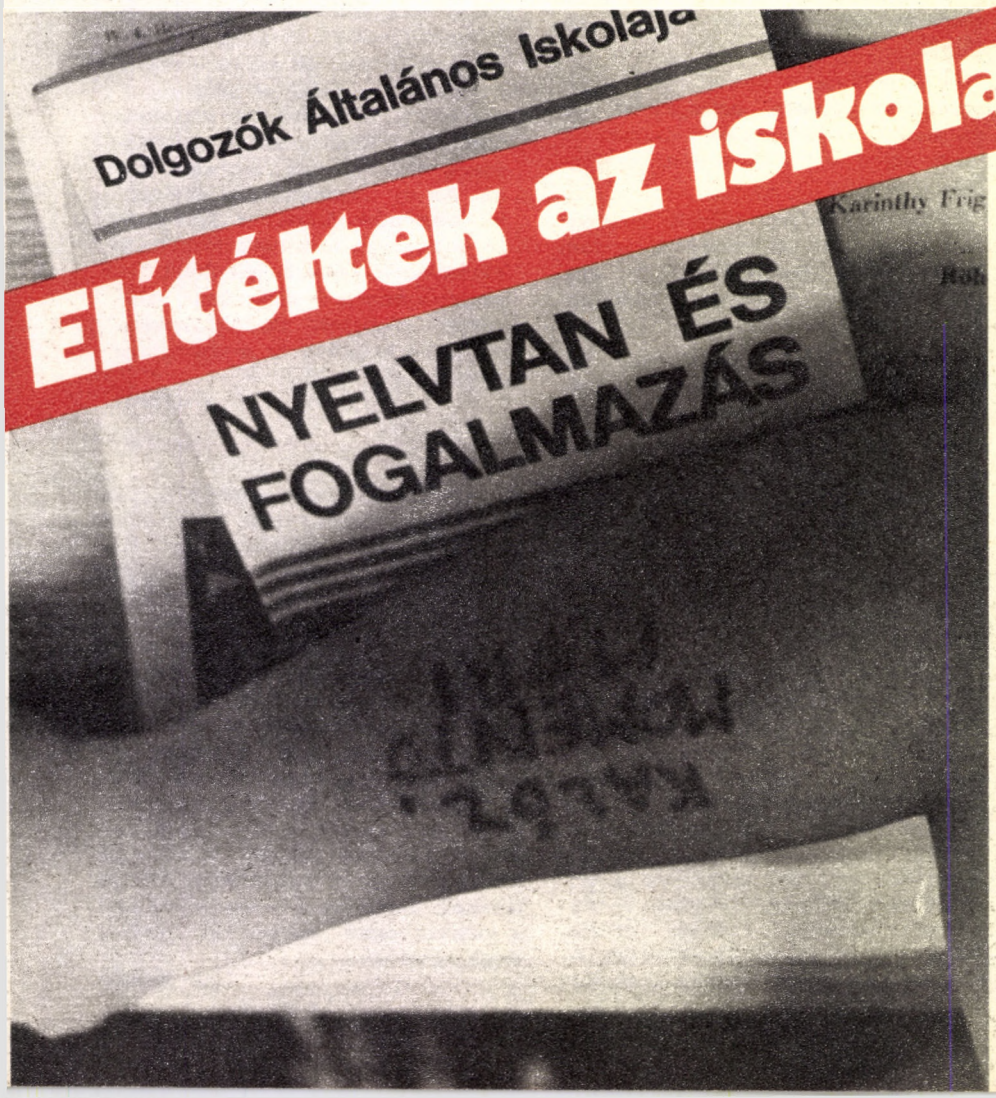
Dr. K. M.: — Az itt szerzett bizonyítványban az szerepel, hogy tulajdonosa a városi dolgozók általános iskolájában végezte el a nyolc osztályt. Aki igyekszik, látogatási kedvezményt, csomagkedvezményt kaphat, és keresetéből többet fordíthat vásárlásra. A tanárok javasolnak, a nevelőtiszt dönt a jutalmazási ügyekben.

B. A.: — Itt a börtönben az elítéltek hetven százaléka sokkal kulturáltabb körülmények között él, mint odakint. (De biztosan nem ezért olyan sok a visszaeső.) Talán az egyharmaduk, ha megérti, van értelme tanulni.

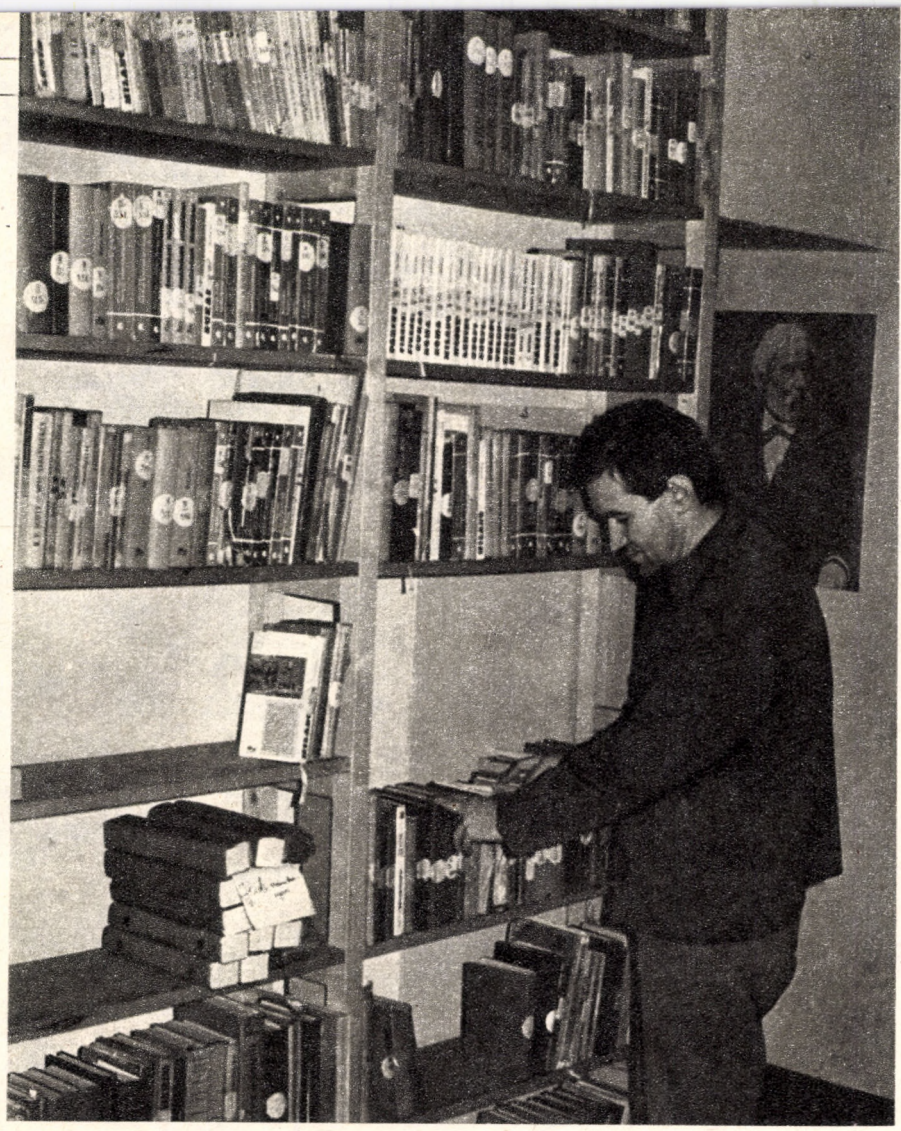
✶

Számtanóra, testmértani számítások. Az asztalokon gúlák, hasábok, hengerek. A táblán kígyózó képletek.

A tanár, Berkó Árpád feladatlapokat oszt szét. Az egyik elítélt nem oszt, nem szoroz, morgolódik:

— Nagyon savanyú itt minden. Tizennégyen vagyunk a zárkában, ott nem tudok tanulni. Több mint tíz év, mire szabadulok, minek gyötörjem magam, fáj a fejem...

A tanár: — Akkor próbálja itt, ha a zárkában nem megy, fogom a kezét, húzom, segítem, lássa be már, magának is jobb lesz...

A szünetben megszólít az egyik elítélt:

— Írja ki a nevem — bök egy nagyot a noteszra —, *Balogh Béla*, Nyírmadáról. Én teljesen analfabéta voltam, amikor bevittek Kőhidára. De olyanok a tanár urak, hogy segítenek. A fizikát, a kémiát eléggé utálom, nem értem, ettől sajátosan berobbanok, és olyan önindulatos leszek, hogy kárt teszek magamban — húzza fel közben az ingét, s mutatja a hegeket, forradásokat. — A pszichológus azt mondta, javasolni fogja a felmentésemet a tanulás alól. De ha meggebedek, akkor is befejezem a nyolcadikat, és utána megyek targoncavezetőire, két év múlva szabadulok, írja csak meg...

Biológia óra a másik teremben. Az asztalon nagy műanyag szem; téma az érzékszervek és az érzékelés. *B. Andor* négy év hat hónapot kapott rablásért, már óra közben mutogat hogy ő majd elmondja...

— Nem elég, hogy itt vagyok, még ezzel is kínlódnom kell. Nem akarok iskolába járni. Többször megbuktam már. Minek nekem ötször járni a hetediket? Elvált tőlem a feleségem, nem tudok enni, nincs időm tanulni. Múltkor megmondtam a nevelőmnek, szétvagdosom magam: mert inkább a Rakétát akarom olvasni, azt szeretem...

Fodor Barnabás, a tanár:

— Azt mondja nekem egy fiatal, frissen végzett kolléga, hogy nevelés helyett csak nevelődésről lehet szó itt a börtönben, hogy ma már ez a korszerű módszer. Látványos sikereket nagyon nehéz ezen a pályán elérni, de csodák mindig vannak. Egyik tanítványom hetedikes korában ugyanígy örjöngött az iskola ellen, most meg harmadikos gimnazista. Ezt csak szívóssággal lehet elérni, sok-sok türelemmel. A kriminálandragógiának, a felnőttnevelés speciális ágának modern értelemben vett módszere és tematikája még nem annyira kidolgozott. Egy biztos, az alapozást követően a felnőttoktatásnak *az élet dolgaival* kellene foglalkoznia. A felnőtt rögtön azt kérdezi: *mi ebből a haszonom?*

✶

Demjén János parancsnok:

— Jobban kell támogatnunk a pedagógusokat, mert a pedagógiai motiváció nagyon fontos az elítéltek érdeklődésének felkeltésében, a képzésben és a nevelésüknél. A jog eszközein és a rendszeres munkavégzésen kívül a pedagógia teheti a legtöbbet.

Szluka Márton

Fotók: Grnák László és Zimmermann Béla

Földszintes ház, békebeli salétrom szinezete. Ásitozó kapualj, szürt fény omlik szét, és a legfeljebb két állomásra hitelesített rádió monoton zaja duruzsol. Valószinüleg háttérzajként a színes televízióhoz. A fel-felvillanó tarka fények torzult akrobatákat vetítenek a szük utca üres porondjára, melyet a kilencórai zárást könnyed eleganciával tudomásul vevő ivócimborák is elhagytak már.

Igen, porond az utca. Nap, mint nap fellép itt a kocsik előtt átvágtató gyerek, a kosara tartalmát többször is szerteszét gurító nyugdíjas, a hetente mindig másnak örök szerelmet fogadó pattanásos csitri (és nővére, aki már nem fogadkozik), az izomzatát a kirakatüvegben rendszeresen szemmel tartó kamasz, a harmad-negyedkézből fillérekért vásárolt autó összetákolt bordázata alatt hanyatt fekvő hétkoszos tulajdonos, valamint a hivatásos szemtanú, földszintes lakása szobaablakából kikönyökölve.

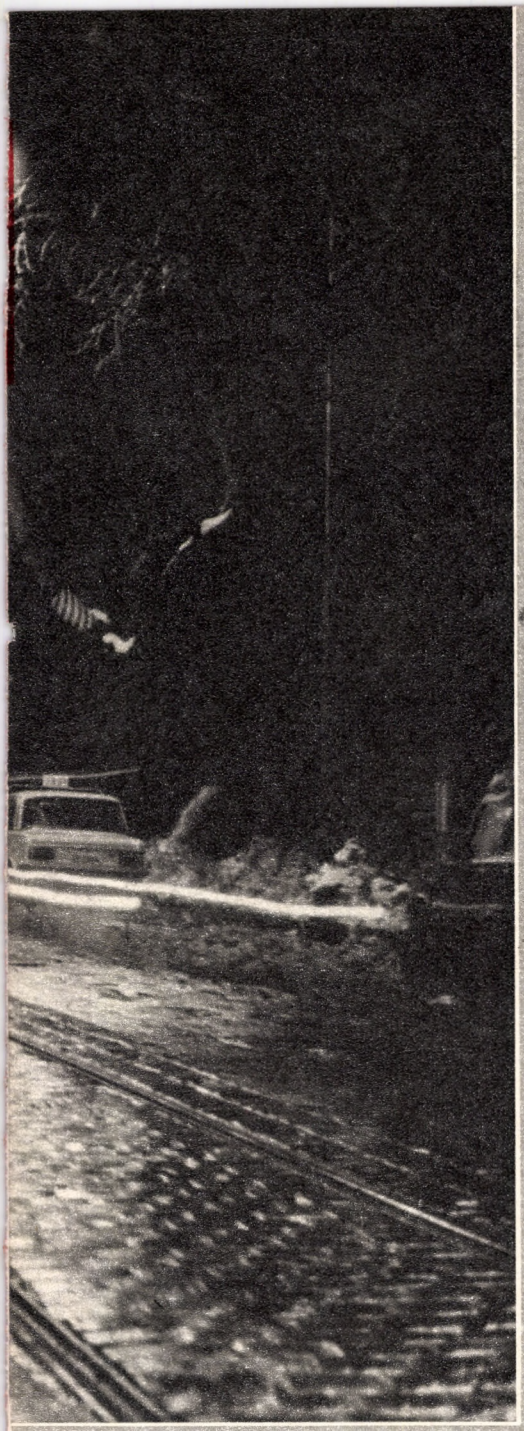
A város belsejéből ideszürődő tömör morajlás itt már csak hangsúlyossá teszi a csendet, csak nagyritka bontja meg egy-egy, jobb helyekről már kimustrált villamos fáradt és unott zötyögése.

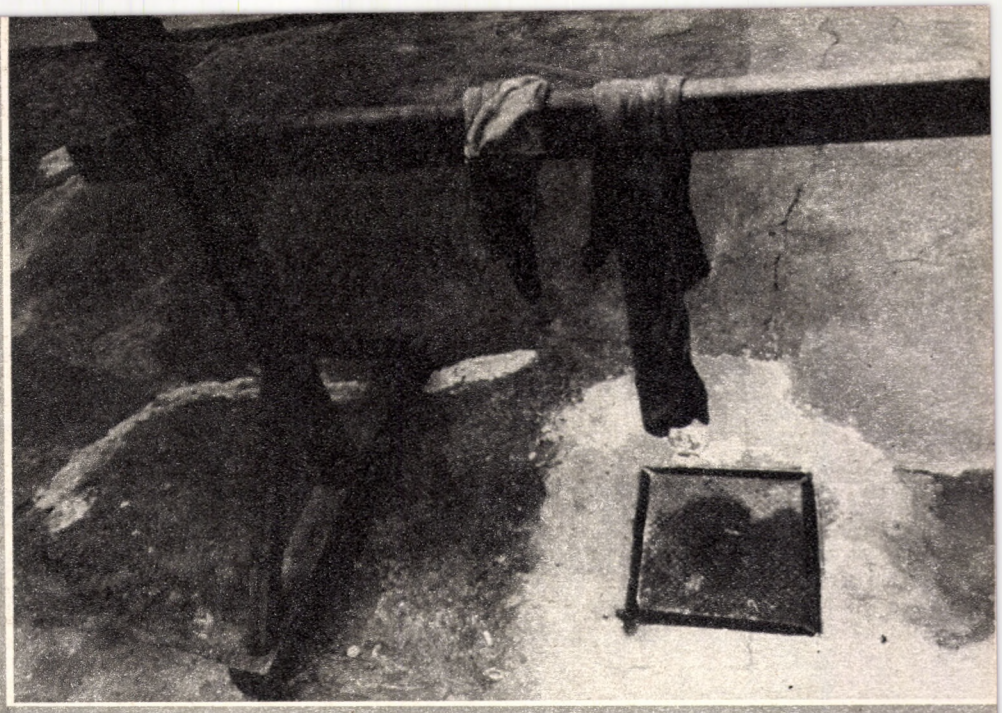
Az éjszakai utasok mind egyformák: mosolytalanok, szegletesek, a távolba meredtek. A Mester utcai villamost, a Ferenc körúttól Pesterzsébetig kevés választja el attól, hogy útvonala végigkísérje az egész kerületet. E kevés: a Ferenc körúti házak hídavatásra pompába öltöztetett sorfala. A villamos két megálló után éri el az első átléphető választóvonalat: Hámán Kató út. Innen kifelé: a térképen is laza foltnak tűnik e táj. Iparterület.

Medicor, Budapesti Vegyiművek, Fég... A gyárak kerítései egymásba futnak. Hosszúra nyújtott írótáblák: néhány évtizeddel ezelőtt a nép politikai továbbképzésének állandó rovatai: jelszavak viselői. Ma jobbára helybéli sportegyesületek adják hírül létezésüket, megszokottá vált és ezért már semmire sem buzdító csatakiáltásaikkal.

Az összefüggő gyárnegyed mögött az ország első lakótelepe. Itt mondták ki a Habsburg-ház végső és visszavonhatatlan trónfosztását, amikor a főhercegnő, Mária Valéria nevét viselő barakksor helyére felépült az új negyed.

Ismét gyárak gyűrűje, azután egy közéjük rekedt házhalmaz. Itt úgy mondják: Dzsumbuj. Az egykori Darányi-paloták, a javarészt elsikkasztott angol hitel maradványaiból épí-

tett munkáslakások végeredményei: két helyiség ínséges nagycsaládosok részére. Ma már kevesen lakják a régiek közül. Elhaltak, elköltöztek. Átellenben a művelődési klub, melynek helyén, jó tíz éve még grund volt. Azóta itt jön össze egymással kicsi és nagy, cigány és nem-cigány, a lányanya újdonsült udvarlójával, a munkakerülő és a táppénzes, az egyetemi felvételire készülő.

Elhagyva a Gizella-malmot, befordulok az Ipar utcába. Ma, emléktábla áll Dési Huber István egykori lakhelyén. Innen már csak pár perc — szinte toronyiránt — a Gát utca három, melynek egyik, földszintes, szoba-konyhás lakását ezerkilencszázhatvannégy április tizenegyedikén avatta emlékmúzeummá Kassák Lajos. Neve azóta: József Attila-emlékszoba.

De nincs már meg a Pápa-féle irodalmi tejivó, a kor haladó szellemű ifjú művészeinek és tudósainak közkedvelt törzshelye (ahol háromszáznál is több magyar és külföldi folyóiratot lehetett olvasni),

Csavargók című kötetében írja Ruffy Péter: . . .„A hajszálerek mind ide vezetnek, a ferencvárosi szív kamráiba. Kiderül, hogy mindenki ferencvárosi . . .”

A házak falain gyűlnek a feliratok, a tisztelgő táblák: emlékeink — s így történeteink is — megszaporodnak. Ha másként nem: rég felnőtt gyerekek illetlen ábrácskáira csodálkozunk. Mintha már attól romantikusak lennének, hogy nem festékszóró spray hordta fel örökidőszerű „üzenetüket” a falakra.

Sárközy Zoltán

Fotók: Sárközy György

HENRI-FREDERIC AMIEL

HENRI-FREDERIC AMIEL SVÁJCI FILOZÓF. MONDTA: 1.

OLAJCÉG

OLASZ ZENESZERZŐ

TOLSZTOJ-ALAK

KÉPES SPORT

VAGYIS

ROSSZKEDVŰ

DARÁZSCSÍPÉS

MUTATÓSZÓ

NÉPI HÍMZÉS JELZŐJE

ÉVSZAK

VÁRBÖRTÖN

FÖLDRÉSZ

NAPNYUGTA UTÁNI

MEGEMLÉKEZÉS

TÁRS IS VAN ILYEN

HÁZŐRZŐ

ÓRAMÁRKA

AZONBAN

IMÁD

VÉDEKEZŐ!

SPORTFOGADÁS

ITAL

A DUNA MELLÉKFOLYÓJA

AMIEL MONDTA; 2. RÉSZ

NEUTRON

NYÁRI MUNKÁS

ITÁLIAI SZÍNJÁT.

LEVÉLTÁVIRAT

AMERIKAI ÍRÓ

OLIMPIAI BAJNOK

... SÓ; MŰTRÁGYA

KÉN ÉS ITTRIUM

AMIEL SZAVAI; 3.

MANNEKEN ...

LATIN Ö BETŰ

BRAZIL KIKÖTŐVÁROS

NEVELŐ

UTÁNZOTT

ÓRIÁSKÍGYÓ

ÍRÓSZERMÁRKA

BŐR

LEVES MERÉGETESE

GORKIJ MŰVE

RENDELKEZÉS

MENTEN

JD

KICSINYÍTŐ

ELŐSKÖDŐ

VILÁGÍTÓESZKÖZ

... NEM INGE ...

ELŐTAG: EGÉSZ-

FÉNYES-OPERETT

TÜZBEN TARTJA

NŐI NÉV

KÉK FESTÉK

ROMÁNIÁBAN ÉL!

NÉMET ÍRÓCSALÁD

SZOVJET FOLYÓ

RÁSPOLYOZÁS

A TÁRGY RAGJA

BETŰ KIEJTVE

AZ OBSITOS KÖLTŐJE

NEM MOZOG

AMERIKAI SZÍNÉSZ

ILYEN DÍJ IS VAN

TÁMADÁS

USA-BELI EGYETEM

TARTALÉK

INDONÉZ SZIGET

GYÓGYSZER

AZ ELBA KÖZEPE!

A BOLT BELSEJE!

REMEK

SUGÁR JELE

AMERIKAI GEOGRAF.

ÜZBEG FŐVÁROS

KUBAI ÍRÓ

BORSODI HELYSÉG

VÍZ ...; IZTELEN

OLASZ NEVELŐ

ÜTEMESEN KATTOG

SZOMORÚ ÉNEK

EGYEN!

MINT, NÉMETÜL

KEMÉNY FÉM

KEMÉNYEDŐ!

OMSZK FOLYÓJA

ROMÁN GRAFIKUS

ANGOLFFINÉV

RÉGI ING

LEVARRJA A SZÉLÉT

LENGYEL VÁROS LODZ MELLETT

HÍM JUH

PÁRIZSI METRÓ

MUTATÓSZÓ

VEGYI ANYAG

SZÁLLÍTÓJÁRMŰ

KETTŐS BETŰ

BP.-I TÉR NEVE

RÓMAI 51

DÍSZLETTERVEZŐ

NDK-BELI VÁLL-I ROVIDIT.

ÉP. ANYAG

HAZAI ÜZEM

HATÁROZÓRAG

EURÓPAI FOLYÓ

ÜRES HIT!

KÖSZÁLÓ

TÚLLICITÁL

NAGYON ÖREG

CSOMÓPONT

ANGOL SZOBRÁSZ

ZENEI HANGOK

RÉSZEKRE BONT

ÉNEKLŐ SZÓCSKA

GYŐRI KLUB

PARANCSNOK, ROV.

TAKARÓ

OSZTRÁK AUTÓJEL

JÁRMŰ NÉLKÜL KÖZLEKEDIK

A

ÁLLÓVÍZ

Z

AZ ELŐZŐ HETI REJTVÉNY MEGFEJTÉSE

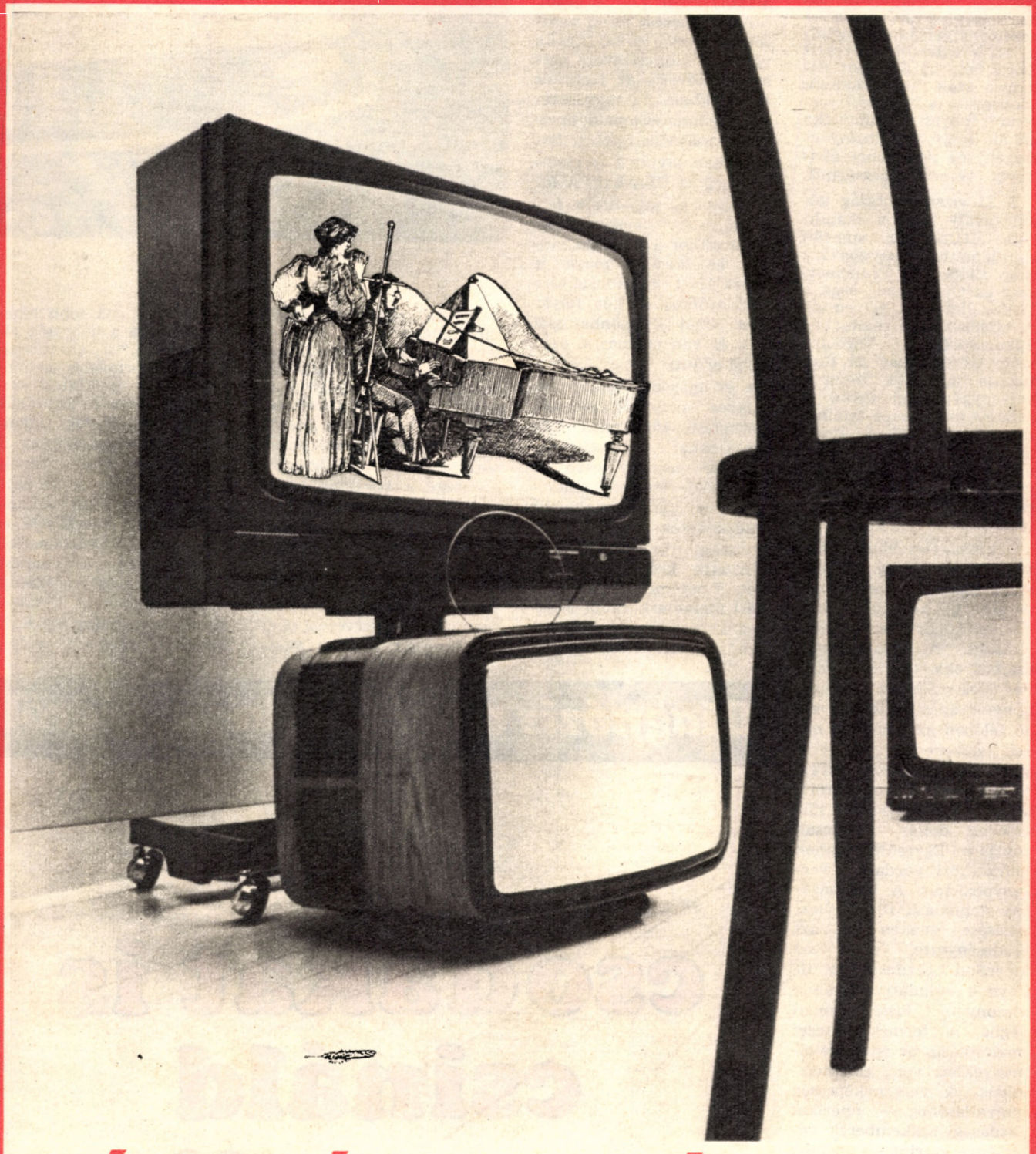

KISFALUDY SÁNDOR VERSEBŐL IDEZÜNK

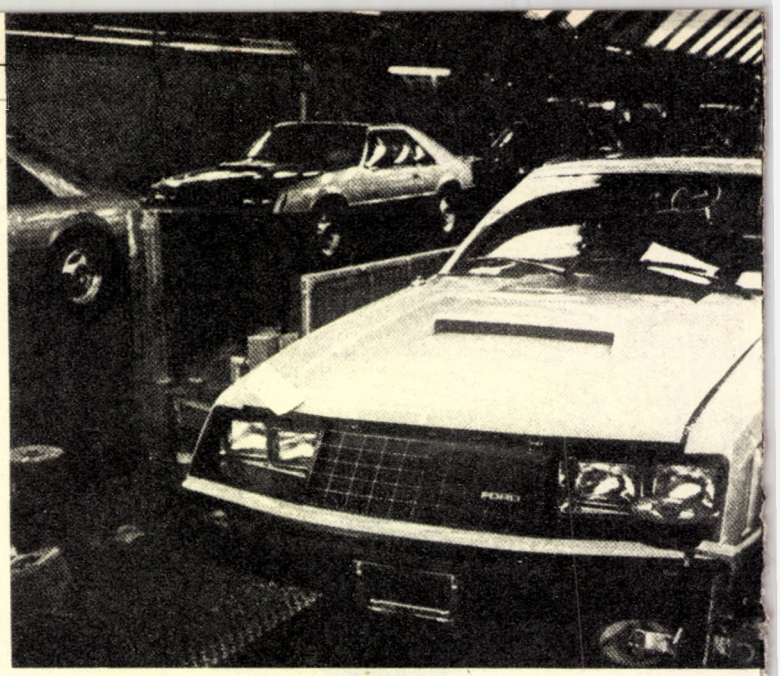
képes melléklet MAGYAR HÍRLAP

Kérjük olvasóinkat, megfejtéseiket úgy adják postára, hogy azok szerdáig szerkesztőségünkbe érkezzenek. Azok nevét, akik könyvutalványt nyertek, a Magyar Hírlap jövő szombati száma közli.

képes melléklet
1984. augusztus 25.
MAGYAR HÍRLAP

KÉPESÍTETT KÁBELEK

Diagnózis a versenyképességről

A svájci székhelyű European Management Forum nevű intézmény minden esztendőben elkészíti a legfejlettebb tőkés államok *versenyképességi* listáját. Az 1983-ra vonatkozó táblázat — amely csaknem 300 különféle, a versenyképességet meghatározó ismérv alapján „állt össze" — vezető helyét Japán foglalja el, a második helyezett Svájc, míg az Egyesült Államok csak harmadikként „dobogós". A helyezési sorrend fényes bizonyítéka annak, hogy a nyersanyagszegénység nem lehet akadálya versenyképességnek.

A 23 vizsgált ország közül tavaly csak a skandináv államoknak sikerült előrelépniük, ugyanakkor Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország csak a 14, 15, illetve 17. helyen áll. A táblázat alsó régiójában Spanyolország, Törökország, Görögország és Portugália található. Noha a versenyképességi listán jó néhány meglepetés található, a legnagyobb feltűnést az keltette, hogy a tőkés világ vezető gazdasági hatalma, az Egyesült Államok csak a harmadik helyet érte el.

A két olajárrobbanást követő esztendőkben az amerikai gazdaság versenyképessége a korábbi évtizedekhez képest jócskán hanyatlott. A lemaradásnak számos oka volt. A hetvenes évek második, valamint a nyolcvanas esztendők első felében az amerikai bérek növekedése erőteljes volt, s ez tetemesen növelte az amerikai áruk önköltségét. A huzamos ideje túlértékelt dollár ugyancsak rontja az Egyesült Államok nemzetközi gazdasági versenypozícióit. A beruházások stagnálása, illetve visszaesése éveken át azt eredményezte, hogy az amerikai gazdaságban, illetve a vállalati szférában viszonylag lassan ment végbe a termékszerkezet módosulása, az új követelményekhez való alkalmazkodás. A versenyképesség hanyatlásához — amerikai gazdasági szakemberek véleménye szerint — továbbá az is hozzájárult, hogy az üzemek nem elég hatékonyak és korszerűek, sok hiba csúszott a vezetésbe, az állami szabályozás pedig magasba tornázta a vállalati költségeket. Mindent összevetve a gazdasági elemzők arra a következtetésre jutottak, hogy a versenyképesség hanyatlásának fő okát — az egyéb tényezők mellett — a termelékenység nem kielégítő alakulásában kell keresni.

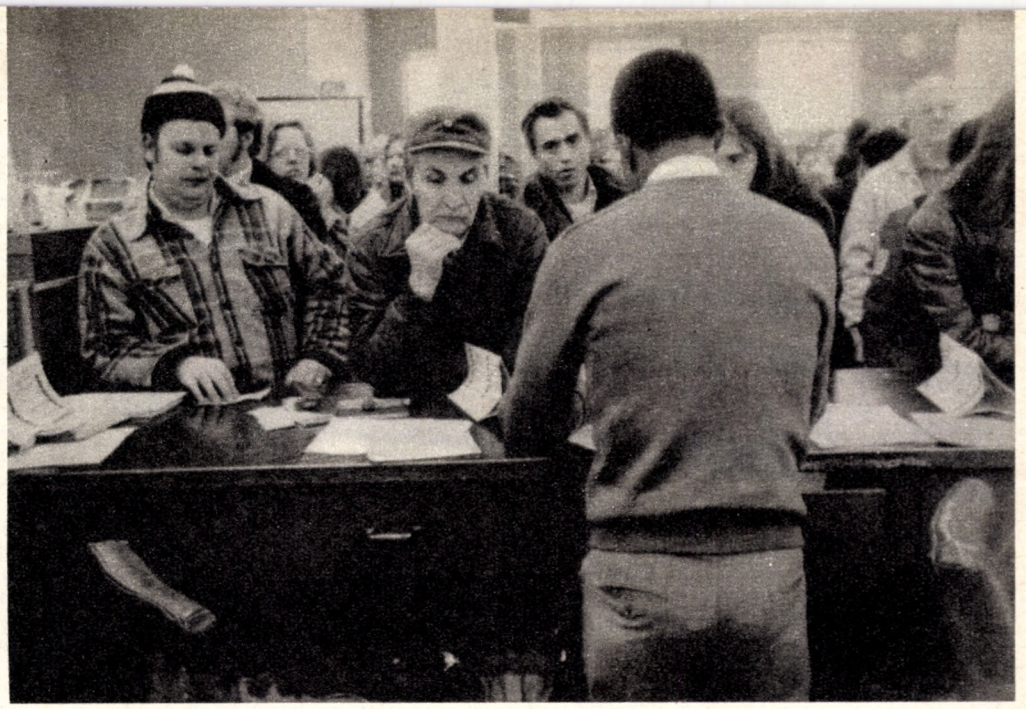
A felismerést mind nemzetgazdasági, mind pedig vállalati szinten gyors cselekvés követte az Egyesült Államokban. Az intézkedések eredményeként a tavalyi év második felében látványosan javult a termelékenység az USA-ban. A folyamatot elősegítette a fellendülés megindulása, ugyanakkor a termelékenység emelkedése maga is hozzájárult a konjuktúra javulásához. A két folyamat tehát kölcsönhatással volt és van egymásra, egymást erősíti.

Az év második felében az átlagos amerikai munkás termelése (óránként) 13,6 százalékkal növekedett. Csodák természetesen a gazdasági életben sincsenek, az „áramvonalasító" intézkedések azonban viszonylag rövid idő alatt éreztetik kedvező hatásukat. A béremelések növekedési üteme a korábbi évekhez képest tavaly lényegesen lelassult, 1,6 százalékkal csökkent az egységnyi kibocsátásra jutó bér. A tényleges munkanélküliség, valamint az állástalanság valós veszélye a dolgozókat nagyobb teljesítményre, több munkavégzésre ösztönözte. A konjuktúra hatására az amerikai vállalatok többsége a korábbinál kevesebb munkással nagyobb termelési értéket produkál. A termelékenység, s ezen keresztül a versenyképesség újbóli növekedésének persze jócskán vannak technikai és szervezési okai is. Amellett, hogy a munkáltatóknak ma több lehetőségük van a dolgozók elbocsátására, a számítógépek, az információs technológiák és a távközlési eszközökön alapuló technikák egyre elterjedtebb alkalmazása országos szinten is érezteti hatását. Tavaly már éreztette a hatását, hogy az amerikai vállalatok jelentős szerkezeti és szervezeti változtatásokat hajtottak végre a termelési, értékesítési és marketing struktúrájukon. A kutatásra és fejlesztésre fordított kiadások még a válság

A csodákat is csináld magad!

Ember nélküli gyártósor
a Ford detroiti üzemében

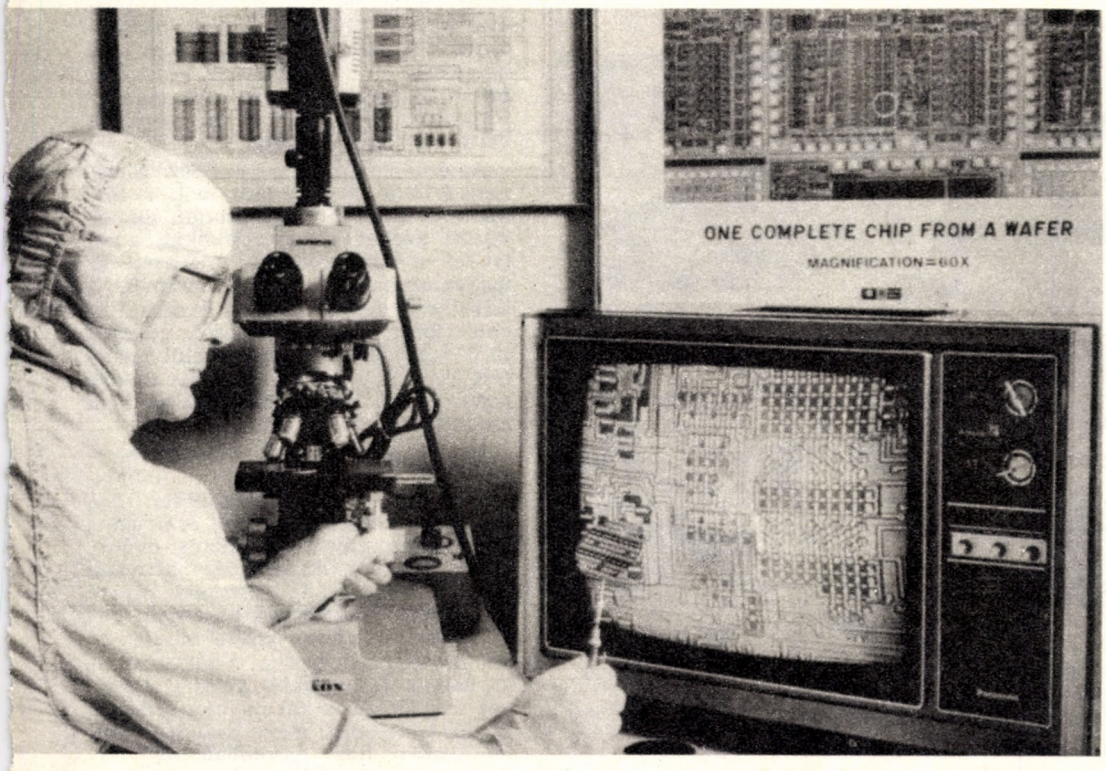
Munkanélküliek
jegyzékbevétele
az Egyesült Államokban

éveiben sem csökkentek, a cégek tehát felkészültek új termékekkel, illetve a régiek korszerűsítésével a konjuktúra megélénkülésére. A termelékenység szempontjából ösztönzően hat az elektronika és a robottechnológia mind szélesebb körű alkalmazása. A vállalatok számára nem kis erkölcsi ösztönzést jelent az újonnan iparosodó országok versenye, amelyek mind több termék tekintetében veszélyeztetik az amerikai cégek külföldi, sőt belföldi piaci pozícióit.

Érdemes megemlíteni, hogy az amerikai vállalatok — termelékenységük és versenyképességük visszaesését, lemaradását látván — nem kívülről várták a „csodát". Alapos elemzések után sorra zárták be az alacsony hatékonysággal működő üzemeiket, beszüntették a profiljukba nem vágó termékek gyártását, s a beruházásokat a nagy termelékenységet, a jó értékesítési lehetőségeket biztosító területekre összpontosították. Noha figyelemmel voltak arra, hogy a bérek ne „szaladjanak meg", a hatékony munkát a korábbinál nagyobb anyagi elismerésben részesítették.

A termelékenység és a versenyképesség növelésére irányuló amerikai „recept" központi eleme tehát az új technikák és technológiák alkalmazása, valamint a sokirányú átszervezés. Kétségtelen, hogy a munkanélküliség is jelentős, elsősorban pszichológiai ösztönző erő. A statisztikák tanúsága szerint az amerikai cégek alkalmazkodási stratégiája eddig sikeres volt, s amennyiben folytatni tudják ezt a tevékenységet, valószínű, hogy előbbre kerülhet az Egyesült Államok az idei versenyképességi listán.

A technológiai kutatások
egyik fő célja
a termelékenység növelése.
Mikroelektronikai fejlesztés
az ATT laboratóriumában

A termelékenység kedvező alakulásáról adhatnak számot a nyugat-európai országok is. 1983-ban kontinensünk nyugati felén a termelékenység 2 százalékkal emelkedett nemzetgazdasági szinten, az iparban pedig 3 százalékos volt a termelékenységnövekedés. Összehasonlításul: 1981-ben a vonatkozó adat 0,06, illetve 1,4 százalék volt. Noha Nyugat-Európában a termelékenység növekedésének évi üteme még jócskán elmarad a hetvenes évek első felében mért teljesítménytől, a gazdasági szakemberek, valamint az üzletemberek számára az emelkedő irányzat optimizmusra ad okót.

G. GY. — SZ. P.

Bunkerek egykor és ma

A Londonba látogatók között a megnyitása óta eltelt rövid idő alatt is rendkívüli népszerűségre tett szert *Winston Churchill* miniszterelnök kormánybunkere. Április eleje óta két fontért az érdeklődő leereszkedhet a 13 méterrel a Kincstár épülete alatt levő, összesen 168 helyiségből álló óvóhelyre, amelynek különleges története van.

Neville Chamberlain volt az az angol államférfi, aki az egyre feszültebbé váló világpolitikai helyzet hatására elrendelte: a szakértők dolgozzák ki a kormány hatásos védelmét egy esetleges háború esetére. A Kincstár egyik szárnyát erősítették meg e célból 1938-ban — a döntést azonban felülvizsgálták, amikor a német csapatok benyomultak Ausztriába: a rendkívül erős, hatalmas épület alatti *pincéket* kezdték átalakítani. Nem volt túlságosan nagy munka, mert csak a födémszerkezeteket erősítették meg.

Amikor Churchill 1940 májusában hatalomra jutott, első lépéseinek egyike az volt, hogy teljesen új bunkerrendszer megépítésével bízta meg a szakembereket. Mivel túlságosan sok idő már nem állt rendelkezésre, végül is a régi helyen, tehát a Kincstár alatt létesült az új óvóhely. Jelentős változás volt azonban az, hogy három méter vastagon vasbetonnal fedték le, s ez az akkori időben *tökéletes védelmet* nyújtott a bombatámadások ellen. (Érdekessége az is, hogy gáztámadásra nem számítottak, így nem is szerelték fel szűrőkkel a bunkert. Ugyanakkor a központi folyosón volt egy közönséges kolomp, amely a „különleges veszélyt" jelezte, valamint egy sziréna, amely akkor szólalt volna meg, ha a bunker közvetlen közelében ellenséges csapatok tűntek volna fel. Szerencsére *egyik riadóra sem került sor* — sőt, a német bombák elkerülték még a Kincstárat is. A kormányépületek közül az 1940 szeptembere és az 1941 májusa között dúló légicsata során a Külügyminisztérium, az Admiralitás és a Parlament sérült meg.)

A 168 helyiségben közel 300-an dolgozhattak. A világításhoz szükséges energia három különböző vezetékhálózaton érkezett, így az áramszünet esélyét szinte kizárták. Minden eshetőségre felkészülve a bunkert több kiló gyertyával is ellátták. Külön víztartályai és vízvezetékei voltak az óvóhelynek, amely speciális telefonhálózatával a hadműveletekben részt vevő valamennyi fontos intézménnyel, szervvel kapcsolatot tarthatott fenn. Az egyik folyosón állt Churchill telefonfülkéje, ahonnan gyakran beszélt *Franklin D. Roosevelt* amerikai elnökkel. (A bunkerban természetesen nagy mennyiségű élelmiszert is tároltak, általában 10 napra elegendőt.)

Az „angol csata" idején a térképszoba volt a bunker „szíve", ahol a legfontosabb térképek a falon lógtak. A legkisebb csapatmozdulatokat is azonnal rájuk vezették: *kis zászlócskákat mozgattak, s azok jelölték a repülőflottákat és hajóegységeket is.* A bunkerban egyébként több mint 2000 térkép állt a politikusok és a katonák rendelkezésére.

A legveszélyesebb időszakban egyébként maga a miniszterelnök is a Kincstárba költözött, lakosztályát méterekkel a kormánybunker fölött alakították ki. Churchill a bombázások ellenére mindössze *háromszor* aludt a biztonságos bunkerban. 1941 késő őszén — amikor már alábbhagytak a német légitámadások — Churchill visszaköltözött a Downing Street 10. szám alá, s a kormánybunkerban csupán a törzstisztek maradtak.

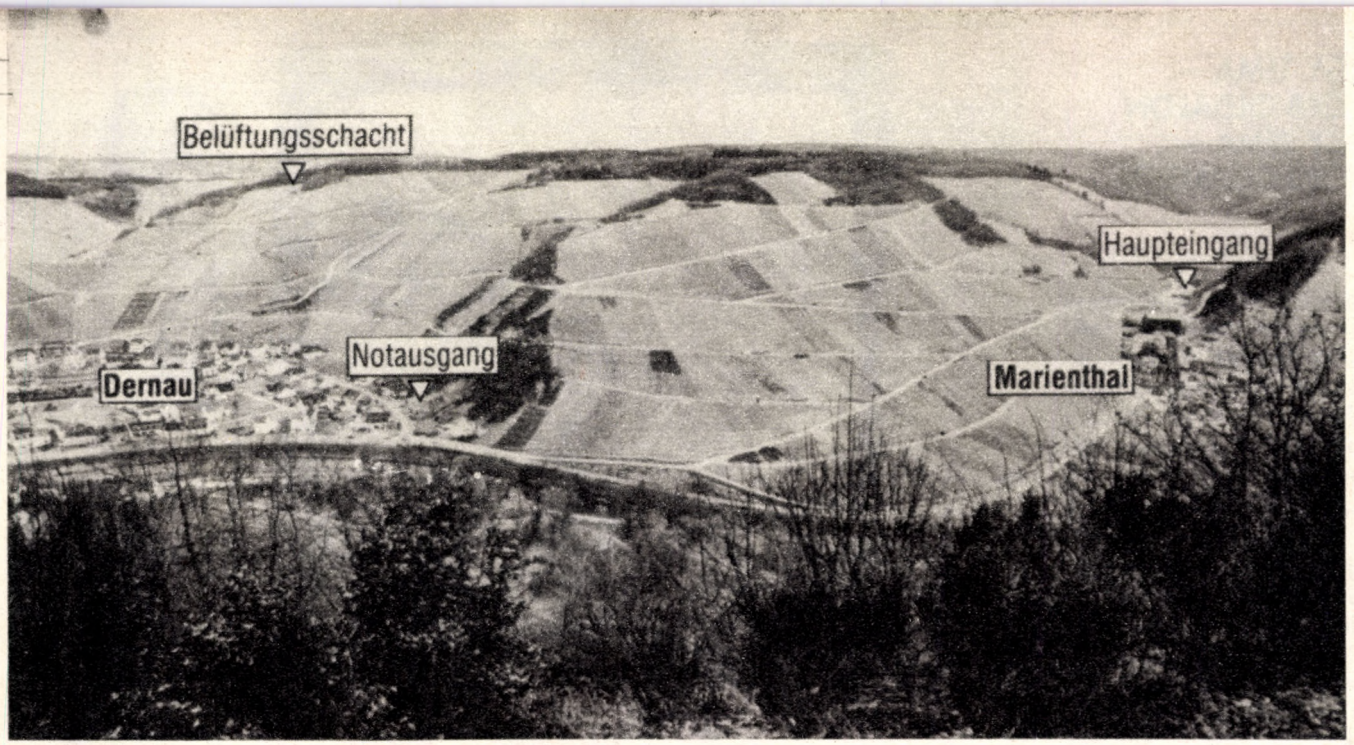
1944 nyarán újból változott a helyzet, mert a partraszállást követően a németek *V—1-es* és *V—2-es* repülőbombái *újabb veszélyt* jelentettek a kormánytagok számára. Churchill elhatározta, hogy a kormányüléseket újból a bunkerban tartják. Így aztán a Kincstár alatti óvóhely csak 1945 májusa után néptelenedett el — hogy aztán közel negyven év elteltével ismét benépesüljön. Az angol Hadtörténelmi Múzeum különleges részlegét helyezték el itt: ugyanúgy rendezték be a 168 helyiséget, mint ahogyan az Churchill idejében, a háború egyik döntő szakaszában volt.

Az érdeklődők több mint 6000 történeti értékű tárgyat láthatnak a termekben. Churchill íróasztalán többek között azokat a papírcsíkokat, amelyeket a miniszterelnök helyezett az ügyiratokra. Háromfélét használt, a következő feliratokkal: *„Action this day"* (még ma elintézendő), *„Report in 3 days"* (három napon belül jelentést kérek), *„Report progress in one week"* (egy héten belül beszámolót kérek).

Az utóbbi hetekben egy *másik bunkerről* is gyakran lehetett hallani, egy mairól, ahová természetesen nem lehet két fontért bejutni. A nyugatnémet kormány szuperbiztos óvóhelyéről van szó, amelyet egy hívatlan látogató fedezett fel. *Michael Preute* újságíró a *Der Spiegel* hasábjain beszámolt arról, hogy szinte mindenkivel beszélt, aki valaha is járt a bunkerban, s információi alapján könyvet írt. Az elénk táruló kép érdekes, annál is inkább, mert tisztában kell lenni azzal, hogy hasonlóan biztonsá-

Archív kép a kormánybunkerből: 168 helyiségben dolgoztak a szakértők

A nyugatnémet kormány bunkerét rejtő domb Dernau és Marienthal között. (A „Der Spiegel" képén levő magyarázó szöveg fordításai: „Belüftungsschacht: szellőző akna", „Haupteingang: főbejárat", „Notausgang: vészkijárat".)

gos kormányóvóhellyel *nemcsak a nyugatnémetek* rendelkeznek.

Preute becslése szerint több mint ötmilliárd nyugatnémet márkát emésztett fel a kormánybunker építése. A munkák 1961 és 1970 között tartottak. Az óvóhely Bonntól 20 kilométerre délre található, s nem véletlenül telepítették ide. *Dernau* és *Marienthal* községek között ugyanis — az Ahr folyócska északi partján — még 1913-ban egy vasúti alagút építését kezdték meg. Csakhogy a járatok soha nem készültek el. Csupán három darabot fúrtak ki a hegyből. Ezekben a hatalmas barlangokban 1944-től kezdték gyártani a V—2-es szárnyasbombákat. Itt ugyanis légitámadástól nem kellett tartani. Több mint 2000 hadifogoly dolgozott, s a hegyből további 11 000 köbmétert vájtak ki.

Ezek a furatok adták az új kormánybunker *természetes vázát.* A szerzőnek nincsenek pontos adatai arra vonatkozóan, hány helyiségből is áll a föld alatti rendszer, azt azonban leírja könyvében, hogy szükség esetén a kormány és a hadsereg 3000 legbefolyásosabb, legfontosabb személyisége elhelyezhető a föld alatt.

Békeidőben egyébként 100 fős „biztonsági szolgálat" tart állandó ügyeletet, s a hatalmas betonépítmény üzemben tartása évente állítólag több mint 30 millió nyugatnémet márkát emészt fel. (Olykor gyakorlatot is rendeznek katonák számára a bunkerban. A jelek szerint azonban a föld alatti világot egyesek képtelenek megszokni: Preute úgy tudja, hogy *eddig 30-an kaptak idegösszeomlást* a légvédelmi gyakorlatok során, amikor az egységek 14 napon keresztül, *megszakítás nélkül* e betonvilágban tartózkodtak.)

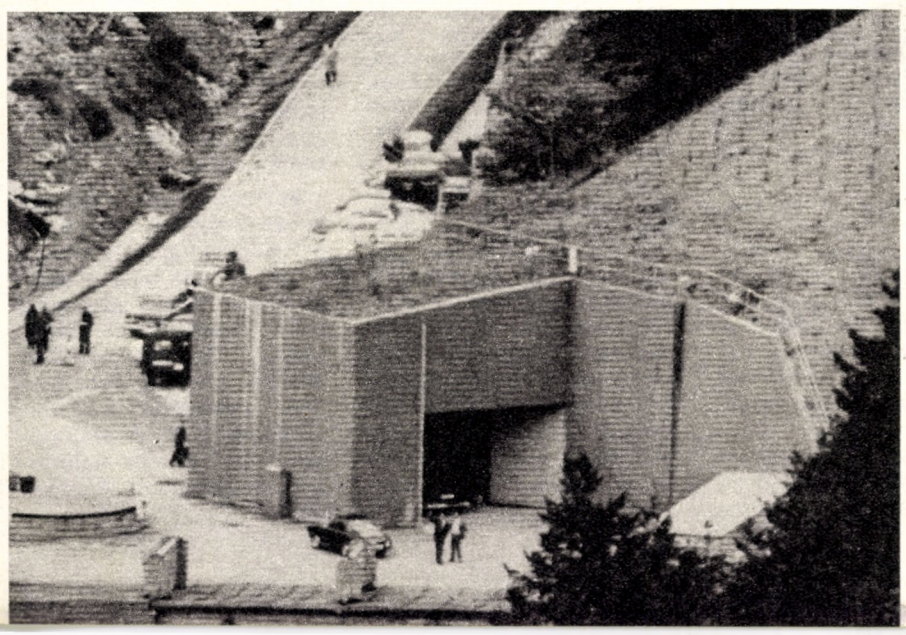
A bunker egyik legfontosabb része a hatalmas üzemanyag tartályrendszer, amelybe az olajszállító kocsik hónapokon keresztül hordták az üzemanyagot. A rádióösszeköttetésről a hat kilométerre levő adótorony gondoskodik. Stratégiai szempontból különleges jelentősége van az autópálya közeli, meckenheimi csomópontjának is. Itt több kilométer hosszan nyílegyenesen vezet az autóút, szükség esetén tehát repülőtérként is használható, hogy a magas rangú katonák és politikusok a lehető leggyorsabban jussanak a bunkerba. (Állítólag föld alatti alagút-összeköttetés is van az óvóhelytől mindössze 10 kilométerre levő új, szuperbiztos építménnyel, a Szövetségi Bűnügyi Hivatal székházával. A bunker hatalmas folyosórendszerén egyébként elektromos meghajtású kerékpárokkal lehet közlekedni, bár ezek megengedett legnagyobb sebessége mindössze öt kilométer óránként. Az óvóhely legtágasabb helyisége a nagy konferenciaterem, amely 12 méter hosszú, négy méter széles, s 3,5 méter magas.)

A tervezők gondoskodtak arról is, hogy *szükség esetén több hónapon keresztül el tudják látni a bunkerban tartózkodókat élelemmel.* A hatalmas hűtőházakban tárolt élelem két évre elegendő.

Mivel a raktárak teli vannak, s bizonyos ételek szavatossága lejár, időnként a környező éttermek szakácsainak adják el a kormánybunkerben tárolt „biztonsági tartalékot", amit természetesen azonnal friss áruval helyettesítenek. Mint ahogyan Preute beszámol róla: a vendéglősök természetesen csak a vállukat vonogatják, ha a vendégek arra panaszkodnak, hogy nem friss az étel. *„Csak nem fogjuk megmondani, hogy éppen a kancellár biztonsági porcióját fogyasztják el"* — teszik hozzá hamiskás mosollyal . . .

Oltványi Tamás

Preute felvétele a kormánybunker marienthali főbejáratáról

EGY TÉMA —
TÖBB OLDALON
EGY TÉMA —
TÖBB OLDALRÓL

KÉPESÍTETT KÁBELEK

Egykor a rádió megjelenése egyben a telefonhírmondó pályafutásának a végét jelentette. Manapság azonban mintha visszanyerte volna a becsületét a vezetékes műsortovábbítás.

A házak tetején burjánzó tévéantenna-dzsungelek ugyanis nemcsak a városképet teszik tönkre. A sűrűn sorakozó antennák egymás vételi lehetőségeit rontják, alkalmat teremtenek cébések és tévénézők elkeseredett vitáira, de egyben pazarlás minden tévékészülékhez külön antenna árbocot emelni. Ráadásul egyedi antennával még Budapest nagy részén csak több-kevesebb zavarral, szellemképpel vehető az 1. program műsora is.

A gyógyírt mindeme gondokra külföldön, s újabban pálunk a kábeltelevízióban látják. Csakhogy egyelőre magát a definíciót sem értelmezi mindenki azonosan. Az optimális vételi helyről, toronyház tetejéről egyszerre több házat, háztömböt kábelen ellátó úgynevezett nagyközösségi antennarendszereket eddig is építettek. Hazánkban a televíziókészülékek már mintegy tizedébe jut el így a műsor. A lakótelepeken mégis inkább az egy ház–egy antenna dívik, ugyanis a féligkész telepen a folyamatosan átadott házakban azonnal csak ezzel a — gazdaságtalan — módszerrel tudták a vételt biztosítani. A lakóházak elszigetelt hálózatai azonban utólag nagyközösségi rendszerré kapcsolhatók össze. Ezek után — legalábbis elvileg — már csak a központi vevőállomás kialakításától függ, hogy hány tévéprogram közül válogathatnak a rendszerre kapcsolt tévékészülékek nézői.

A központi vevő költségei nagyszámú előfizető között oszlanak meg, így a műholdakról sugárzott programok vételéhez szükséges antenna beruházása sem jelent elviselhetetlen terheket egy-egy családnak. A rövidesen pályára állítandó NSZK-műhold műsorát vevő berendezés árát például a hazai gyártók félmillió forint körüli összegre kalkulálják.

A szakemberek körében leginkább elfogadott meghatározás szerint azonban a kábeltelevízió ennél lényegesen többet jelent. A széles programválasztékon túl e rendszerekben a helyi stúdióban előállított, csak a lakótelepieket érdeklő, ám számukra igen fontos információkat, műsorokat is továbbítanak. Ami legalább ennyire lényeges, kábeltelevízió — szaknyelven — „szélessávú kommunikációs hálózattá" bővíthető. Ez köznapi nyelvre fordítva annyit jelent, hogy ugyanazon a kábelen keresztül nem csupán a tévé és rádióprogramok jutnak majd el az otthonokba, de fordítva is, a lakásokból, épületekből is érkezhetnek jelzések a diszpécserközpontba.

Az így kínálkozó lehetőségek skáláját ma még felbecsülni is nehéz. E rendszerekben az előfizető például szavazhat, hogy melyik műsor nyerte meg a tetszését, leadhatja voksát a tanácstag programbeszéde, vagy egy tervezett lakótelepi beruházás megindítása mellett. A lakásban automatikusan mért hőmérséklet alapján a hőközpontban a távfűtést is pontosan lehet majd szabályozni s betörést, tüzet, gázömlést vagy sürgős orvosi segítséget kérő riasztások juthatnak el a nap 24 órájában a helyi stúdióban ülő diszpécser asztalára. A felvonók vészjelei is a rendszerre kapcsolhatók, így nem fordulhat elő, hogy ha szabadságra megy a gondnok, emiatt gyalog kell felmászni a tizedik emeletre.

Felhasználható azonban a kábeltelevízió számítógépek közötti kapcsolatteremtésre, de akár telefonösszeköttetésre is. Mégpedig nem is akármilyen minőségben, Nyugat-Berlinben például próbaképpen több tucat hallássérült lakásába szereltek, a helyi száloptikás kábeltelevízió-hálózatra csatlakoztatott képtelefont.

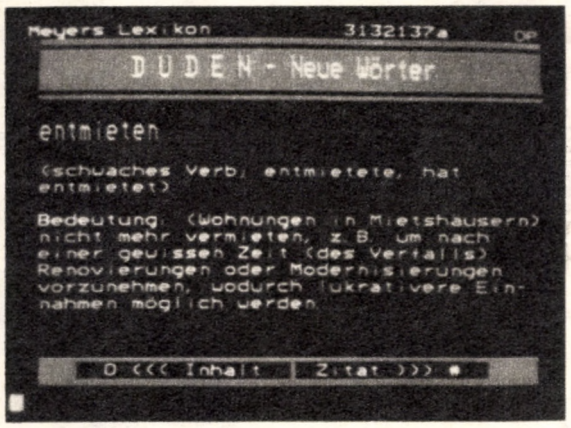
Az NSZK-ban egyébként most fordulnak a célegyenesbe az első kábeltévé-beruházások. Az év elejétől Ludwigshafenben és Münchenben már kábelen keresztül érkező tévéadást is nézhetnek az előfizetők, s a tervek szerint 1986-ra már öt és fél millió otthonban, a lakások 22 százalékában megteremtik a kábeltévé-vétel lehetőségét.

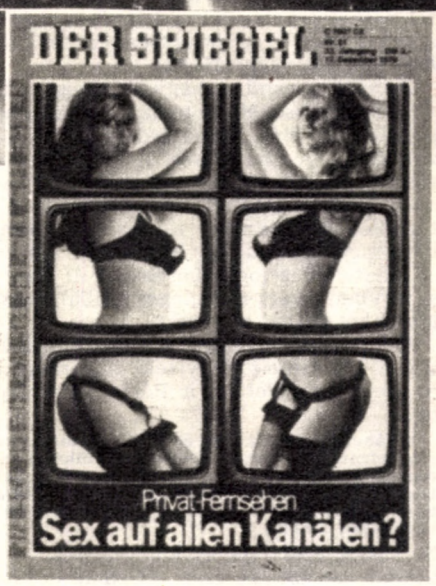
Ennek ellenére, talán mert a szövetségi köztársaság kábeltelevíziós bizottságának e fejlesztést megalapozó 1976-os jelentése még nem ismerte fel e rendszerek jelentőségét, még ma, az első lakások kábelvégre kötése után sem sikerült minden nyitott kérdésre választ találni. A ludwigshafeni kábeltévé-rendszert például maximum 24 tévéprogram továbbítására tervezték. Az összes csatorna azonban csak egy megfelelő konverter segítségével fogható, ilyen azonban csak a legújabb típusú vevőkbe kerül, a régebbi készülékek enélkül csupán a szokásos 6-8 állomásra programozhatók. Külön konverter azonban gyakorlatilag nem kapható, egyedül a Blaupunkt kínál — meglehetősen borsos, 450-500 márkás áron — egy effajta készüléket.

Ezen aligha lehet csodálkozni — vélik a német kereskedők —, hiszen a készülékgyártók nem érdekeltek a konverterek gyártásában. Éppen ellenkezőleg, a régi típusok tömeges. „kábelképes" televízióra cserélésében reménykednek.

A kábelláz hátterében jószerével üzleti megfontolások húzódnak. Ugyanis nemcsak a tévékészülékek gyártói előtt csillannak fel új üzleti perspektívák. A kábel alkalmas lehet a televíziós árurendelésre is, ami a nagy áruházláncok tetemes forgalomnövekedésével járhat. Ami azonban ennél lényegesebb, a kormányzat a rendszerek kiépítésében, a kábelek lefektetésében számos olyan új munkahelyet lát, aminek a létesítési költségeit lelkesen a lakosság állja.

Viták és kezdeményezések az NSZK-ban. A Der Spiegel a privát stúdiók szex-dömpingjét kifogásolja; könyvkiadók azt rosszalják, hogy a kábelen — adott esetben — értelmező szótár jön a lakásba.

A Magyar Postának azonban e pillanatban aligha azért fáj a feje, mert nem talál munkát a dolgozóinak. Az e célra szánt pénzt rejtő tárca is meglehetősen lapos. Mindazonáltal dőreség volna a kábeltelevízióban rejlő lehetőségeket kiaknázatlanul hagyni, ugyanis a rövidesen meginduló hazai rendszerek előzetes költségvetései azt bizonyítják, hogy e beruházások, ha ésszerűen sáfárkodnak velük, igen rövid idő alatt megtérülhetnek. A kábeltévé segítségével a távfűtési díjak több mint tizede megtakarítható, szélnek ereszthető az úgyis nehezen kapható liftgondnokok java, s egy érdekes koncepció szerint, ha a kábeltévét telefonálásra is felhasználják, a távbeszélő-hálózat beruházási költségeinek csaknem negyede is megtakarítható volna.

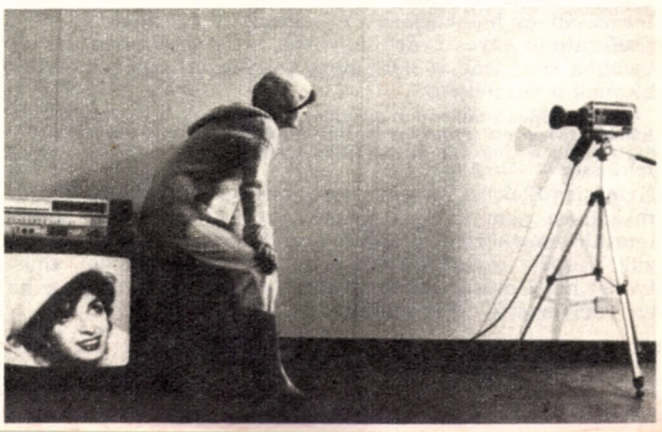
Az első fecske a székesfehérvári, városnyi nagyközösségi rendszer volt. Az immár öt éve működő hálózat 22 ezer lakásba visz el hét tévé és hat URH rádió programot, s bár egy csatornán folyamatosan lapozzák a teletext szövegét is, önálló stúdióműsorok, s a lakásokból a stúdió felé irányuló összeköttetés hiányában ez még nem kábeltévé.

A kábeltévé valódi lehetőségeit megcsillantó első rendszer azonban csak a nyár végén, Kecskeméten kezdi majd meg a működését. Egyébként a szakemberek a jövő év végére már 10—20 vidéki városunkban számolnak kábeltévével.

S Budapesten? Miközben vidéken gomba módra szaporodnak e rendszerek, a főváros ilyen szempontból alapos lépéshátrányba került. Nagyívű tervekből persze itt sincs hiány. Akadna beruházó is, a Híradástechnikai Vállalat, a Parabola Szövetkezet, a GELKA, de még gmk-k is csak a startjelre várnak. Úgy tűnik azonban, hogy Budapesten nagyobb az aggályosság, nehezebb az érdekeket összeegyeztetni s a szükséges pénzhez hozzájutni is. No, és hiányzik az akadályokon átsegítő egészséges lokálpatriotizmus is, igaz hogy ennek megteremtésében éppen a kábeltelevízióra hárulna a legnagyobb feladat.

Kocsis Kristóf

Ez már majdnem stúdió . . .

KÉPESÍTETT KÁBELEK

Pénzek és jogok

Az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága a múlt év október negyediki ülésén foglalt állást a nagyközösségi antennarendszerekre épülő helyi televíziózás megteremtése mellett. Az igények felmérésére és a hosszú távú intézkedési terv kidolgozására két „szakértő" intézmény, a Magyar Televízió és a Posta kapott megbízatást. A közös előterjesztés ez év júniusában került a Bizottság elé.

A jelentésből kiderül, hogy a megkérdezett helyi párt és tanácsi szervek, művelődési intézmények illetékesei *kivétel nélkül felismerték a kábeltelevíziózásban rejlő lehetőségeket, s az új tájékoztatási eszköz felhasználására kialakították a koncepciójukat.*

A jelek szerint a nagyközösségi antennarendszerek továbbfejlesztésének motorja a külföldi adások vételi lehetőségének bővülése, e cél érdekében a lakosság anyagi áldozatoktól sem riad vissza. A kábeltelevízió ezenkívül a városok kommunális rendszerében is jelentős megtakarításokat eredményezhet, így a beruházás igen gyorsan megtérülhet. A technikai feltételeket azonban a legtöbb helyen még nem tudják biztosítani s a rendszerek működési feltételeit is jogszabályban kell rögzíteni. Az intézkedési tervben ezért a végleges szabályozásig *kétéves kísérleti időszakot* tűztek ki célul.

A határozati javaslat hátteréről a Kábeltelevízió Bizottság MTV színeit képviselő titkárával *Kálmán Andrással* és *Nemcsics Elekkel* a Posta főmunkatársával beszélgettünk.

A kábeltelevíziózás ma egyfajta divatfogalom, pedig technikailag alig jelent többet az évtizedek óta működő nagyközösségi antennarendszereknél. Vajon miért van szükség akkor ily hosszadalmas latolgatásra, aminek következtében például a fővárosban a kábeltelevízió-rendszerek egyelőre még legfeljebb csak a tervezők fantáziájában élnek.

Nemcsics Elek: Az új kommunikációs forma egycsapásra történő bevezetése csak látszólag egyszerű kérdés, ugyanis számos technikai és jogi problémát kell tisztázni.

Nálunk például az ötvenes évek óta épülnek nagyközségi antennarendszerek, kezdetben sajnos minden műszaki irányítás és koordináció nélkül. Ezért 1977-ben — a szocialista országok közül elsőként nálunk — a Posta kezdeményezésére a nagyközösségi rendszerek paramétereit előíró szabvány született.

Az effajta szabványosításra feltétlenül szükség van, ugyanis enélkül az önálló nagyközösségi rendszereket nem lehetne kábeltelevízióvá összekapcsolni. Egyébként e rendszerek semmilyen paramétere nem változik meg attól, hogy egy helyileg előállított stúdióműsort is a hálózatra kapcsolnak. Ezért azután a kábeltelevízióval kapcsolatban a Posta feladata csupán annyi, hogy a már meglévő szabványokat kiegészítsük a helyi program csatlakoztatásának műszaki előírásaival. A műszaki jellemzők meghatározásán és betartásának ellenőrzésén túl azonban nem preferálunk egyes gyártmányokat, s természetesen a Posta abba sem szólhat bele, hogy milyen híranyagot továbbítanak a vezetéken.

— Külföldön általában a posták ennél többre vállalkoznak. A kábeltelevízió ott többnyire postai beruházás, a műsorkészítők pedig csupán bérlők. Így egyszerűbb a szolgáltatások minőségéért a felelősség vállalása is.

Nemcsics Elek: A Magyar Posta anyagi lehetőségei effajta megoldást nem tesznek lehetővé. Őszintén szólva: a ma létesülő nagyközösségi antennarendszereket sem ellenőrizzük, csupán azokat a hálózatokat fogjuk minősíteni, amelyeket helyi műsor továbbítására is használnak. Ez lesz az engedélyeztetés egyik előfeltétele.

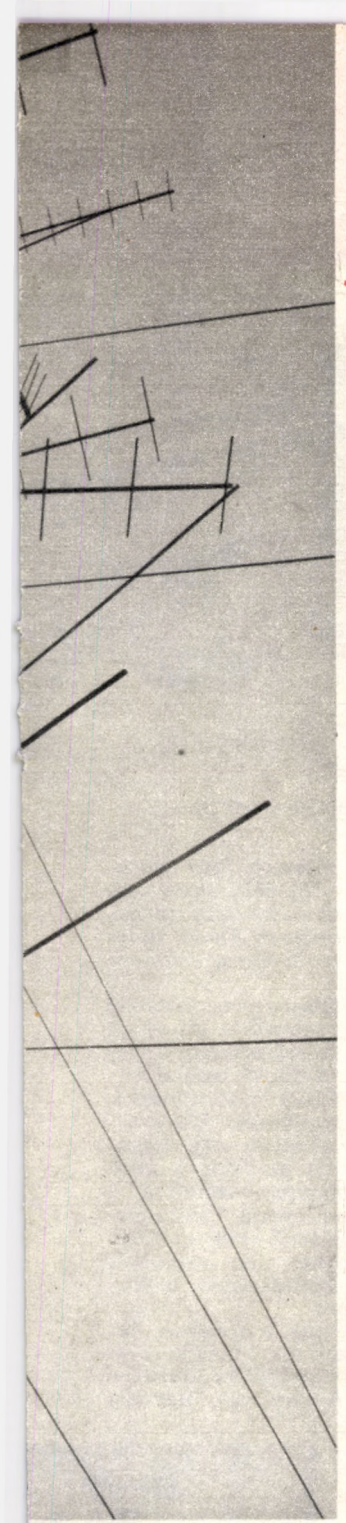

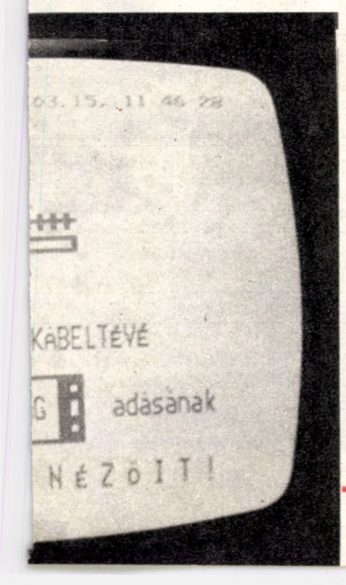
A fehérvári kapcsolat

A legutóbbi futball-világbajnokság idején Magyarországon Székesfehérvár volt az egyetlen város, amelynek lakói a bajnokság valamennyi mérkőzését láthatták.

A székesfehérvári ingatlankezelő vállalat 1977-ben kiépített központi tévéantennarendszerében ugyanis tíz televíziós csatorna — a Budapest 1 és 2 mellett a moszkvai, az osztrák tévé egy és kettes programja, a szlovák és a jugoszláv televízió egyes és kettes műsora, valamint a kísér-

leti városi kábeltelevízió csatornája — kínál választékot a tévéprogramok kiválasztásához.

A több mint húszezer lakásba elosztó kábelrendszer a történelmi városmagot és az azt körülölelő új lakótelepeket szövi át — hozzávetőleg százezren választhatnak egyetlen gombnyomással a műsorok között.

Első ízben 1978 januárjában sugárzott monoszkópot a városi kábeltévé. A rendszeres kísérleti adások megindítására az év elején került sor. Először az MTV Képújság központi dekoderrel lapozott műsorát sugározta a kábeltévé, majd önálló helyi képújság-műsorok készültek. A fekete-fehér adást színes képújságok követték. A kísérlet következő lépcsőfokán az ingatlankezelő vállalat szakemberei kábelrendszert építettek ki az egészségügyi szakközépiskola oktatástechnikai stúdiójához, ahol lehetővé vált a stúdióadások készítése, illetve videofelvételek bejátszása.

A két magyar és hét külföldi adás kemény konkurrenciát jelent a tizedik csatornának, a városi televíziónak, amely a naponkénti MTV Képújság adásban székesfehérvári oldalakat is „belapoz", hogy a városi TV-hez szoktassa a nézőket. A külföldi műsorok között legnépszerűbbek a sportversenyek, autóversenyek. Sokan kedvelik a híradókat is.

A fehérvári kísérlet sajátossága, hogy a kábeltelevíziózás a megyei lap szerkesztőségi rendszerére épül.

A Videoton Elektronikai Vállalat jelenléte meghatározónak mondható a fehérvári kábeltévézésben, rendkívül felkészült és lelkes szakembergárdája eddig is sokat tett a kísérletekért. Ők készítették el például azt a szövegszerkesztő számítógépet, amellyel a színes helyi képújságadások, műsorok készülnek. Fejlesztési távlataikban az interaktív rendszer kialakítása a cél.

Móré Erzsébet

Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a Posta a szabad kapacitásával ne segítene a kábeltelevízió létesítésében ott, ahol tud. A végső megoldás szerintünk az, hogy a kábeltelevízió, akár a víz vagy a gáz, városi tulajdonban lévő közmű jellegű szolgáltatássá váljon.

— A műszaki előírások teljesítése azonban csupán az engedélyezés egyik feltétele. Ki létesíthet önálló programot is továbbító kábeltelevíziót?

Kálmán András: Javaslatunk szerint bármely helyi állami, társadalmi vagy szövetkezeti szerv kérheti az engedélyt. A felelős szerkesztő kijelölésének joga is a kérelmezőé. Az engedélyt ezek után — a várhatóan az év végén megjelenő sajtótörvényben részletezett módon — a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala adja ki. A szerkesztőség politikai irányítását az illetékes pártszervek végzik, a magyar TV pedig csupán a szakmai irányítást vállalja fel.

Ez a koncepció sajnos annak a veszélyét is magába rejti, hogy egy-egy helyi szerv mintegy kisajátítja a kommunikáció új lehetőségét. Ennek elkerülésére javasoljuk, hogy több szerv, társulási formában hozza létre a helyi hálózatot, így az anyagi eszközök megteremtése is könnyebb lenne.

— Pontosan mit jelent az MTV szakmai irányítása?

Kálmán András: Elsősorban néhány előfeltétel kikötése. A sajtótörvény betartásáról már volt szó, ezenkívül szeretnénk, ha a helyi program elkülönülne az MTV I-II-es műsorát közvetítő csatornától. Egyébként is — a helyi műsor nézettsége érdekében — javasoljuk, hogy a sugárzási idő ne konkurráljon az MTV programjaival.

E feltételek teljesítése, különösen ott, ahol nagyszámú külföldi adó is fogható, persze nem könnyű feladat. Az egyébként a kábeltelevíziózásban élenjáró pécsi adás is az MTV műsorának csatornáján jelentkezik kéthetente, hétfői napokon.

Az MTV egyebekben műszaki, stúdiótechnikai javaslatokkal is segíti a helyi stábok létrejöttét. Kidolgozunk például egy ajánlást a megfelelő műszaki színvonalat biztosító videotechnikai eszközökre. Kívánatos volna, ha ezek beszerzését a stúdiók számára vámkedvezményekkel is segítenék.

Ahol nincs körzeti MTV-stúdió, ott a fokozatos beruházás a célszerű. Az első lépcsőben csupán közlekedési híreket, időjárásjelentést, helyi út-, iskolai és kereskedelmi információkat kellene közölni. Ehhez végső soron alig kell különösebb felszerelés. A szöveg beolvasható vagy lapozható is. A második lépcsőben megvalósítható az egykamerás hírolvasás s egy egyszerű videorekorderrel konzerv műsorok sugárzása is. Csupán az utolsó fázisban kellene többkamerás, konzerv felvételek bejátszásával tarkított élő műsorra gondolni.

— Nem beszéltünk még egy igen fontos kérdésről: a szerzői jogokról . . .

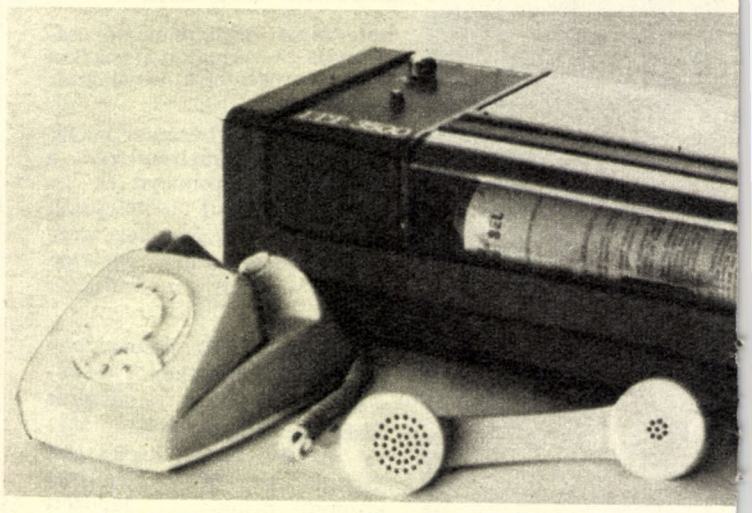
Kálmán András: Döntés született, hogy az MTV műsorait a kábelstúdiók korlátlanul felvehetik s újból műsorra tűzhetik. Ehhez az MTV az alkotókkal kötött szerződéseit megfelelően módosítja. A hazai programban sugárzott külföldi műsorok esetében azonban — mivel a műsorszóró ingyenes adással nem ütheti el a külföldi alkotót a jogdíjtól — csak akkor kerülhet sor a vetítésére, ha előtte szerződést kötöttek a jogtulajdonossal.

A közvetlenül külföldről vett és kábeltelevízión keresztül továbbított műsorok jogdíjaira a Szerzői Jogvédő Hivatal lakásonként az antennahasználati díj 20 százalékát, de legkevesebb 2 forintot szed be, végül a helyileg előállított programok úgynevezett kisjogos (például aláfestő szórakoztató zene) műsoraiért a stúdió a bekötött lakások száma szerint megállapított átalánydíjat fizetnek majd. A „nagy-jogdíjas" műsorok vetítésekor pedig a Szerzői Jogvédő Hivatalon keresztül kell a jogtulajdonossal szerződést kötni.

KÉPESÍTETT KÁBELEK

Ha csalfa az ötlet – a hálózat visszabeszél

A közelmúltban a televízió Hét című adásában nyilatkozott az első hazai, a „nagy" kábeltelevíziók csaknem minden tudományával felvértezett, több célú rendszer gazdája, a Kecskeméti Ingatlankezelő és Távfűtő Vállalat igazgatója. A témáról és a hálózat sajátosságairól mi is Márton Lajost kérdeztük.

További lehetőség: a tévékábelről helyben „nyomott" lap . . .

Mikorra várható a teljes rendszer átadása?

Az év végén a Széchenyi Városrész négyezer, sőt kellő érdeklődés esetén akár 5200 lakásában már a megyei tanács tetején elhelyezett főállomásról, kábelen érkező televízióműsorok közül válogathatnak a nézők. A választékban a két hazai, a két jugoszláv és a szlovák televízióprogram szerepel, ezenkívül a magyar, a jugoszláv és esetleg a grazi URH rádióadásokat is közvetítjük. A későbbiekben feltehetően *mód lesz valamelyik műholdas tévéadó vételére.*

Az önálló stúdióműsor a terveink szerint *először jövő tavasszal, április 4-én* jelentkezik. Az adásokat a pécsi minta szerint hétfői napokra tervezzük, a stúdió a megyei művelődési házban kap majd helyet. Addig azonban — akárcsak Székesfehérváron — az egyik csatornán az előfizetők lapról-lapra végigolvashatják a teletext műsorát. A rendszer kiviteli terveit egyébként a székesfehérvári hálózatot is tervező Zimmersmann Róbert készítette. Az egy épületben júniusban lefolytatott kísérletek tanúsága szerint augusztus végén már átadhatjuk a széchenyi-városi kábeltelevízió úgynevezett törzskábelhálózatát.

A júniusi kísérleti adásoknak külföldi „nézői" is voltak?

A rendszer a Honeywell cég munkatársai előtt vizsgázott. A kecskeméti hálózat ugyanis a tévéadások közvetítésén túl visszirányú információ továbbítására szintén alkalmas. A kísérletek bebizonyították, hogy ugyanazokon a kábeleken többek között a lakásokban elhelyezett hőmérsékletérzékelőktől származó jelek is eljuttathatók a hőközpontokba. A meteorológiai viszonyok hirtelen megváltozását, a szélirány fordulását eddig a fűtőteljesítmény változtatásával csak nehezen, órák múlva lehetett követni. Így a lakások egy részét túlfűtöttük, másutt pedig olykor dideregtek a lakók.

Az új rendszerben a pontos mérési adatok birtokában rendkívül gyorsan lehet majd befolyásolni a 650-650 lakást fűtő hőközpontok paramétereit. A szabályozást majd egy Delta 1500 típusú Honeywell számítógép végzi s a neves számítástechnikai cég az ajánlatában garanciát vállalt a legalább 10-12 százalékos fűtőenergia-megtakarításra.

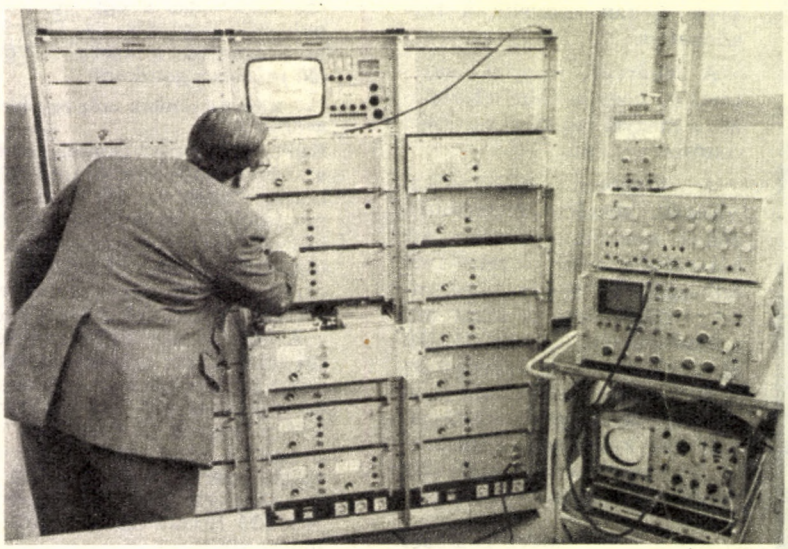
Mindez nem eredményezi-e majd gép és ember sajátos erőpróbáját, azaz a plusz Celsiusok reményében nem lesz-e kifizetődő „becsapni" az érzékelőket?

Összesen mintegy 140 lakást választottunk ki matematikai módszerekkel, ahová majd hőérzékelők kerülnek. Ez a lakásszám tökéletesen jellemzi az egész lakótelepet, így több érzékelőt felesleges elhelyezni. Természetesen akadhat aki valamilyen módszerrel megpróbálja majd a lakásában a mérési eredményeket meghamisítani, ám ez meddő kísérlet lesz, ugyanis a számítógép az adatokat időről-időre összehasonlítja, s így az illogikus mérési eredményekből hamar kiderül a turpisság. Ez a folyamatos ellenőrzés teszi lehetővé egyébként a rendszer esetleges meghibásodásának azonnali felismerését is.

A „visszabeszélésre" is alkalmas kábeltelevízió-hálózat mintegy 30 százalékkal drágább, mint egy egyszerű nagyközösségi antennarendszer. Ennek tudatában rentábilis a vállalkozás?

A Honeywellel kötendő leasing szerződés létrejötte esetén a számításaink szerint a távfűtési megtakarításból 3,5—4 év alatt megtérül a beruházás. A szerződést várhatóan egy hónapon belül aláírjuk, s attól az időponttól számítva 6 hónapon belül vállalják, hogy az 1985—1986-os fűtési idényben már mérsékelt fűtési költségekkel kalkulálhatunk.

Csakhogy a rendszer lehetőségeit ezzel még korántsem használtuk ki tökéletesen. A hálózat ugyanis

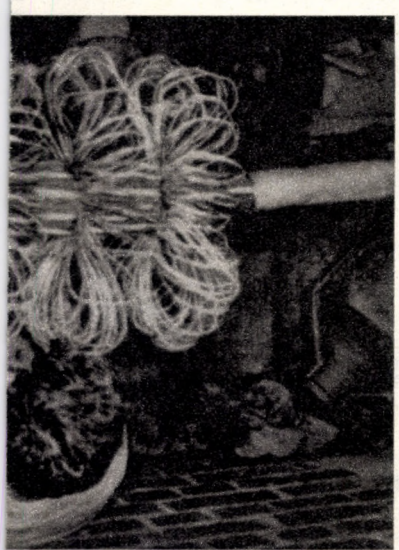

mintegy 400 telefonvonalat helyettesít. Ezek hasznosításáról egyelőre csak elképzeléseink vannak, a Számítástechnikai és Ügyviteli Szervezési Vállalat mindenesetre már érdeklődött e vonalak bérlete felől. A központi számítógép a vállalatokhoz kihelyezett terminálokkal tarthatná ezeken keresztül a kapcsolatot.

Az elképzelések szerint 1986-ra megvalósul a kábeltelevízió felhasználásával a felvonó diszpécserközpont, s tervezzük tűz- és betörésjelző hálózat kiépítését is. Mindez további megtakarításokat, illetve új bevételi forrásokat jelent, de emellett szerencsés helyzetben is voltunk, ugyanis kiderült, hogy a kábeltelevízió létesítésének egyik legköltségesebb tételét, *a vezetékfektetést* szinte fillérekből megoldhatjuk.

Kecskeméten ugyanis 1980-ban befejeződött a telefonhálózat kiépítése. A kábelcsatornákat szerencsére nem méretezték szűkmarkúan a tervezők, így a telefonvonalak mellé bőven befért a kábeltelevízió vezetéke. Így végül a Posta segítségével 480 forint helyett csupán 100 forintot fizettünk egyméternyi kábel lefektetéséért, ezen felül kilométerenként 3000 forintot kér a Posta a csatorna használatáért, ebben a díjban azonban a kábelek karbantartása is szerepel. Ezzel a módszerrel a 17 kilométernyi törzskábelből 8,7-et sikerült lefektetni, a jövőre nézve azonban szerződést is kötöttünk a Postával a közös kábelfektetésre.

Még nem esett szó a legfontosabb bevételi forrásról, a kábeltelevízió bekötési díjáról . . .

A rendszer az úgynevezett házerősítőig a Távfűtő és Ingatlankezelő Vállalaté. A sűrűn beépített Széchenyi Lakótelepen a bekötésért az OTP és szövetkezeti lakások esetében 950, tanácsi lakásoknál pedig — mivel az MTV I—II-es program szolgáltatása ekkor a bérleti szerződésben vállalt kötelességünk — a nagyobb műsorválasztékért 500 forintot kérünk. Ezen felül havonta legfeljebb 12 forintot kell fizetni az új tévécsatornák használatáért.

Távlatilag gazdaságosan Kecskemét mintegy 35 ezer lakása közül mintegy 20 ezer kapcsolható a kábeltelevízió-hálózatra. Mivel e szolgáltatást alapvetően közműnek tekintjük, az elképzelések szerint a jövőben 300-400 forint, úgynevezett alapközmű-hozzájárulást kellene lakásonként fizetni, s ehhez jönne az adott területen létesített hálózat egy lakásra jutó költsége, ami elszórtan épített házak esetén akár a 4000 forintot is elérheti.

G. Kocsis Kristóf

. . . Európai időjárási térkép, tetszés szerinti bontásban

Pécsi pillantások

A pécsi városi televíziónál nem helyeslik, ha „kábeltévé"-ként emlegetik őket, hiszen mint hangsúlyozzák: a „kábeltelevízió" szakkifejezést a fejlett államokban többet jelent a mostani pécsi lehetőségeknél és céloknál. Ott általában kétirányú, komputerizált rendszert értenek rajta. Pontosabbnak tartják a vezetékes televízió elnevezést, az egykori vezetékes rádió mintájára. A pécsiek ugyanis a nagyközösségi antennarendszer adottságait kihasználva sugároznak speciális programot a hetvenes években épült, de ma is egyre bővülő Lvov-kertváros lakóinak.

Műsoraikkal jelenleg 13 ezer lakást, 40—45 ezer embert érhetnek el. Kísérleteik 1978-ban indultak, majd — az országban elsőként — 1982-ben kezdték meg a rendszeres műsorszolgáltatást. Eleinte havonta egyszer jelentkeztek, tavaly ősztől pedig már minden hónapban kétszer sugározzák adásukat.

A városi televízió munkáját a jelentősebb hallgatói rétegeket reprezentáló szerkesztő bizottság irányítja, élén a városi tanács elnökhelyettesével. A szerkesztőséget a körzeti tévéstúdió és a kertvárosi nevelési központ munkatársai alkotják. Az adóstúdiót is a nevelési központban rendezték be, s ez az intézmény adja a technikai berendezéseket, szakemberei részt vesznek a műsorok, különösen a közművelődési jellegű összeállítások elkészítésében. A programok információs blokkjait a körzeti stúdió hivatásos tévései gondozzák. E blokkokban élő- és képmagnóra rögzített anyagokat egyaránt felhasználnak. Különösen népszerűek a 04—05—07 című műsorok és a fórumok. Nem hiányzik egyetlen adásból sem a sport, rendszeresen jelentkezik a kulturális panoráma, az egészségügyi tanácsadó.

A tömegkommunikációs kutatóközpont adatai szerint az 1983. május 30-i műsort a kertvárosiak 46,1 százaléka, tehát az ottani felnőtt lakosság csaknem fele látta, s a nagy többség talált is magának benne őt különösen érdeklő részt. Egy-egy adás alatt 50—70 telefonhívást kapnak, ami egymagában is bizonyítéka a kezdeményezés életképességének.

A tervek között szerepel, hogy két éven belül összekötik a három pécsi nagyközösségi antennarendszert: a kertvárosit, az uránvárosit és azt, amelyik a szigeti városrészben működik. Ezáltal lehetővé válik, hogy a pécsi lakosság kétharmada figyelhesse a városi televízió programját. Tervezik, hogy egy éven belül szerb-horvát és német nyelvű információs blokkokkal is kiegészítik a pécsi városi televízió műsorát.

Felső Pál

EGY TÉMA TÖBB OLDALON – EGY TÉMA TÖBB OLDALRÓL
Összeállította: VINCZE PÉTER

Jung: A Rheibia című sorozatból

Jung–Eifert: A hullámok születése

Jung–Eifert: Gyökerek

Természet emberi arccal

Két fotós, és mégis egységes mű, amit a szegedi Bartók Béla Művelődési ház dísztermében láthatunk. Eifert János és Jung Zseni oly döbbenetesen egy hullámhosszon lát és alkot, mintha egypetéjű ikrek lennének. De talán még ez a hasonlat is sántít, hiszen az egypetéjű ikrek – állítólag – más-más környezetben, egymástól elszakítva is hasonlóképpen élnek és viselkednek, tehát ugyanazt ugyanúgy teszik. Eifert és Jung azonban úgy fotózik, mintha egyetlen, közös tudat irányítaná őket, önkorrekciós automatikával: ami az egyikből hiányzik, azt pótolja a másik, s összeillesztve válnak egységes egésszé. Színes és fekete-fehér képeik,

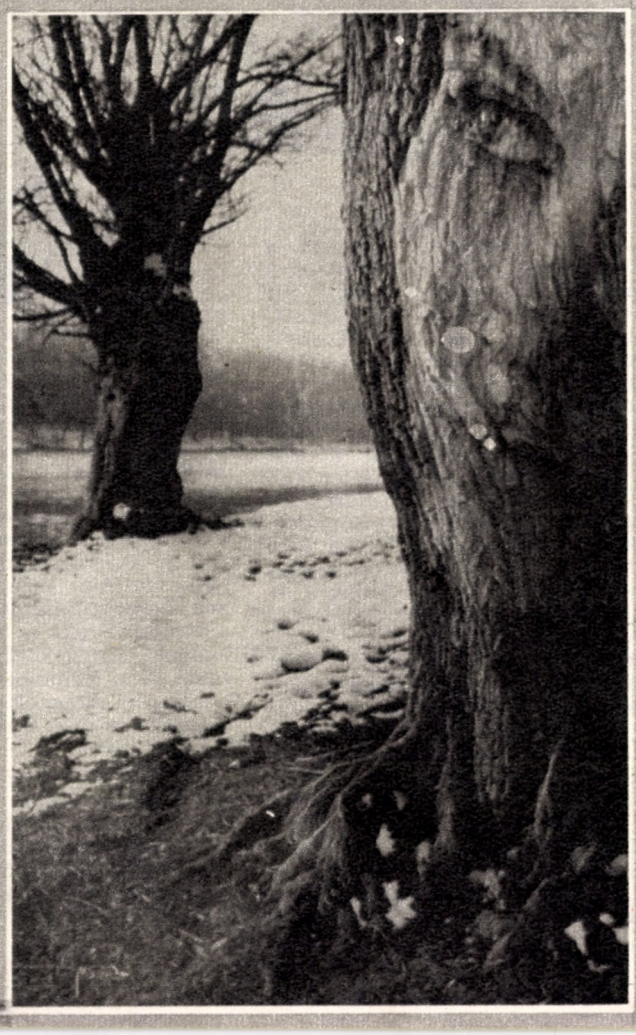

Eifert: Jelkép

Eifert–Jung: Tavaszváró

sorozataik mindenekelőtt
arról vallanak, hogy mindketten
természet- és emberszeretők.
Jung Zseni sorozata az ókori
görög mondavilág Dafnéjéről
a legmodernebb színes fotótechnikát
ötvözik az antik szépségideálok
eszményével, Eifert ember-nélküli
természetfotói annyira humánusak,
hogy szinte felfedezzük
szeretett fáinak emberi lelkét
(mint ahogy szép montázsaik
néhányában valóban megjelennek
a természet élőlényeinek
emberi arcai).
Igen érdekes, ahogy
a legkülönbözőbb (de sohasem
erőltetett!) technikai trükkökkel,
fogásokkal meseszerűvé, lebegővé,
tündéri távlatúvá teszik
mind a fekete-fehér,
mind a színes képeket, s ezekkel
a jó értelemben vett
bűvészkedésekkel fokozzák a hatást,
a megértést, a befogadást.
A vendégkönyv lelkes sorai
tanúsíthatják, hogy milyen
eredménnyel.

K. A.

FAZEKAS GYÖRGY:

Elfelejtett légió 2.

Krasznogorszkban azonos időben három tábor működött. Volt nem messze tőlünk egy úgynevezett „iskolatábor", ahol éppen ezekben a napokban szerveződött minden náció számára politikai iskola. És volt a harmadik — területileg talán a legnagyobb —, az úgynevezett „felkészítő tábor". Ide kerültek az akkor már fronton levő I. csehszlovák brigád kiegészítésére, a második brigád felállítására felkészítendő önkéntesek. (Az 1938-ban Magyarországhoz visszakerült felvidéki területekről származó szlovák nemzetiségű honvédek jelentős része oda jelentkezett, s már ott volt kiképzésen.) Ide kerültek azok az 1941-ben elfoglalt délvidéki területről származók is, akik Tito jugoszláv partizánseregéhez készültek. Itt tömörültek a lengyel önkéntesek, akikből éppen azokban a napokban vagy hetekben állt össze a Kosciusco hadosztály. És már folyt a kiképzés a románok Todor Vladimirescu hadosztályának harcra előkészített alakulataiban is. A szovjet ellen kiküldött román hadosztályokból és a bécsi döntés alapján 1940-ben Magyarországhoz került erdélyi részekről behívott nemzetiségi alakulatokból egyaránt jelentkeztek ide.

A 27-es lágerben lévő románokat egyébként gyakran meglátogatta Ana Pauker és Vasile Luca. Luca — szovjet őrnagyi egyenruhát viselő, keménykötésű, jó kiállású férfi — gyakran járt a román hadifoglyokhoz, majd utána betért hozzánk, magyarokhoz, és mint Luka László, olyan ízes magyarsággal beszélt velünk, mintha valahonnan Biharországból származott volna. Egyhamar megtudtuk róla, régi illegális kommunista vezető, aki a kötél, vagy sok évtizedes börtön elől menekült a Szovjetunióba.

A Magyar Nemzeti Bizottság és a Magyar Légió ügyének egyhelyben topogása gondolkodásra késztetett bennünket. Sehogy sem értettük, hogy miért olyan döntően fontos a két tábornok — Stomm és Deseő — végső állásfoglalása? Illetve, amilyen feltételeket mi hallottunk — mint a tábornokok által támasztott követeléseket — azokat nem ítéltük teljesíthetetleneknek. Akkori tudomásunk szerint Stomm altábornagy kérte, hogy valamelyik angol lap — lehetőleg a Times — példányait kapja meg. Kért egy világvevő rádiót. Néhány hétig tájékozódni akart, hogy utána végleges álláspontot foglaljon el. Az akkori hadihelyzetben ez csak erősíthette volna németellenes fellépését. Ami pedig a Horthy-kérdést illeti, azt abban a pillanatban — én legalábbis a magam részéről — nem tartottam döntőnek. Nem mintha Horthy-Magyarországon akartam volna élni, de annyi politikai gyakorlatom már volt, hogy a taktika és a stratégia nem egy és azonos: fegyverbarátság lehetséges a végső cél meghatározása nélkül is. Miért kell akkor, amikor az első pont — szembefordulás a németekkel, s a szabad Magyarországért vívott harchoz való politikai és fegyveres csatlakozás — a döntő, a végső célról beszélni: Horthy vagy nem Horthy, demokrácia vagy népi demokrácia?

De más is aggasztott jónéhányunkat. Az időhátrány. A jugoszlávok több éve hősi partizánharcot vívtak. A csehszlovákok első brigádja már harcban állt és a második szervezése a szemünk láttára folyt. A lengyel hadsereg az első perctől kezdve áldozatos és hősies ellenállást fejtett ki a hitlerista agresszorokkal szemben. És a közelben, az előkészítő táborban a román hadosztály készült fegyveres harcra. Mi pedig még a Nemzeti Bizottságot sem tudtuk megalakítani, nemhogy a Légió ügyében döntő lépést tettünk volna.

Egyikünk sem tudta, hogy ennek mi lehet a valóságos oka. Nyilvánvalóan nem az a körülmény, hogy a két tábornok — vezérkari tisztjük befolyásolására — feltételeket támaszt a Nemzeti Bizottsághoz, de különösen a légióhoz történő csatlakozás előtt. Hiszen, ha megalakul a Nemzeti Bizottság, akkor annak joga lenne tábornokok kinevezéséhez, s az itt összegyűlt antifasiszta tisztek között van olyan, aki nemcsak érzelmileg, de katonailag is alkalmas a magyar légió vezetésére.

Egyébként sem arról volt itt szó, hogy nagyszabású hadigépezetet kell felállítani és vezényelni a hitleri hadsereggel és fegyvertársaival szemben. Az akkor a szovjet táborokban lévő magyar tisztek és katonák összlétszáma — a harcképeseket tekintve — nem lett volna elegendő talán egy hadtest kiállítására sem.

Nem az lett volna a magyar légió célkitűzése, hogy magyar csapatokkal szembekerülve halomra lődözzük egymást. Éppen ellenkezőleg. Azzal kínált volna jó lehetőséget a frontra kerülő magyar számára, hogy nem a félelmetessé tett — huszonöt esztendő igen aktív propagandája szolgálta ezt Horthy-Magyarországon! — szovjet hadsereggel áll szemben, hanem ugyanolyan magyarok sorába léphet, mint ők, akik a Szovjetunió segítségével és jóvoltából kapnak lehetőséget, hogy kivegyék részüket az antifasiszta harcból. Így erősödhetett volna a légió nemcsak jelképes, de valóságos katonai erővé is, a hozzá csatlakozó újabb magyar egységekkel.

Ehelyett azonban folyt a találgatás és politizálgatás a légióról éppen úgy, mint a Magyar Nemzeti Bizottságról.

Ez a hol derűsebb, hol borúsabb hangulatú időszak egy baljós beszéddel jóformán véget ért. Rákosi Mátyás nevezetes, később itthon, Magyarországon „Horthy a felelős!" címmel brossúraként is megjelent előadása a 27-es tábor klubtermében zajlott le.

Rákosit ekkor már valamennyien ismertük, többször járt a táborban és jónéhányunkat kihallgatáson is fogadott.

Rákosi ugyan beszélgetéseknek nevezte ezeket, de én nem véletlenül használom a kihallgatás szót. Legjobban az első alkalomra emlékszem. Természetesen akkor már hallottuk ki ő, abban a tolmácsolásban, ahogy 1945-től az egész magyar nép megismerte. A két per vádlottból vádlóvá váló hőse! A megingathatatlan, semmitől vissza nem rettenő forradalmár! Aki az akasztófa árnyékában sem alkudozott. Akit csak a világ dolgozóinak harcos összefogása mentett meg a bitótól. S aki — végül is még jelképnek is gyönyörű! — hűséges társával, Vas Zoltánnal együtt az 1849-ben a cári csapatok által zsákmányolt Kossuth-zászlók fejében került ki a Szovjetunióba.

Torkomban dobogott a szívem, amikor közölték velem, hogy Rákosi Mátyás vár. Külseje nem fedte teljesen a forradalmárról bennem alkotott képet, de ez talán méginkább növelte lelkesedésemet. És az a jóvális külső, a mosolygó szem és száj, az ízesen, vi-

Akik már harcbaszállhattak: Uszta Gyula és Horváth Sándor a Rákóczi-partizánegység szovjet tisztjeivel

déki tájszólásban beszélt magyar nyelv, mind külön-külön megfogott.

És mekkora tudás! Nemcsak általánosságban és politikailag volt művelt, hanem a lexikális tudása is óriási volt, apróságokat is pillanatok alatt varázsolt elő kifogyhatatlan memóriájából.

Igaz, amikor az én „forrásvidékemről" — Miskolcról és környékéről — esett szó, olyan dolgokat mondott el, amikről én tudtam ugyan, de valahogy másképp, mint ahogy az Rákosi előadásában hangzott.

Próbáltam helyreigazítani, de végig sem hallgatta ellenvetéseimet. Akkor kezdtem pedzeni egy gondolatot: Rákosi nem beszélget velem, hanem

megfellebbezhetetlen döntéseket közöl. Ezt az alig feltámadt érzetet azonnal elsöpörte a tisztelet. Ő nem tévedhet. Ő nemcsak a hősök hőse, hanem minden titkok tudója is. Biztosan én láttam, én hallottam rosszul.

(Most nagyon kellene szégyenkeznem emiatt, de néhány évvel később itthon láttam, hogy milliók és milliók estek ugyanebbe a hibába, amikor én már igyekeztem kigyógyulni belőle.)

A bűvölet teljében voltam, és voltunk nagy többségben azok, akik az előadáson megjelentek. Zsúfolásig megtelt a 27-es láger klubhelyisége. Már mindannyian ott szorongtunk a deszkákból összeácsolt padokon, amikor két ápoló jött — Markovics János és Dékány István — hordszéken behozták Stomm altábornagyot. A két padsor közötti folyosóra tették a hordszéket, közvetlen mögöttę ült le Deseő tábornok.

Óriási tapsvihar fogadta a kis emelvényre lépő Rákosit, aki 1919 augusztusától indította az előadását.

Minden mondata lenyűgözött. Gyerekkori emlékeim ébredtek, családi

A hadifogolyfórum követelése 1944 márciusában került ki a nyomdából

SZABAD, FÜGGETLEN MAGYARORSZÁGOT!

IGAZ SZÓ

A MAGYAR HADIFOGLYOK LAPJA A SZOVJETUNIÓBAN

Szabad, független, demokratikus Magyarországot!

A 27/b. tábor magyar hadifoglyai 1944 február 2-án tartott gyűlésükön az alábbi határozatot hozták:

Az iskolatábor részlete – a tantermek épülete

beszélgetéseink visszhangját hallottam szavaiból. Igen! Horthy a felelős! Ő volt az első fasiszta Európában. Böllérbicska, terrorhullám, gyilkosságok, a különítmények pisztolyaival biztosított „kormányzóválasztás". És Horthy egész országlása, a második magyar hadsereg frontra vezényléséig.

Az előadás hosszú volt. Már csaknem két órája tartott, amikor leengedte a hangsúlyt Rákosi és bejelentette: „Rövid szünet után folytatom."

Ezzel csaknem egyidőben csattant Stomm altábornagy hangja: „Azonnal vigyenek vissza a szállásomra!"

Az altábornagy és a tábornok az előadás második részére nem is tért vissza. Teljesen felkavarva tolongtunk ki a befejezés után az udvarra.

A szinte frappírozó előadás után néhány nappal az egyértelmű elragadtatás a tépelődéseknek kezdte átadni a helyet. Abban már bizonyos voltam, hogy a két tábornok és a vezérkari tiszt nem vesz részt sem a Magyar Nemzeti Bizottság, sem a légió meg-

Elfelejtett légió

alakításában. De hiszen eddig az előadásig pontosan az ő megnyerésük volt a cél. Rákosi ne tudta volna, hogy ez lesz az előadás következménye? Hihetetlen. Vagy talán éppen az volt a cél, hogy kizárjuk őket?! És ezt az időhúzó meditálást megszüntessük?!

De ha így van, akkor valami más megoldásnak kellett volna jönnie. Az viszont elmaradt. Napokon keresztül szinte süket csönd volt, majd egyenként hívtak bennünket a bizottság elé. Becslésem szerint a küldöttek körülbelül egyharmada került oda — akkor ismertem meg Rudas László és Andics Erzsébet professzorokat —, s a rövid általánosságokban mozgó beszélgetés után tőlem — s gondolom valamennyiünktől — megkérdezték: akarunk-e az antifasiszta iskola hallgatói lenni? Természetesen boldogan vállalkoztunk rá.

Mi — az első tanfolyamra kiválasztottak — úgy szeptember közepén csomagoltuk össze csekély hadifogolymotyónkat és rendezett sorokban vonultunk a szép fasorokkal keretezett utcákon az iskolatábor felé.

A kép a szokásos volt: drótkerítés, a négy sarkán magasba nyúló őrtorony. Más volt, ami meglepett bennünket. A föld megműveletlen és két-három lépésenként betonba ágyazott, vasúti sínnél is vastagabb acélkarók meredtek belőle. Amikor 1941 telén Moszkva közelébe ért a hitleri hadsereg, itt húzódott a Moszkva védelmét szolgáló tankelhárító rendszer egyik jelentős része. De idáig nem érkeztek el a hitleristák!

Valamelyikünk nótára gyújtott és vidáman, énekelve mentünk be a szélesre tárt kapun, ahol tisztelegve (!) fogadott az őrség.

Az egyik épület alagsori nagytermében gyülekeztünk, s ott megjelent a tanári kar is. Ott ismertük meg Rudas Lászlót, a régi kommunistát. (Történésünk idején Moszkvában egyetemi tanár volt és filozófiai, politikai-gazdaságtani tanulmányai révén világszerte ismert ember. Egyébként apró termetű, vékony csontú, már majdnem teljesen kopasz férfi, aki mégsem keltette öreg ember benyomását, mert vidáman és örökké gunyorosan csillogó szemei rendkívül fiatalossá tették az arcát, és mozgása is koránál jóval fiatalosabb volt.) Megtudtuk, ő lesz a magyar szekció igazgatója.

Mellette két professzortársa állt, két nő. Andics Erzsébet egyetemi tanár volt az egyik és Gerőné Fazekas Erzsébet a másik. Mellettük még három hadifogolytársunk, akik csak néhány héttel ezelőtt kerültek el a „politikai lágerből".

(Folytatjuk)

MESÉK TAMÁRÁNAK

ISZLAI ZOLTÁN

— Kartvelológus vagyok — kezdte meséjét Moszkvában, a Rosszija szálloda északi szárnyának hetedik emeleti büféjében a szőke bajszú kartvelológus. — Vagyis: réges-régi, grúz nyelvű szövegemlékekből próbálom kihüvelyezni az esetleges magyar vonatkozású célzásokat. Namármost, ez igen nehéz, de hagyjuk. Inkább az én egykori nagy hódításomról szeretnék Magácskának beszélni, ha megengedi. Ha már a jó szomszédság ebben a hatalmas hotelban egymás mellé vetett bennünket.

A kartvelológussal úgy ismerkedtem össze, hogy a Tbiliszből Moszkvába tartó belföldi repülőjáraton kissé roszszul lett. A zöldszínű szörpöt kínáló léginénivel együtt mi támogattuk háromszor végig a mosdó felé, ahonnét mindháromszor kissé sápadtan került elő.

— Körülbelül huszonnégy éves voltam akkor — folytatta a most is meghatóan sápadt grúz nyelvemlékkutató. — Szeptemberben fölvettek az egyetemi könyvtárba — ahol gyakorlóéves kutatóként dolgoztam — egy valószínűtlenül karcsú, elképesztően csinos és feltűnően jó alakú munkatársnőt. Én akkor minden voltam, csak gyakorlott nőcsábász nem. De azt a lányt a gyönyörű melle meg a szelíd pillantása miatt egyszerűen lehetetlen volt nem tudomásul vennem.

De mert ő a vadászó Dianához hasonlított én azonban semmiképp se voltam Adonisz, közelebbi barátkozásunk érdekében egyelőre egy olyan kolléga szerepét vállaltam magamra, aki segítőkész és tartózkodó, visszafogott és kutatásokba merül. Általában olyan kedves tudósjelölt, aki szerelmi szempontból fiatal kora ellenére ártalmatlan.

Elhatároztam, hogy nem fogom nyomasztani jelenlétemmel, sőt nem kísérlek meg ellene jó magyar szokás szerint huszáros lerohanást sem, hogy ellenállását megtörve a várát bevegyem. A tündéri lány a maga részéről hamar belenyugodott abba, hogy engem nem sorolhat sem a szemtelenkedők, sem az alázatos ácsingózók és nyálcsurgatók közé, akik ahogy megpillantják őt, rögtön olyan érzelmesek lesznek, mint a nedves szemű kutyák.

Kimondatlanul barátok lettünk hát, s ez abból is látszott, hogy viselkedésem élesen különbözött összes többi hódolójától. Ő ezt a különbséget nemsokára hálás köszönetekkel, gyöngéd találkozásokkal, bársonyos visszanézésekkel, végül olykor könnyed kézsimogatással viszonozta, ha munka közben mégis össze-összeakadtunk a könyvtár szeszélyes sarkokat képező katalógusszekrényei, meg a lépéseinek nyomán acélosan pengő padlójú könyvraktár végtelen polcsorai között.

Talán mondanom sem kell, hogy átszabott köpenykéjében könyvraktáros lett a drága. Addig is, amíg a fővárosi filmnél vagy a reklámiparban föl nem fedezi valaki.

Második lépésem az édes jelenség lassú, de tervszerű bekerítésére természetesen az lett volna, hogy a büfében vagy a dohányzó folyosón, ahová újabban mindketten gyakrabban járogattunk, meghívjam egy esti randevúra. Színházba, esetleg vacsorázni vittem volna, később meglátnám, gondoltam, hogy mi lesz; lesz ami lesz. Attól tartottam azonban, hogy könnyedén visszautasítja futólagosnak is minősíthető ajánlatomat. Hódító hadjáratom második pontjaként ezért még azon a télen említést tettem neki egy igen szoros és régi kapcsolatomról, amely sajnos megakadályozza, hogy valamelyik este eltölthessek vele akár csak egy röpke órácskát is.

Te a hűség és megbízhatóság mintaképe lehetsz, mondotta sóhajtva szemembe a szurokhajú lány, miután egy könyvtári névnapon koccintva összetegeződtünk. Szeretném megismerni az boldog nőt, akihez ilyen szoros szálak fűzek.

Kénytelen voltam megkérni bátyám roppant jó humorú feleségét, aki nálam jóval idősebb, de borzasztóan érdekes, feltűnő asszony volt, hogy jöjjön már be egyszer kávét inni a büfénkbe, hadd mutassam meg — titokban — a világítóan fehér bőrű lánynak, mint hosszan tartó szerelmi kapcsolatomat.

Sógornőm először alaposan legorombított. Ordítani kezdett velem, hogy milyen kis lehetetlen alamuszi vagyok, de aztán vállat vont és Párizsban vett angolos tavaszi kosztümjében meglátogatott. Majdnem a derekáig érő, puha szőke haját is megmosta, leeresztette. Úgyhogy, bár életkorát teljesen le nem tagadhatta, hódításom kiszemelt tárgyára, aki mégiscsak tizenkilenc éves és pályakezdő volt, igen meggyőző hatást gyakorolt a nagyvilági megjelenésű asszony.

— No most — folytatta elbeszélését a kartvelológus a Rosszija szálló hetedik emeleti büféjében, vékony falú vizespoharát harmadszor is egészségünkre ürítve és kipirultan —, elképzelheti kedves asszonyom, hogy alakult viszonyunk a tengerkék szemű fekete lánnyal. Ő különben, úgy hallottam, elég sűrűn váltogatta szeretőit, hisz minél hamarabb be akart kerülni a reklám- vagy a filmszakmába. Egyszer még háromgyerekes turista-igazgatóhelyettesünket sem utasította vissza. Cserébe kiülhetett nagy forgalmú kölcsönző pultjához. Itt sokkal nagyobb közönségnek mutathatta magát derékon felül, észbontó selyemblúzaiban, mint mondjuk a raktárban, ahol a hozzám hasonló de sokkal idősebb kutatókon kívül csak hosszú hajú raktárosfiúkkal találkozhatott, akik ismerkedésüket minden esetben azzal kezdték, hogy belemarkoltak.

Az álmodozó szemű, hollóhajú lány, tekintettel közeli barátságunkra, kezem vezetve többször meg is mutatta az elhagyott reggeli folyosón, hogy hol, hogyan fogták meg a hippigyerekek. Sőt, selyemblúzát egy újabb közös pezsgőzés után a dohányzó sarkában merészen és incselkedőn kigombolva megkérdezte: szerintem miért biztatja szinte minden férfit hasonló mozdulatokra az ő melle, aminek sem a formájáról, sem a méretéről nem tehet senki se, igaz?

— Ezek után megértettem — folytatta kezemet megcsókolva a kartvelológus —, ha nem is vagyok Adonisz, filmrendező vagy reklámszakember, tervem szerint máris annyira bizalmas viszonyba keveredtünk, hogy egyetlen szavamba kerül és meghívhatom a boldog, barátságunkat megpecsételő találkára. Inkább kényszerűségből mint tudatosan, mégis halogattam az ajánlatomat. Bátyámék július eleje helyett csak augusztus közepén mentek nyári szabadságra, s egy ilyen különleges szépséget, mint ez a tűző napsütésben is elefántcsontfehér bőrű lány, mégsem akartam holmi albérletben, időközben barnára sült s a rendszeres súlyzózástól egyre erősebb karomba szorítani.

Vincze Lajos rajza

Az ajka fölött alig látható pihéket viselő Tamara egyszerre kivett, kétheti szabadságunk után borzasztó szomorúan érkezett vissza balatoni vitorlázásából, ahonnan egybként három képeslapot küldött nekem, mindháromszor kiegészítve ugyanazzal az erőteljes férfialáírással.

Sógornőmék szintén készültek spanyol körútjukra s én már alig vártam a napot, hogy a bánattól csak még virágzóbb lányt felcsalhassam a gondjaimra bízott lakásba.

A kartvelológus csuklómat csókolta. Én elhatároztam, hogy miért ne. Előbb azonban ismét pezsgőt kortyintottunk az öblös poharakból. Ő pedig mindkét kezem valóban erős markába fogva fejezte be történetét. Attól sem zavartatta magát, hogy a szállóvendégek közül magyaros nemtörődömséggel már csak mi üldögéltünk, térdünk összeértetve, a félhomályos büfében.

— Augusztus tizenegyedikén azzal lepett meg Tamara, hogy ő hívott föl elvált édesanyja budai házacskájába. A régi villa a Tövis utcában volt. Valósággal elborította a vadszőlő és a másodszor virágzó tűzpiros futórózsa. Gyöngéden nyomtam ujjamat a kapucsengő gombjára. Sokáig vártam a délutáni árnyékok között a bogárzümmögésben, míg fent az első emeleten kinyílt egy vadszőlővel futtatott ablak és kiszólt rajta gyerekesen rekedt hangján Tamara.

Megjelent a kerti úton. Mögötte egy hatalmas, sötétbarna macska. Hátulról tűzött rájuk a nap, a fakópiros pókhálóruhán tisztán áttetszett tökéletes alakja.

Hosszan megcsókoltuk egymást a kapuban s mögöttünk a furcsa macskával karonfogva mentünk a házba. Megittuk a finom hideg teát, az ajándékba hozott vörös Cinzanóhoz Tamara régimódi metszett poharakat hozott be. Koccintottunk, meleg volt, gyöngéden kigombolta az ingem, a hátam mögé kemény párnákat dugott, fejét az ölembe tette.

Simogattam a haját, a nyakát, morzsoltam a fülét, ő a szemét behunyta s kezemet időnként dobogó mellére szorította. Beszélni kezdett. Részletesen elmondta, hogyan hitegette egy hosszú éven át az a rendező, akivel futó kalandjai és baratságunk hónapjai alatt mindig is járt, s akinek aláírását ott láttam a nekem küldött levelezőlapokon.

Sírt, arcát fuldokolva a mellemre tapasztotta, szorongatta a nyakamat, könnyei átnedvesítették a hajam, leperegtek a mellemre. Kiderült, hogy búcsúzni hívott. Felhagy az álmodozással, mondta, visszamegy a vidéki színházba, ahol kórustag volt, és megint megpróbálkozik a felvételivel a színművészeti főiskolára. Előbb azonban le kellene érettségiznie és ezt Pesten, albérletben végigcsinálni nem tudja.

Megittuk az összes Cinzanót, velem is újból felidéztette állítólagos kapcsolatom történetét, aztán megmosta az arcát és arra kért, hogy hívjak taxit, kísérjem az állomásra.

— Tudja miért lettem kartvelológus? — kérdezte a kartvelológus az utolsó pohár pezsgőt poharainkba csurgatva. — Azért, mert ezt a lányt, akiből nem tudom mi lett, ugyanúgy hívták mint a grúzok leghíresebb királynőjét.

Külön-külön mentünk le a hátsó lépcsőn a hatodikra, ahol mindketten laktunk. Elkértük kulcsainkat az ügyeletes naposnőtől. Megállapodtunk, hogy a kartvelológus nyitva hagyja ajtaját. Lezuhanyoztam, felkaptam köntösömet és besurrantam a szobába. A kartvelológus ruhástul feküdt az ágyán. Aludt, párnáját arcához szorította Megnéztem magam a tükörben, eloltottam a villanyt, bekattintottam az ajtaját.

A hatalmas termetű gyezsurnaja barátságosan kívánt jóéjszakát és tovább kötögetett, nagyokat ásítva.

ANNE

Négy évtizeddel ezelőtt, 1944 augusztusában írta be utolsó sorait naplójába Anne Frank. Nem sokkal később letartóztatták az akkor tizenöt éves lányt. Néhány héttel a második világháború vége és Hollandia felszabadulása előtt, 1945 márciusában, nővérével, Margottal együtt súlyos betegségben halt meg a nácik bergen-belseni koncentrációs táborában. Anne Frank naplóját, amely 1947-ben jelent meg először hollandul „Het Achterhuis" (A hátsó traktus) címmel, azóta sok millió példányban, ötven nyelven adták ki.

„Karcsú, élénk, fekete hajú, gyönyörű szemű kislány volt. Nagyon jó tanuló, mindenekelőtt a történelem és a nyelvek érdekelték." Anne Frank egyik volt iskolatársa, a ma Izraelben élő *Lies P.* asszony emlékező szavai ezek. *„Utoljára 1942-ben, az iskolai évzárón láttam. Aztán eltűnt, holott a bizonyítványosztás utáni napra találkozót beszéltünk meg Annéval... Anyám egyébként ugyanazon a napon Frankékhoz szalasztott, hogy kérjem kölcsön a mérlegüket. Anneék lakásában az új bérlő fogadott, mondván, Frankék Svájcba utaztak, egy német tiszt segített nekik. A történetet mindannyian hihetőnek tartottuk..."*

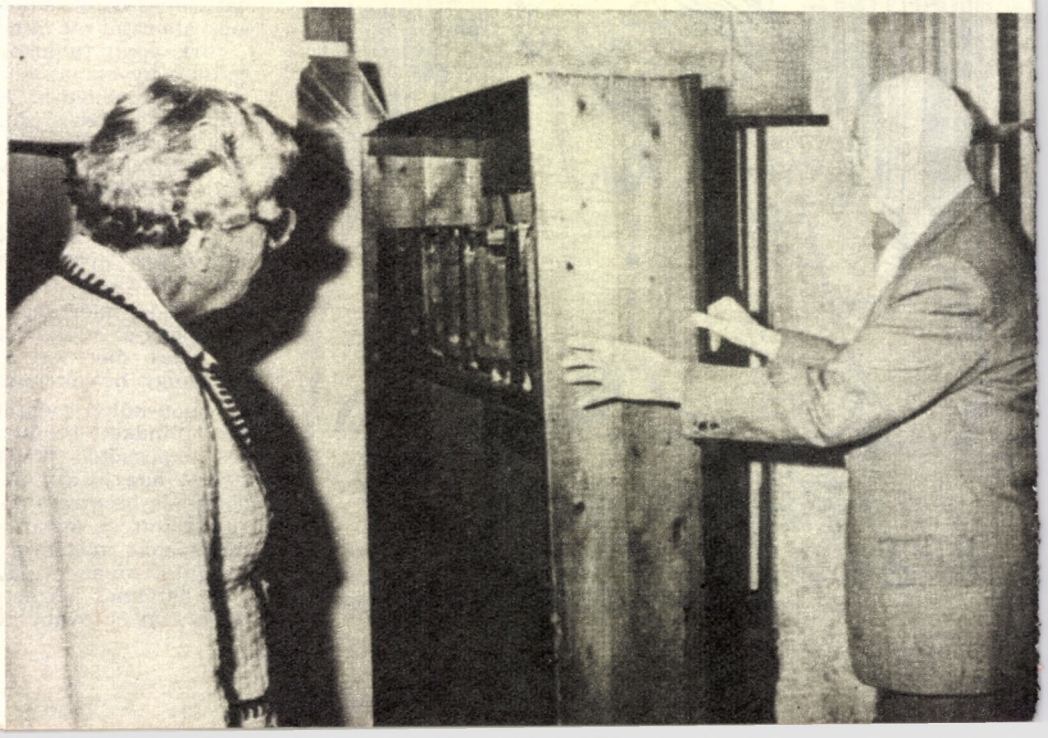
Csupán Otto Frank amszterdami gyógynövény- és fűszerkereskedő néhány munkatársa, köztük *Koophuis* és *Kraler*, valamint két gépírónő, *Elli* és *Miep* ismerte a nagy titkot: a főnök és családja az üzlet mögötti hátsó épület felső emeletén és padlásán rejtőzött el a túlélés reményében. A nevezetes *Prinsengracht 263.* szám alatt, ebben a 17. századi, klinkertéglából emelt épületben több mint két esztendeig sikerült megbújnia nem csupán a Frank családnak, hanem a *Van Daan* famíliának és *Dussel* fogorvosnak is. Tizenharmadik születésnapjára (1942. június 12-ére) Anne egy naplófüzetet kapott. A nyolc ember rejtekhelyén kezdte írni a *„Drága Kittymnek!"* címzett és azóta világhírűvé vált naplóját. Első bejegyzése így szól:

„Remélem, hogy Neked mindent őszintén elmondhatok, és azt is, hogy támaszom és gyámolítóm leszel..."

Annak a kis szobának az ablaka, amely mögött Anne Frank jó huszonöt hónapon át rejtőzött a nácik elől, aggódott családja, társai, a táborokba hurcolt zsidók millióinak és persze önmaga életéért, reménykedett a gyilkos háború mielőbbi befejeződésében, ahol *e gyorsan felnőtté érett gyermeklány* irodalmi remekművé vált naplójának bejegyzéseit rótta, ma is ugyanarra a csöndes hátsó udvarra néz. A közeli toronyóra, a Westertoren ma is negyedóránként jelzi az idő múlását. A bergen-belseni náci koncentrációs tábor *tífuszbarakkjában* szörnyű kínok között, alig 16 évesen elpusztult Anne azóta Hollandia határain túl is *a fasizmus és a fajgyűlölet elleni küzdelem, a békés élethez való jog jelképévé vált.* Ezt a jelképet éltetik s ápolják az *Anne Frank-Ala-*

Az amszterdami ház..., ahol az idős Ottó Frank újból kinyitja a szekrény mögötti rejtekajtót

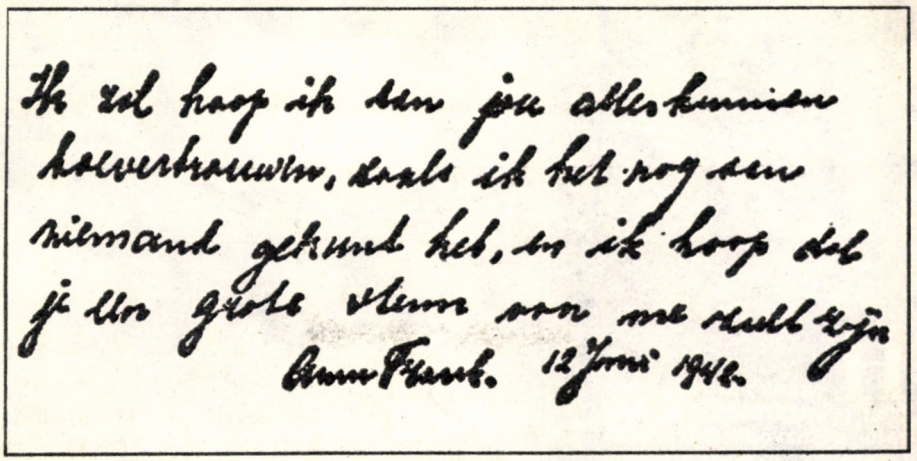
pítvány tagjai. Ismert amszterdami személyiségek, egykori ellenállási harcosok, antifasiszták hozták létre az alapítványt 1957-ben, amikor lebontás fenyegette az 1635-ben épült, 1740 óta a mostani formájában álló Prinsengracht 263. számú házat. Az alapítvány tagjai rendezték be és nyitották meg 1960-ban az *Anne Frank-múzeumot.*

„Alapítványunk Anne naplójának szerzői jogdíjaiból fedezi a fajgyűlölet, a háború, a fegyverkezési hajsza elleni akcióinkat" — mondja *Jannie Brandes,* akinek sikerült túlélnie Auschwitz és Bergen-Belsen poklait. *„Rendszeresen kiállításokat rendezünk az újfasiszta csoportosulások garázdálkodásairól, a faji megkülönböztetés és az embertelenség dél-afrikai, salvadori megnyilvánulásairól. Egyik legfontosabb célunknak tartjuk az ifjúság hiteles tájékoztatását a fasizmus létrejöttéről, eszközeiről, rémtetteiről. Művészek, írók, tanárok közreműködésével segéd- és szemléltetőanyagokat állítunk össze az iskolai történelemoktatáshoz. Időről időre ugyanebből a célból tanfolyamokat is szervezünk ifjúvezetőknek tanároknak, egyetemi hallgatóknak."*

Trudel van Reemst de Vries, az alapítvány másik aktívája még hozzáteszi: „Évente mintegy félmillióan tekintik meg az *emlékhellyé* nyilvánított múzeumot. Arra törekszünk, hogy a bel- és külföldről érkező látogatóink ne csupán szemlélői legyenek s maradjanak az itt kiállított dokumentumoknak, hanem részesei is a háború, a fasizmus, a fajüldözés elleni küzdelemnek. Nemegyszer spontán vitákra kerül sor egy-egy tabló előtt, és mi igyekszünk ezeket a beszélgetéseket arra is fölhasználni, hogy *párhuzamot vonjunk* a negyven-ötven esztendővel ezelőtti helyzet és a napjainkban tapasztalható jelenségek között. Gondoljunk csak a chilei fasiszta diktatúrára, a dél-afrikai fajüldözők rémtetteire, az izraeli, ‚élettérfoglalók' libanoni akcióira, az NSZK-beli, olaszországi, amerikai újfasiszta csoportosulások működésére . . ."

Je was er niet bij — szabad fordításban: *Még világon sem voltál* — a címe annak a könyvnek, amelyet ugyancsak az Anne Frank-Alapítvány állított össze és küldött el *valamennyi* holland iskolának. A kötet szóban és képben mutatja be az ország náci megszállását; a dokumentumokat történészek, szemtanúk kommentálták a ma nemzedéke számára.

A hátsó traktus lakóira rátört gestapósok fölforgatták az egész rejtekhelyet. Anne naplójára a szétdobált, összetört holmik között talált rá a németek távozása után visszalopakodott Miep, a Frank-cég egyik gépírónője. Amikor a család egyetlen túlélője, Otto Frank, az apa visszatért Amszterdamba, Miep átadta neki a naplót, amelyből az első részletet *Jan Romein* holland történész közölte a *„Het Parol"* című szociáldemokrata újságban, *1946. április 3-án.* A napló első, holland nyelvű kiadása a következő esztendőben jelent meg *„Het Achterhuis" (A hátsó traktus)* címmel.

A napló első bejegyzése – 1942 júniusában

Anne Frank 1929. június 12-én született Majna-Frankfurtban. Hitler hatalomátvétele után, 1933-ban Otto és Edith Frank — Margot és Anne lányukkal együtt — Németországból Hollandiába emigráltak. A fasiszta német hadigépezet a Fall Gelb nevű terv alapján 1940. május 10-én lerohanta Hollandiát. Két hónappal később a Németalföldön is bevezették a „zsidótörvényeket". 1941 februárjában megkezdődött a mintegy 140 ezer holland zsidó módszeres üldözése; 1942 januárjában érkeztek az első transzportok a westerborki lágerba; áprilistól kötelezővé tették a sárga csillag viselését a holland zsidók számára is. Az üldöztetést és a biztos halált elkerülendő, a Frank család — ismerősei, barátai révén — elhíresztelte, hogy Svájcba emigrál. Valójában elrejtőzött az amszterdami Prinsengracht 263. számú ház hátsó traktusában. Még ma sem derült ki, ki árulta el Frankék és még két zsidó család rejtekhelyét, ahová 1944. augusztus 4-én betörtek a fasiszta fegyveresek. A bujdosókat elhurcolták. A szörnyű megpróbáltatásokat csak a családfő, Otto Frank élte túl; négy évvel ezelőtt hunyt el a svájci Baselban.

Bizonyos körök újra meg újra kétségbe vonják Anne Frank naplójának hitelét, és az édesapa hamisítványának tartják. Még olyan szélsőséges kijelentések is elhangzottak — elsősorban a náci bűnöket „szépítgetők" részéről —, hogy Anne Frank nem is létezett. Ez utóbbi állítást *Simon Wiesenthal,* a bécsi Zsidó Dokumentációs Központ vezetője cáfolta meg, miután fölkutatta azt az osztrák származású, német egyenruhába bújt fasisztát, aki 1944 augusztusában társaival együtt betört az amszterdami hátsó traktusba.

*

Anne Frank, ha túlélhette volna Bergen-Belsen poklát, ötvenöt éves volna.

Kulcsár László

Az állandó emlékkiállítást mindig sokan keresik fel

Hazánkban két helyen gyönyörködhet a látogató a tűzvörös üveggömb fúvásának, a megszilárdult anyag csiszolásának varázslatos mesterségében. Felvételeink Parádsasváron, az ipartörténet és az üvegipar „ékszerdobozában" készültek, az ólomkristály poharak kézi formálásának néhány műveletét rögzítik.

Az 1705-ben alapított parádsasvári üveggyár nemcsak a történelem: az üvegművesség mai viharait is átvészelte fájdalmas szélcsend után. Nem sokkal az államosítás után ugyanis leállították a termelést, mert a termékek többnyire veszteséget hoztak. Szélnek eresztették a mestereket is, akikről azt tartották, tudásukat ötéves korukban alapozták meg, amikor délidőben beállítottak a gyárba, ebédet hoztak apjuknak.

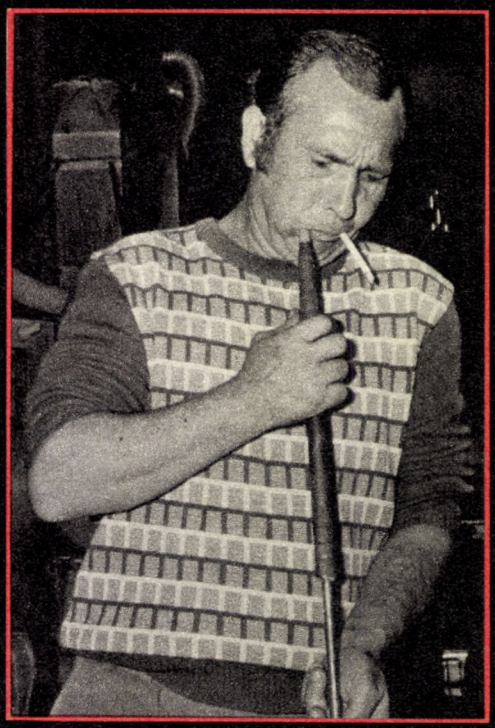
1954-ben még kelmét szőttek a hajdani üveghuták csarnokában, aztán a salgótarjáni üveggyár „leányának fogadta" a parádsasváriakat, és ezzel visszatértek eredeti szerepkörükbe.

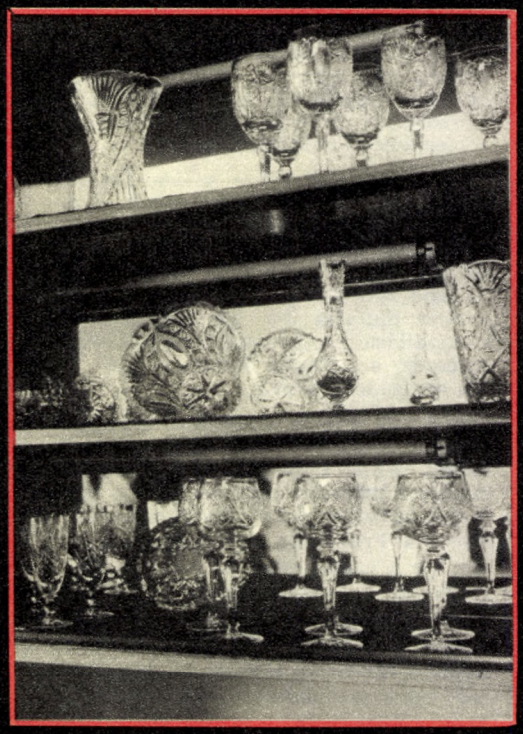
Ma hétszázan dolgoznak a kisközség üzemében. Még mindig azt tartják: az üvegipari szakmunkás nem bizonyítványa megszerzésétől lesz értője hivatásának, hanem a testet próbáló üvegfúvásban, a szűk pódiumon villámgyorsan cserélődő „pipák" között, a köszörűkő sivító hangja mellett, a szigorú törvényű díszítő minták csiszolása közben. És a vérbeli mester elfáradván, még mindig örömét leli a fényt szikrázva megtörő, súlyos ólomüvegben.

— szikora —

Tóth Péter fotói

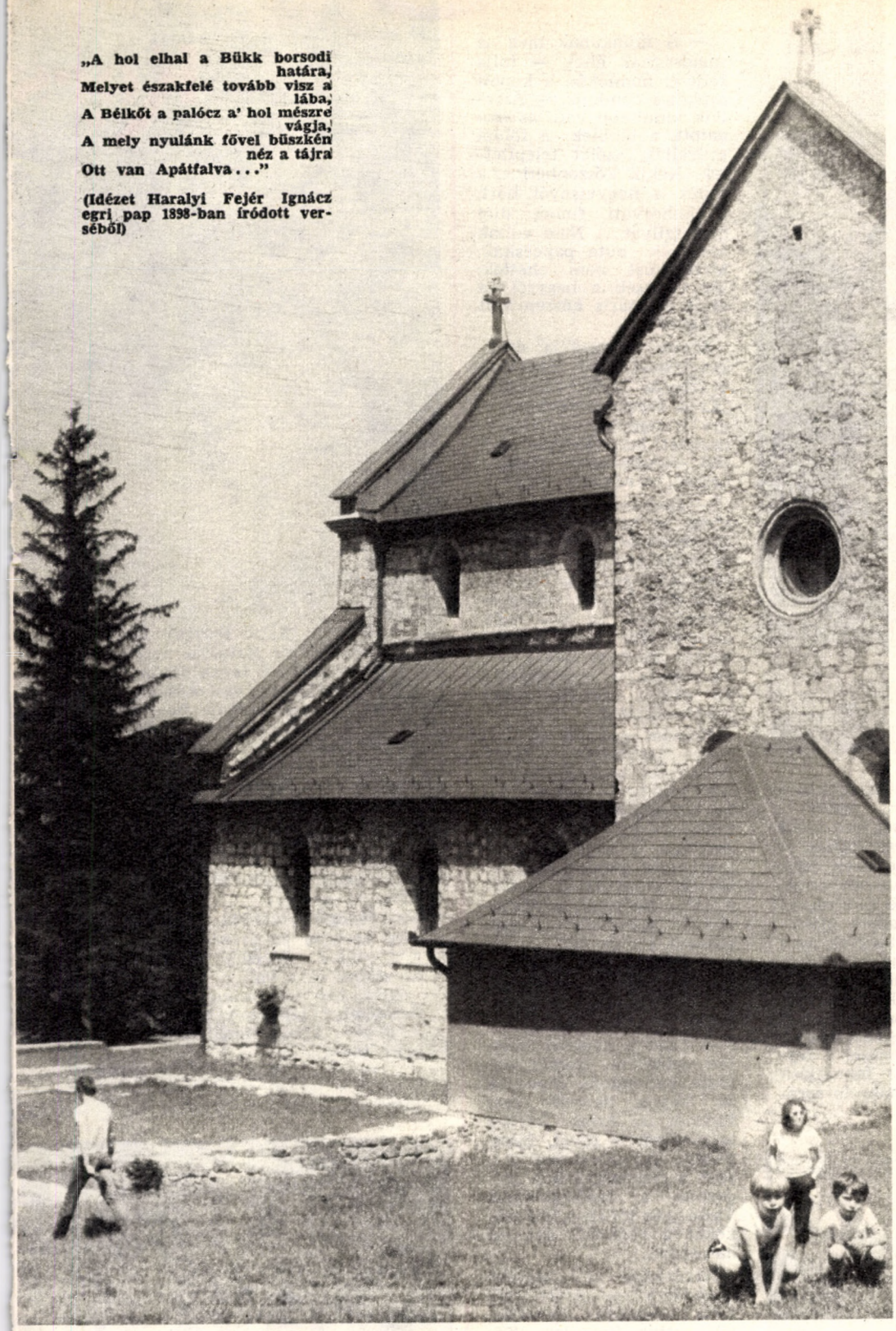

„A hol elhal a Bükk borsodi határa,
Melyet északfelé tovább visz a lába,
A Bélkőt a palócz a' hol mészre vágja,
A mely nyulánk fővel büszkén néz a tájra
Ott van Apátfalva . . ."

(Idézet Haralyi Fejér Ignácz egri pap 1898-ban íródott verséből)

a monostor

A hatalmas hegy, mely a falu fölé emelkedik éppen idáig, egy jókora föld-lavórba lógatja lábát. Félúton a méregzöld erdő sűrűjében akár lepedőn a feslés, egy letarolt tisztáson emelkedik a bélapátfalvi cisztercia apátság. Valaha, Trianon előtt, még huszonhárom hasonló építménynyel büszkélkedhettünk, ma ez az egyetlen, melyben tavasztól őszig még istentiszteletet is látogathatnak a cementgyáráról híres község vallásos polgárai.

A háromhajós, keresztházas, egyenes szentélylezárású templom méretei, formája lenyűgöző. Alapjait 1234-ben *II. Kilit* egri püspök rakatta családjának, a Bél nemzetségnek birtokain. Ebben az időben — botrányos életmódjuk, mérhetetlen gazdagságuk miatt — a bencések tekintélye a tömegek szemében igencsak megcsappant. Ezért — még 1098-ban — egy *Róbert* nevű apát húsz szerzetes társával elvonult, hogy ősi, eredeti, szigorú életmódjukkal tüntessenek a papi fényűzés ellen. A francia Citedux völgyében (Cistertium) alapított új apátság — mely elhagyta az istentisztelet általuk fölöslegesnek ítélt pompáját, a szegénységet és az egyszerűséget pártolta —, mely hamarosan tért hódított nálunk, magyaroknál is.

Hogy a vidék alkalmasnak bizonyult, arról az egri lelkész verse is tanúskodik. *„Apátfalva, Mónosbél, Szilvás forrása ömlött az apátnak gazdag birtokára."* (Mi sem bizonyítja ékesebben igazát, mint az, hogy nemrég ide épült a falu törpe vízműve.) A háromkuti apátságban alig készült el a szerzetesek lakóhelye, a monostor s a templom egy része — ránk tört a tatár.

— Szeretné látni belülről is? — áll meg mellettem egy simlédéres sapkás, sovány ember.

— *Van hozzá kulcsa?*

— Én vagyok itt az apátsági gondnok. Így hívnak a faluban — húzza ki magát és veszi elő a nagy kulcsokat Ferencz Sándor.

A belül is dísztelen templom főhajójában egyetlen Mária-szobor állott. Ez előtt imádkoztak a keményen dolgozó, s az önművelésre sok időt fordító szerzetesek.

A kevésbé ismert, felbecsülhetetlen értékű bélapátfalvi apátság területén, részben a monostor elbontásának segítségével épült fel 1843-ban a híres keménycserépgyár. A szerencsét próbáló porcelánmesterek minden igyekezete kevésnek bizonyult azonban ahhoz, hogy hosszú időre felvirágoztassák a termelést. Az elmaradott, manufakturális üzemben készített tárgyak nem vehették fel a versenyt az olcsó, külföldről beözönlő — gyakran ugyancsak népies motívumokkal díszített edényekkel. Az első világháború után részvénytársasági alapon működött tovább, de még az egyházmegyei takarékpénztár sem győzte pénzzel a fejlesztést. Így kilenc évtizedes fennállása után 1927-ben az apátsághoz hasonló sorsra jutott: felszámolták.

— A munkának meg az imádságnak éltek — tolja feljebb homlokán a kopott sapkát a gondnok. — Amelyik tanultabb volt, az írogatott, a többiek a földet művelték, szőlőt telepítettek. Nekik köszönheti ez a vidék a nagyvisnyói bort, a bánhorváti finom diót meg szilvát... Nem voltak ám ezek buta papocskák. Mivel húst nem ehettek, ide vezették a hegyről a vizet és máris készen volt a halastó.

Amint visszazárja, érdekes felirat válik láthatóvá a tölgyfa ajtó deszkáin: *„Ez a becses emlékhely* — ma is templom — *istentiszteleti hely! Belépés csak illő ruházatban! Hangos beszéd, nevetgélés tilos!"*

— Nemcsak a tatár, a török se tartotta be a figyelmeztetést — sorolja az apátsági gondnok. — Lerombolták annyira, hogy az erdő már kezdte visszahódítani, ami az övé volt, amikor 1720 körül egy bizonyos *Baranyi István* nevű remete közbenjárására az akkori püspök végre megcsináltatta.

Román, gótikus, és barokk stílusban épült. Ahányszor toldozgatni kellett, mindig a kolostor falai bánták. Ma már csak a templom áll. Az 1960-as években a műemlékvédelem vette gondozásba: leverték a vakolatát, kijavították a tetőzetét, és Ausztriából ajándékba kapott palával fedték be.

— *Egyedülálló tisztsége van az egész országban. Kiből lehet apátsági gondnok?*

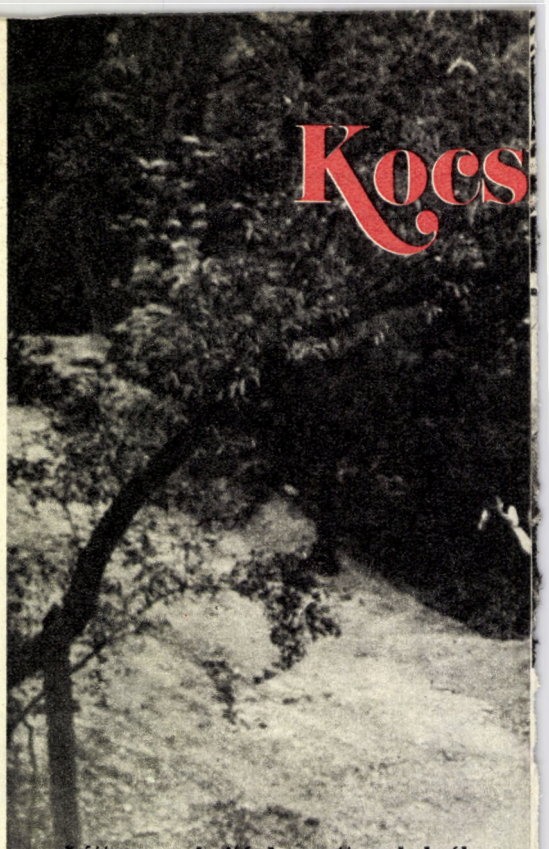
— Csak a nyugdíj mellett csinálom, immár hatodik esztendeje. Mondjuk rá, kapok havonta ezer forintot is. Azért körben lekaszálom a füvet, beengedem, aki erre téved. Azelőtt a cementgyárban dolgoztam a csomagolóban. Vastaligán toltuk a teli zsákokat a vagonba. Sokszor hatosával.

Hazánkban a legtöbb cisztercita monostort III. Béla idejében építették, központjuk Zirc lett. Később II. József uralkodása alatt a tanításra tértek át, 1948-ban pedig az egyházi iskolák államosítása után a zirci apátságot feloszlatták, így hazánkban a rend beszüntette működését.

(franka)

(A szerző felvételei)

Kocs

Láttam: a hajtó leugrott a bakról és törölközővel itatta le izzadtságának cseppjeit; a lovak fülük hegyétől a patájukig csatakosak voltak. S ekkor arra gondoltam, hogy a mindeddig „csupán" szépnek és drágának tartott fogathajtás: nehéz sport. Olyan, amelyhez nemcsak a jól idomított erős lovak kellenek, hanem — mivel egyaránt keményen dolgozik a kéz, a láb — kisportolt fogatosok is.

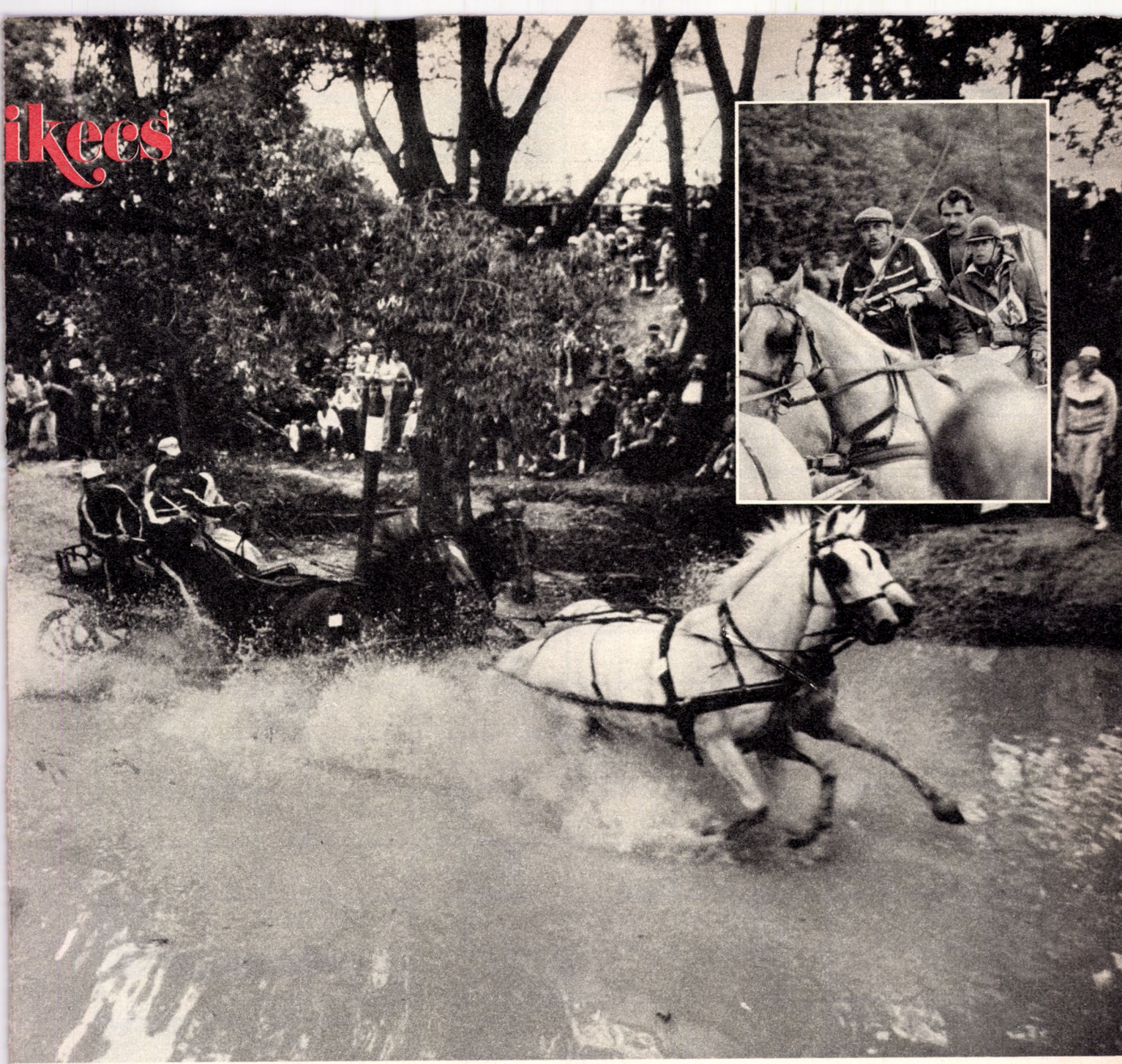
Ezt az igazán férfias sportot nézve sokunkban felötlött: de jó lenne ezzel vagy azzal a fogattal szaladni első kört. Jó lenne... A vágy valószínűleg régmúlt időkből maradt ránk, még azokból az évszázadokból, amikor sokkal közelebb élt egymáshoz az ember és a ló.

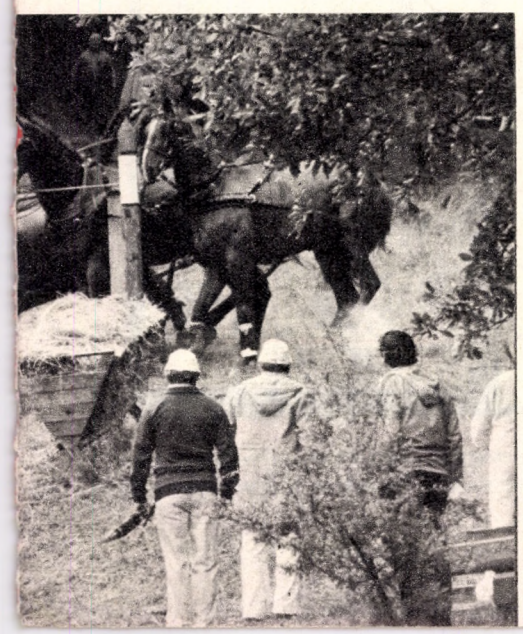
Nem, ezt nem mindenki érzi! Egy fiatalember így szólt a mellette álló hölgyhöz: „Négy lónál többet ér a négy ütem..."

(v—s)

ikecs

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY KÖLTŐ MONDTA: 1. RÉSZ

CSÖRÖSFUVOLA

D.-TÚLI UDULÓH.

MÁSSÁ FORMÁLÓ

RÉGIES LENDÜLET

SZOVJET RÉKPÁR MÁRKÁJA

MOTORKERÉKPÁR PRÍMA

SZÍNÉSZ V. (IMRE)

HELYBEN

2/3 LAT!

TAMÁSI ÁRON REGÉNYE

TENISZJÁTSZMA

ORJOL RÉGEN

BELSŐÉGÉSŰ MOTOR TÍPUSA

T

KONOK

FRANCIA ZENESZ.

RÓMAI 1002

SZOVJET ÁLLÓVÍZ

ÉGOV

HULLÓCSILLAG

TROMBITAHANG

BÚTORFAJTA

LITER

FINN-UGOR NYELV

FÉLTI!

SZEMÉSZETI MŰSZER

A KÖLTŐ MONDTA: 2. RÉSZ

SULFUR

LITERATÚRA

PORTUG. TERÜLET

KÖTŐSZÓVETEK

FELESKET

IRÁNI PÉNZ

NAGY ZAJ

AZONOS BETŰK

KICSINYÍTŐ

TOLNAI KÖZSÉG

DÍSZES KABÁT

JÁROMBA FOGOTT

TETTET

ALAKI JEGYEK VIZSG.

KESERŰ ANYAG

SZOVJET TENGER

NAGY EDÉNY

UNALMÁBAN TÁTOG

JEGY NÉPIES SZÓVAL

RÓMA FOLYÓJA

MEZŐGAZDASÁGI

IRÓNK

NYÁRI MUNKA JELZŐJE

...

FRANCE; LEGITÁRSASÁG

DÁN BIOKÉMIKUS

GÖRÖG BETŰ

AIR ... LÉGIPOSTÁVAL

MAGUNK

TÜZBEN SÜTŐ

RÓMAI SZÁMOK

KOLUMBIAI KÖLTŐ

SZORNYŰ

MÓRICZ REGÉNYE

SÚLYMÉRTÉK V.

ÉVSZAK

ANGOL FFINÉV

EGY KIS ÉNEKLÉS!

KERTI ESZKÖZ

SZAPPANMÁRKA

FUNDAMENTUM

GYÓGYNÖVÉNY

ERŐS

SZÁGULDÁS

... HÚZ; KIVÉGEZ

SZÁMOL

VALAMINT

MÁTKA

PORTÁL

... NAGY MÁRIA; SZÍN.-NŐ

ROMÁN KIKÖTŐ

ARCJÁTÉK

NŐI NÉV BECÉZVE

SZORONGÓ

IPARI, ROV.

MADARAK

TÖRÖK TEMPLOMTORNYA

FEDD

BAJORORSZÁG

OROSZ ÍRÓ V.

.... AVION

SZEGEDI KLUB

JUGOSZL. VÁROS

SZOVJET FOLYÓ

GRÚZ KÖLTŐ

NEMES SZÁNDÉKÚ (2 SZÓ)

AE

NÉMET ZENESZERZŐ

AMERIKAI HORDOZÓRAKÉTAFOKOZAT

SZERVES VEGYÜLET

HÚROS FEGYVER

KÖTELEZ

BETŰVETÉS

FORMAI

RÉCEFAJ

NAGYRA NŐTT

NEUTRON

ANGOL ÍRÓ

ÉSZAKI FFINÉV

KUTAT

VERNE KAPITÁNYA

USA ŰRKUTATÁSI HIVATALA

ELVETIK

HATÁRRAG

PORCELÁNFÖLD

TOTAL

...

ELŐFORDUL

A MÁK FEJE!

PULISZKA

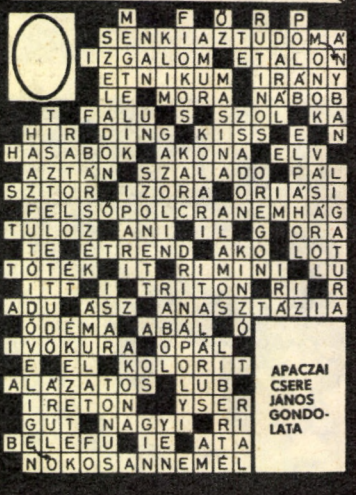
RÓMAI 50

SÁJ SZÉLE

A

SUGÁR JELE

AZ ELŐZŐ HETI REJTVÉNY MEGFEJTÉSE

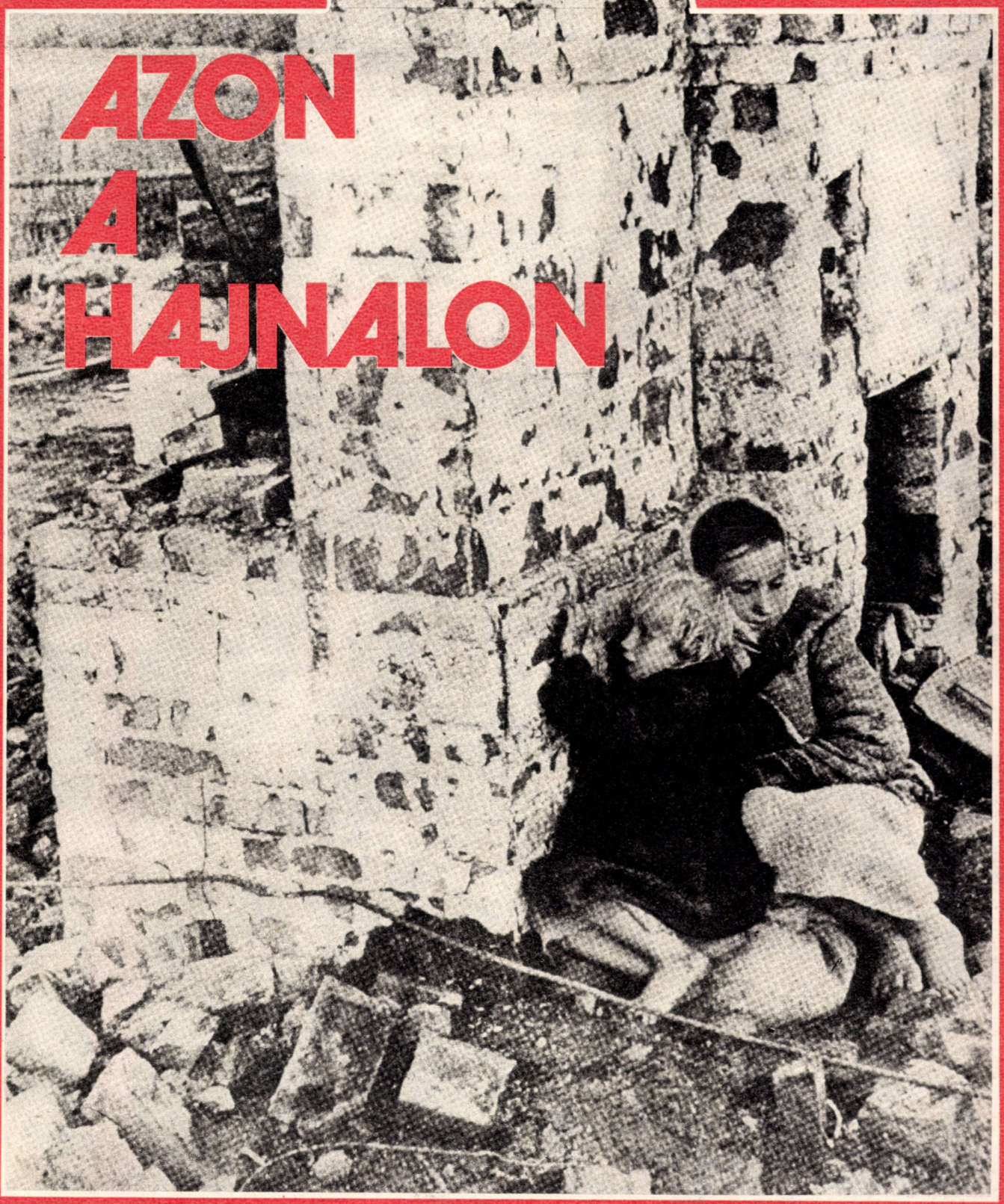
APACZAI CSERE JÁNOS GONDOLATA

képes melléklet MAGYAR HÍRLAP

Kérjük olvasóinkat, megfejtéseiket úgy adják postára, hogy azok szerdáig szerkesztőségünkbe érkezzenek. Azok nevét, akik könyvutalványt nyertek, a Magyar Hírlap jövő szombati száma közli.

képes melléklet
1984. szeptember 1.
MAGYAR HÍRLAP

AZON A HAJNALON

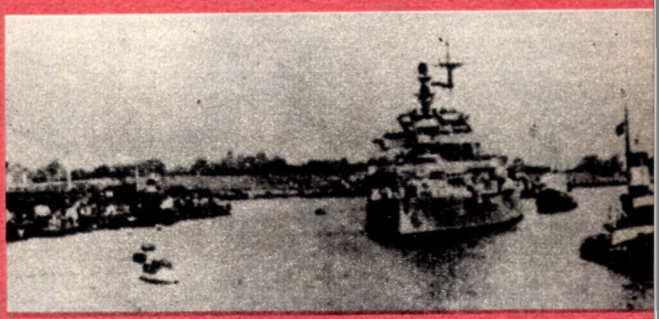

AZON A HAJNALON

Azon a hajnalon
német páncéloshadosztály
söpört el
egyetlen határőrszakaszt;
a lengyel haditengerészek
arra riadtak,
hogy szállásukat ágyúzza
a Schlezwig-Holstein.
Azon a hajnalon
fegyvert kaptak kezükbe
a postások,
és össztüzet adhattak
a bombázógépekre.
1896-mintájú Mannlicherekkel
– Stukákra.
Azon a hajnalon
Európában sokan akarták;
még többen sejtették;
sok tízmilliónyian
rettegték a világháborút.
Nem tudták –
többségükben –
milyen háborút?
Ilyen háborút.
Amit képek

alig-alig idézhetnek;
legfeljebb annyira valók,
hogy a tűz- és zajhenger
pusztító borzalmából
visszaidézzenek valamit.
Nemzedékek nőttek fel azóta.
Európa mai lakóinak
nagyobbik hányada
filmekből, könyvekből,
fotókból tudja:
milyen volt az a háború.
Természetesen –
az apák és anyák okán
tudhatná másképpen is.
De egy emlékeitől
szabadulni kívánó nemzedék
minderről keveset beszél.
Képösszeállításunk →

Harckocsi-összevonás — a fasoron túl: Lengyelország ● Az ulánusok utolsó rohama ● Közben a nyugati „harctéren": kártyacsata mindkét oldalon ● A Schlezwig-Holstein Gdansk előtt ● Hadifogságban — megtartva csákót, kardot; és a kivégzőosztag előtt

AZON A HAJNALON

a háborút nem látott nemzedékeknek szól. Néhány – kevéssé ismert – felvétellel kívánja érzékeltetni mindazt, ami azon a hajnalon szabadult rá a világra – s bizonyossággal abban, hogy nem dátumhoz, hanem emberellenes társadalmi-hatalmi helyzethez

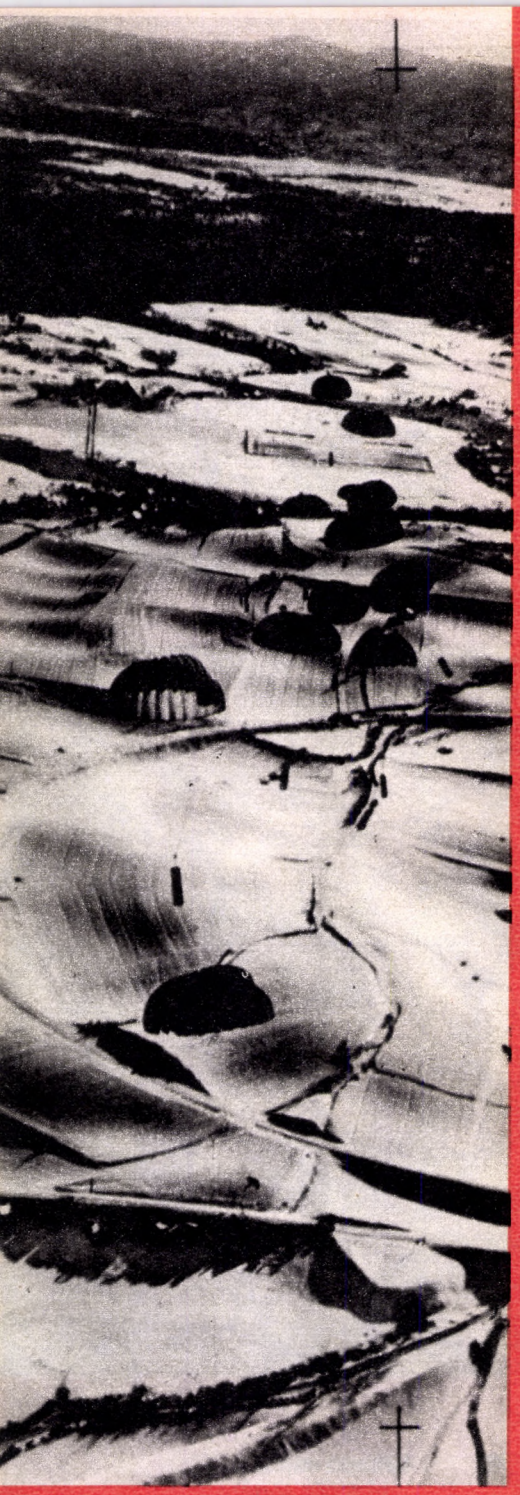

köthető mindaz, ami eztán történt. Igen, a fasizmus összeomlása is. Mert hisszük és tudjuk, hogy az emberi lét egyben erkölcsi lét is – s minden, ami ennek ellentmondó, szétzúzatik.

A tűzvonalban: belorusz falu ● Moszkva az orvtámadás hírét hallgatja a hangszórókból ● Még könnyű a préda — a német bombázókat alig fenyegeti a légelhárítás ● Az ellenállás szigete — mint Szimonov írta — minden lövészgödör ● Egy pillantás délre: Montgomery hadserege El-Alamein felé közeledik ● Paulus Sztálingrád előtt — és a szovjet gárdahadosztály fogadalomtétele Sztálingrád felmentésére

AZON A HAJNALON

Angolszáz légideszant Arnheim határában ● A Führer utolsó tartaléka — öregek és gyerekek Berlin alatt ● Ez nem a „földalatti hadsereg" ● Végső roham a Reichstag ellen

Szovjet, német, USA, lengyel fotóarchívumok képeiből válogatta: Vincze Péter

FAZEKAS GYÖRGY:

Elfelejtett légió 3.

A krasznogorszki iskolatáborba érkezésünket követő megbeszélésen már világossá vált számunkra, hogy mi lesz itt a dolgunk. Tanulunk majd történelmet, politikai gazdaságtant, munkásmozgalom-történetet; meghallgatunk politikai információkat és előadásokat, s közben módunk lesz arra is, hogy a háború, a betegségek és nélkülözések után még nem teljesen regenerálódott testünket is jó kondícióba hozzuk.

Ha ezt a hivatalos tanmenetet ismertetem, még nem tudom bemutatni hűségesen az iskola feladatkörét.

Hogy ez hűséges és teljes kép legyen, ahhoz előbb a hallgatók összetételét kell elmondanom. Jó néhányan voltak itt — természetesen a tisztek és néhányan a munkaszolgálatosok közül — akik egyetemet végeztek otthon. De volt sok olyan munkás és paraszt fiatal, akinek még a betűvetés is gondot okozott. Voltak a munkásmozgalom harcaiban megedződött, otthon, az illegális pártban már magas pozíciót elért „veteránok". (Azért tettem idézőjelbe e szót, mert ez egyáltalán nem életkori jelző, hanem a mozgalmi múltat mutató szó, hisz volt közöttünk olyan, aki nálam — akkor 28 éves múltam — is fiatalabb volt és az erdélyi magyar kommunista párt egyik vezetőjeként ítélték otthon, életfogytiglani fegyházra.)

A tanultság és a tudás ilyen széles skáláján elhelyezkedő hallgatóságot megfelelő szinten tanítani bizony nem volt kis feladat. Már itt meg kell mondanom, hogy a tanári kar ragyogóan megoldotta ezt! Mindenki kapott újat, érdekeset, minden előadásban. Nem unatkozott a kitüntetéssel doktorált jogász vagy orvos, s ugyanakkor mindent megértett a négy elemit végzett munkás vagy parasztfiú is.

Reggel hat órakor volt az ébresztő. Tíz perc alatt kellett nadrágban, csizmában és ingujjban az épület előtt sorakozni. Aki késett, még csak figyelmeztető szót sem kapott. De mindenki olyan szemrehányóan nézett rá, hogy a késés nem ismétlődött. Utána — a kemény havas tél idején is — félórás torna következett. De ez semmiben nem hasonlított azokhoz a csuklógyakorlatokhoz, amikkel a harmincas években engem, mint karpaszományos gyalogost a Horthy-hadseregben gyötörtek. A gyakorlatot közülünk kiemelt tisztek vezették, de minden bizonnyal szakemberek — orvosok, tornatanárok — dolgozták ki annak részleteit. Minden izmot megmozgatni, a testet felfrissíteni, felkészíteni a munkára — ez volt a cél.

Amikor már megtisztálkodva és felöltözve bevonultunk a szektor-termekbe, rövidesen érkezett a reggeli. Ez forró kávé vagy leves volt, és hatvan deka fehér kenyér — ez időben a szovjet dolgozók közül csak a nehéz testi munkások kaptak ennyit — hozzá vaj vagy margarin, vagy valamilyen konzerv felvágott.

A hadifogolytáborokban általában brigádonként kapták az ételt a hadifoglyok, a kórházakban kórtermenként. Különböző — nem ritkán mesterműnek is beváló — mérlegeket készítettek és nemritkán nyolc-tíz apró kenyérdarabkából, grammra kiszámítva osztották el az ételt. A cigaretta- vagy mahorkafejadagot grammra és darabra kellett elosztani, különben egymás torkának esett volna a nép. Aki nem dohányzott, kenyérért, húsért, szalonnáért, lekvárért eladta a dohányadagját a társának. Itt ez — minden tanács (vagy pláne: vezényszó) nélkül — megszűnt. Az életelosztók sorbajártak, mindenki elé letettek egy adagot a már a konyhában kimért ételekből, és néhány nap után már maga az elosztó egy pokrócba bedobta az egész szektornak járó dohányt vagy cigarettát. Ebből a közösből mindenki annyit vett, amennyire szüksége volt. Én erős dohányos voltam, legalább két fejadagot, sokszor hármat is elszívtam. A nemdohányzók közül sona senkinek nem jutott eszébe, hogy ezért én valamilyen élelmiszerről lemondjak. Nem néztük irigykedve; nem kap-e valaki nagyobb adagvajat vagy szalonnát. Pedig ilyen irányú külön nevelés egyáltalán nem folyt. Az egymáshoz tartozásnak, az együttérzésnek, a közös gondolkodásnak valami szóval alig kifejezhető érzése nyilvánult meg ebben.

De térjünk vissza a napirendhez. Reggeli után a közös előadóterembe mentünk, ahol a két szektor együtt meghallgatta a délelőtti két előadást.

Elfelejtett légió

Magyarok a 2. Ukrán Front politikai osztályán. A szovjet tisztekkel közös tablón: Ék Sándor, Beszédes Antal, Bolgár Elek, Mátyás László, s a nőmunkatársak közül Vexler Viktória, Oláh Margit

Délben ebéd következett, s utána kétórás kötelező pihenő. Aki nem akart aludni, annak is feküdnie kellett, igaz, olvashatott is. Nemcsak a tábori könyvtár állt rendelkezésre, hanem a professzorok kérésünkre saját könyvtárukból vagy közkönyvtárból kölcsönzött magyar, német, orosz, francia nyelvű könyveket hoztak számunkra.

A pihenő után szemináriumi foglalkozás. Ezt általában a tanársegédek vezették, de például G. Fazekas Erzsébet csaknem mindegyiken részt vett. Ha akadt kérdés a délelőtti előadások témáját illetően, azt külön elmagyarázták vagy megválaszolták, ha pedig az volt az általános kívánság, hogy kiegészítő előadást tartsanak, az is megtörtént.

Az első hónap után már egyéb feladatunk is volt. Minden napra két-három — átlag ötperces időtartamú — előadás megtartására kijelöltek közülünk kettőt-hármat. Az első alkalommal megdöbbenve fogadtuk ezt. Hisz, mint említettem, volt közöttünk olyan, aki még az írás elemi feladatával is éppen csak hogy meg tudott küzdeni. Azután rájöttünk, mi a célja ennek: meg akarták tanítani azokat is, akik ehhez nem szoktak hozzá, hogy nagyobb, népesebb hallgatóság előtt szabatosan tudjanak beszélni egy témáról. A felkészítésben professzorok és tanársegédek vagy az ehhez jobban értő bajtársak egyaránt segítettek. Az eredmény valamennyiünket frappírozott. Olyan bajtárs, aki az első napokban még a személyi adatait is csak dadogva, verejtékezve és elpirulva tudta elmondani, már-már valóban előadásértékű szöveget tálalt egyre oldottabban a hallgatóság elé.

A szeminárium befejezése után kulturális program következett. Mindenki kapott valamilyen kulturális munkát. Volt, aki az énekkarban vett részt. Szőnyi Márton — a később hősi halált halt partizán hős — kétméteres, széles vállú, drága Marcink volt az énekkar vezetője. (Nekem sajnos se hangom, se hallásom nincs. Ez vitathatatlanul kiderült az első próbán. Marci mégis besorozott az énekkarba, és nem volt hajlandó kihagyni abból, bár az érzékenyebb fülűek — jó bajtársaim egyébként — sokszor tiltakoztak szereplésem ellen. Én azonban maradtam, de megfogadtam Szőnyi tanácsát: csak tátogtam, és nagy lelkesedéssel, de hang nélkül vettem részt a kórusban.

Már tevékenyebb lehettem az irodalmi szakkörben — ha így lehetett nevezni — a faliújság-készítésben és abban, a mondhatnám: szerkesztőségi munkában, amivel az iskola hallgatói néhai jó Kassai Gézát segítették a hadifogolyújság, az Igaz Szó szerkesztésében.

Vacsora után még beszélgettünk, a másnapi előadásra készültünk vagy mesélgettünk egymásnak az otthoni életünkről, amely (csaknem) annyiféle volt, ahányan voltunk, s minden ilyen elbeszélés mindenki számára sok-sok újat, sok-sok tanulságot jelentett.

Takarodó előtt még egy rövid torna volt, ugyancsak a havas udvaron, majd mosakodás és lefekvés. Senkinek nem volt szüksége altatóra, tíz percen belül egyhangú brummogás, horkolás hangjai rázták meg emeletes házunk falait.

Néhány nevet szeretnék megemlíteni abból a társaságból, akik azt az első, hosszú tanfolyamot elvégezték. Kezdjük azokkal, akik életükkel fizettek a haza szabadságáért, a fasizmus elleni harcban való részvétellel... Szőnyi Márton, a Horthy hadsereg aktív repülőhadnagya volt. Ejtőernyős partizánként csendőrökkel folytatott tűzharcban vesztette életét. Ősz Szabó Lajos, a délvidéki munkásmozgalomban vett részt, ugyancsak tűzharcban lelte halálát, miután csoportjával ejtőernyővel ledobták Magyarország fölött. Ihász Kovács — otthon parasztfiú, akit régi életére csak az emlékeztetett, hogy itt is csizmában járhatott — ugyancsak bátor tűzharcban vesztette életét.

S még néhány név a sok közül. Alakjuk él bennem és időnként álmaimban megjelennek fiatalon, ki úgy, hogy kondért cipel, ki úgy, hogy kenyeret oszt, a másik szaval, a következő énekel vagy kiselőadást tart, esetleg Rudas professzor úrral francia nyelven vitatkozik egy Baudelaire-vers értelmezésén. Magos Gyuri, a kenyércipelés és elosztás mindennapos feladatát vállalta. Kovács István emlékezetből leírt és utólag a professzorok által elhozott könyvekből kiigazított — (alig kellett valamit javítania!)

Több helyen mégis harcba szállhattak zárt magyar kötelékek. A cseh medence területén szétszóródott 1. Magyar hadsereg több alakulata fordult a fasizmus ellen. Képünkön: magyar tisztek a szovjet harckocsin Tyn na Vltavu-ban. A kis képen: Fazekas György szovjet tiszti egyenruhában egy 1945-ben készült felvételen